



Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai

Parengė:

Valstybinė energetikos reguliavimo taryba

Vilnius, 2020

TURINYS

1. PRATARMĖ	7
2. PAGRINDINIAI POKYČIAI DUJŲ IR ELEKTROS SEKTORIUOSE.....	11
2.1. Rinkos plėtra ir priežiūra	11
○ Elektros energetikos rinka	11
○ Gamtinių dujų rinka.....	13
2.2. Švarios energijos paketo įgyvendinimas.....	16
3. ELEKTROS RINKA	17
3.1. Tinklo reguliavimas ir techninis funkcionavimas	17
• Veiklų atskyrimas.....	17
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies j punktas: Kryžminis subsidijavimas 17	
• Tinklo plėtra ir optimizavimas.....	17
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies k punktas: Investicijų planai.....	17
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies l punktas: Išmaniojo tinklo plėtra 18	
• Tinklų tarifai	19
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: tinklų tarifų nustatymo raida 19	
• Saugumo ir patikimumo reguliavimas	20
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies m punktas: Saugumo ir patikimumo standartai.....	20
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 10 dalis: Perkrovų valdymas	23
• Paklausos ir pasiūlos balanso stebėseną	24
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies v punktas: Investicijos į gamybos ir saugojimo pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu	24
• Tarpvalstybiniai klausimai	28
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Techninis bendradarbiavimas tarp ES ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių	28
• Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas.....	28
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 7 dalis: Tinklų kodeksai	28
○ Apkrovos prijungimas	28
○ Reikalavimai generatoriams	28
○ Aukštos įtampos nuolatinės srovės jungtys	28
○ Eksploatavimas	29
○ Avarijų šalinimas ir veikimo atkūrimas.....	29
○ Prognozuojamo pralaidumo paskirstymas.....	29
○ Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas.....	29
○ Elektros energijos balansavimas	31
3.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas.....	32
3.2.1. Didmeninė rinka	32
• Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra	32
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies n ir o punktai	32
3.2.2. Mažmeninė rinka.....	36
• Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 36	

○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Rinkos atvėrimas ir konkurencija	36
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Kainos buitiniams vartotojams	43
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išankstinio apmokėjimo sistema	47
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Dinaminės kainos sutartys	48
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išmaniųjų skaitiklių naudojimas	48
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos tiekėjo keitimo indeksas	48
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Mokesčiai už techninės priežiūros paslaugas	49
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos kainos buitiniams vartotojams ir didmeninės elektros energijos kainos ryšys	49
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Konkurencijos iškraipymas ar apribojimas	50
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies s punktas, 5 straipsnio 1 dalis: Konkurencingos kainos	51
● VARTOTOJŲ APSAUGA IR KREIPIMŪSI NAGRINĖJIMAS	51
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Namų ūkio vartotojų skundai	51
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Vartotojų atjungimas nuo elektros energijos tinklo	51
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies p punktas: Konkurenciją ribojanti sutartinė praktika	52
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 2 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Pažeidžiamų ir energijos nepriteklių patiriančių vartotojų apsauga	52
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 3, 4 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Intervencija nustatant pažeidžiamų namų ūkio vartotojų elektros energijos kainas ...	53
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies t punktas: Duomenys apie klientų suvartojimą	54
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies y punktas ir 14 straipsnis: Tiekėjų pasiūlymų palyginimo priemonės prieinamumas	54
○ Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies z punktas: Kliūtys ir apribojimai savo pasigamintos elektros energijos vartojimui ir piliečių energetikos bendruomenių plėtojimui	54
4. DUJŲ RINKA	55
4.1. Tinklo reguliavimas	55
● Tinklo ir SGD tarifai prisijungimui ir prieigai	55
○ Ataskaita apie atitinkamas naujas tarifų reguliavimo nuostatas: Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies a punktas ir 6 dalies a punktas	55
○ Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies s ir n punktai	62
● Balansavimas	62
○ Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies b punktas	62
● Tarpvalstybiniai klausimai	63
○ Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros, įskaitant paskirstymą ir perkrovos valdymą: Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies c punktas, 41 straipsnio 9 ir 10 dalys	63

○	Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis	65
○	Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies c punktas.....	66
○	Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies g punktas.....	66
●	Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas	67
○	Pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas	67
○	Perdavimo tinklų balansavimo kodeksas	67
○	Sistemų sąveikos ir duomenų mainų tinklų kodeksas.....	68
○	Tarifų tinklo kodeksas	68
4.2.	Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas.....	71
4.2.1.	Didmeninė rinka.....	71
●	Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra	71
○	Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies i, j, k, l ir u punktai	71
4.2.2.	Mažmeninė rinka	75
●	Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra	75
●	Vartotojų apsauga ir ginčų sprendimas	78
○	Priedo I laikymasis (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies o punktas)	78
○	Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies q punktas, Priedo I h punktas).....	79
○	Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis, 4 dalies e punktas	80
4.3.	Tiekimo saugumas	81
○	41 straipsnio 1 dalies t punktas	81
○	41 straipsnio 1 dalies h punktas	81
●	Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros priežiūra.....	82
●	Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	82

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė.	Gautos perkrovos pajamos 2019-01-01 - 2019-12-31 laikotarpiu	23
2 lentelė.	Gautų perkrovos pajamų panaudojimas 2019-01-01 - 2019-12-31 laikotarpiu.....	23
3 lentelė.	Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2015-2020 m. (ct/kWh).....	43
4 lentelė.	Įkainiai už 1 m elektros tinklo nutiesimą ir 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (100 proc.*), projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina, Eur be PVM.....	45
5 lentelė.	Elektros vartotojų įrenginių prijungimo įkainiai, projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems* vartotojams	46
6 lentelė.	Visuomeninio elektros energijos tiekėjo paslaugos, kurioms taikoma išankstinio apmokėjimo sistema	47
7 lentelė.	AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugos pajamų viršutinės ribos kitimas 2019-2020 m.	57
8 lentelė.	2019-2020 m. gamtinių dujų perdavimo ilgalaikių perdavimo paslaugų kainos, Eur/MWh/para/metus	57
9 lentelė.	Gamtinių dujų sektoriaus skirstymo pajamų viršutinių ribų dinamika, tūkst. Eur, 2019-2020 m.	58
10 lentelė.	UAB „Intergas“ kainų viršutinių ribų dinamika, Eur už MWh, 2019-2020 m.	58
11 lentelė.	AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų, suvartojančių daugiau nei 300 m ³ dujų per metus, sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainių kitimas 2009-2020 m.	61
12 lentelė.	Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose	63
13 lentelė.	Ilgalaikių gamtinių dujų pajėgumų perdavimo paslaugų kainos (Eur be PVM)	70
14 lentelė.	Pagrindiniai gamtinių dujų tinklo techniniai rodikliai.....	70
15 lentelė.	Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2014-2019 m., GWh.....	72
16 lentelė.	Gamtinių dujų didmeninės rinkos rodikliai	74
17 lentelė.	Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (Eur su PVM/m ³)	76
18 lentelė.	Mažmeninės rinkos rodikliai (buitiniai vartotojai)	77
19 lentelė.	Mažmeninės rinkos rodikliai (nebuitiniai vartotojai)	78
20 lentelė.	Vartotojų apsaugos rodikliai	81

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2018 m.	12
2 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2019 m.	12
3 pav. Nuo 2019 m. liepos 1 d. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius.....	12
4 pav. Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2018 m.	15
5 pav. Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2019 m.	15
6 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh	21
7 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.	21
8 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui	22
9 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui.....	22
10 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2017-2019 m., MW	25
11 pav. Gaminančių vartotojų, prijungtų prie skirstomųjų tinklų, skaičius ir suminė elektrinių galia	26
12 pav. Elektros energijos gamyba, importas, eksportas ir bendras šalies elektros energijos poreikis 2016 - 2019 m.	34
13 pav. Elektros pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, proc., 2017-2019 m.	35
14 pav. Elektros pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal nepriklausomus tiekėjus, proc., 2017-2019 m.	36
15 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2017-2019 m.	38
16 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2017 - 2020 m. I pusm. (ct/kWh be PVM)	44
17 pav. 2016 - 2019 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebuitinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje, proc.	49
18 pav. 2017 m. - 2020 m. I pusm. elektros energijos rinkos kainos dalis (proc.) visuomeninėje elektros energijos kainos viršutinėje riboje.....	50
19 pav. 2019 m. gautų kreipimūsi elektros sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį 51	
20 pav. Elektros energijos persiuntimo nutraukimai dėl įsiskolinimo 2016 - 2019 metais..	52
21 pav. Socialiai pažeidžiamų vartotojų skaičius 2016 - 2019 m.	53
22 pav. Buitinių gaminančių vartotojų, įsirengusių saulės elektrines, skaičius ir instaliuota galia 55	
23 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo paslaugų kainos, Eur už MWh be PVM.....	59
24 pav. Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie pardavimo kainos	60
25 pav. Gamtinių dujų sektoriaus investicijos 2009-2019 m., mln. Eur.....	67
26 pav. Naudojimo rodikliai (santykių tarp mėnesinio ir metinio dujų srauto skirstinys) 2020-2021 m. vidiniame išleidimo taške, vieneto dalimis	69
27 pav. Naudojimo rodikliai (santykių tarp mėnesinio ir metinio dujų srauto skirstinys) 2020-2021 m. Šakių išleidimo taške, vieneto dalimis.....	69
28 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2014-2019 m.	73
29 pav. Gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 2014–2019 m., MWh.....	74
30 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius 2014-2019 m., GWh ir proc. 75	
31 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo kintamosios dalies struktūra 2020 m. I pusm.	76
32 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo pastoviosios dalies struktūra 2020 m. I pusm.	77
33 pav. 2019 m. gautų kreipimūsi dujų sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį 80	

1. PRATARMĖ

2019 metų viduryje, sustiprėjusi ir įgavusi naujų kompetencijų – sujungus Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją (toliau – VKEKK) ir Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos (toliau – VEI), veiklą pradėjo Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (VERT). Ekonominio reguliavimo ir techninės priežiūros institucijų kompetencijos sujungtos, siekiant efektyvesnio sektoriaus reguliavimo bei taip pat kokybiškesnio paslaugų teikimo vartotojams ir rinkos dalyviams. Sujungus dvi institucijas VERT, be jau anksčiau vykdytų VKEKK ekonominio reguliavimo funkcijų, prisidėjo ne tik iš VEI perimtos techninės priežiūros funkcijos, tokios kaip energetikos objektų ir įrenginių priežiūra, energetikos darbuotojų atestavimo kontrolė, energinio efektyvumo tikrinimas, energetikos įrenginių eksploatavimo veiklos atestatų išdavimas, bet ir nauja funkcija – vykdyti asmenų, veikiančių didmeninėje ir mažmeninėje prekybos naftos produktais rinkose, licencijavimą.

Atsižvelgiant į tai, kad ši ataskaita yra teikiama už 2019 m., kai jau veikė VERT, toliau tekste bus vartojamas VERT institucijos pavadinimas.

2019–2020 m. VERT kaip Lietuvos energetikos reguliavimo institucija toliau prisidėjo prie sprendimų integruojantis į vieningą ES rinkos bei reguliavimo erdvę, skaidrių, nediskriminacinių, prognozuojamų veiklos sąlygų energetikos sektoriuje užtikrinimo ir vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos. 2020 m. balandį VERT suderino Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentine Europa projekto antro etapo investicijas, tenkančias elektros perdavimo sistemos operatoriui (PSO) AB „Litgrid“, taip pat pasirašytas bendras visų reguliuotojų – Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos – susitarimas dėl tarpvalstybinio kaštų pasidalijimo. Tai svarbus žingsnis, kurį gavę keturių šalių PSO galėjo pateikti paraišką Europos Komisijai dėl finansavimo pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę (angl. *Connecting Europe Facility* – CEF). Sinchronizacijos antro etapo bendri kaštai, tenkantys Lietuvai, Latvijai, Estijai ir Lenkijai, yra daugiau nei 1,22 mlrd. Eur, tik Lietuvai – 474 mln. Eur. ES lėšomis galima finansuoti iki 75 proc. antro etapo sinchronizacijos projektų vertės – tai maksimali galima parama energetikos infrastruktūros projektams. Visų keturių šalių nacionaliniai energetikos reguliuotojai, suprasdami integracijos į kontinentinės Europos tinklą svarbą, užtikrino sklandų projekto derinimo procesą ir efektyvų bendradarbiavimą. Pasirašytas bendras susitarimas dėl tarpvalstybinio kaštų pasidalijimo užtikrino sėkmingą tolesnį projekto įgyvendinimą.

2019 m. rugsėjį VERT suderino išmaniosios apskaitos projekto, vykdomo elektros ir dujų skirstymo sistemos operatoriaus (SSO) AB „Energijos skirstymo operatorius“, investicijas, kurių bendra vertė yra 147 mln. Eur – nuo pateikto derinti pirminio projekto jo vertė sumažėjo 79 mln. Eur. Pirminiame projekte buvo numatyta kartu diegti išmaniąją gamtinių dujų apskaitą. Tačiau, VERT analizuojant tiek ekonominius aspektus, tiek projekto įgyvendinimo laiką, įmonė nusprendė atsisakyti investicijų į išmaniuosius skaitiklius dujų sektoriuje. Išmanieji skaitikliai bus diegiami visiems elektros energijos vartotojams iki 2023 m. – 100 proc. komerciniams ir 54 proc. buitiniams vartotojams, suvartojantiems daugiau kaip 1000 kWh per metus. Remiantis Europos šalių patirtimi, įdiegus išmaniąją apskaitą elektros energijos suvartojimas vidutiniškai mažėja iki 6 proc., todėl dėl mažesnio suvartojimo galutinė sąskaita vartotojams už elektros energiją turėtų mažėti.

Liberalizuojant elektros energetikos rinką, svarbu ir tai, kad, įdiegus išmaniąją apskaitą, vartotojai galės įsitraukti į energetikos rinką, rinktis lankstesnius atsiskaitymo už elektros energiją planus pagal mėnesio suvartojimą, palyginti savo ir panašių vartotojų suvartojimą, gaus detalius duomenis ir galės priimti sprendimus dėl taupymo, keisti vartojimo įpročius ar tiekėją. Įdiegus išmaniuosius skaitiklius, elektros energijos tiekėjai galėtų pasiūlyti vartotojams naujų bei inovatyvių paslaugų valdant vartojimą piko ir ne piko metu. Svarbu pažymėti, kad 2020 m. gegužę priimtos Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) pataisos leis Lietuvai

prisijungti prie daugumos ES šalių, kurių vartotojai gali patys pasirinkti jiems tinkamiausią elektros energijos tiekėją. Nuosekliai nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2023 m. sausio 1 d. bus atsisakoma monopolinių visuomeninio tiekėjo paslaugų ir kuriamos sąlygos aktyviai veikti elektros tiekėjams. Liberalizavimas vyks šiais etapais: 1) nuo 2021 m. sausio 1 d. – visiems buitiniams vartotojams, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 1 d. iki 2020 m. gegužės 31 d. yra ne mažesnis kaip 5 000 kWh, taip pat buitiniams vartotojams, kurių objektai prijungti prie vidutinės įtampos elektros tinklų, išskyrus tokius vartotojus kaip sodininkų, individualių automobilių garažų savininkų bendrijas, daugiabučių gyvenamųjų namų arba bendrabučių bendrijas, bendruomenines organizacijas ir asociacijas, ir pažeidžiamus vartotojus, kurie laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. bent kartą buvo įgiję pažeidžiamo vartotojo statusą; 2) nuo 2022 m. sausio 1 d. – visiems buitiniams vartotojams, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte laikotarpiu nuo 2020 m. birželio 1 d. iki 2021 m. gegužės 31 d. yra ne mažesnis kaip 1 000 kWh, išskyrus tokius vartotojus kaip sodininkų, individualių automobilių garažų savininkų bendrijas, daugiabučių gyvenamųjų namų arba bendrabučių bendrijas, bendruomenines organizacijas ir asociacijas, ir pažeidžiamus vartotojus, kurie laikotarpiu nuo 2020 m. birželio 1 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d. bent kartą buvo įgiję pažeidžiamo vartotojo statusą; 3) nuo 2023 m. sausio 1 d. – visiems likusiems vartotojams, kuriems elektros energija tiekama visuomenine elektros energijos kaina, įskaitant vartotojus, tokius kaip sodininkų, individualių automobilių garažų savininkų bendrijas, daugiabučių gyvenamųjų namų arba bendrabučių bendrijas, bendruomenines organizacijas ir asociacijas, ir pažeidžiamus vartotojus.

Tačiau galutinio tarifo infrastruktūrinės dedamosios (monopolinės paslaugos) ir toliau bus nustatomos reguliuotojo, atsižvelgiant tiek į nacionalinius, tiek į ES teisės aktuose keliamus reikalavimus. VERT didesnę dėmesį turės nukreipti į tiekimo rinką – ar vartotojams paslaugos teikiamos skaidriais, nediskriminaciniais pagrindais, ar tiekėjai nepiktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi rinkoje. Taip pat VERT nustatys garantinio tiekimo pažeidžiamiems vartotojams paslaugos kainą.

Skatinant atsinaujinančių energijos išteklių integravimą, VERT 2019 m. rugsėjį organizavo pirmąjį technologiškai neutralų aukcioną, kuriame galėjo dalyvauti visų atsinaujinančių technologijų – saulės, vėjo, biudujų, biomasės – projektų plėtotojai. Aukciono dalyviai varžėsi dėl galimybės gauti kainos priedą prie biržos kainos. Aukcioną laimėjo vienas gamintojas iš atsinaujinančių energijos išteklių, pasiūlęs 0 Eur/MWh kainos priedą visai 2019 metais pasiūlytai skatinimo kvotai – 0,3 TWh. Tai signalas rinkai, kad gamintojai iš atsinaujinančių energijos išteklių gali veikti rinkos sąlygomis be valstybės tiesioginio finansinio skatinimo. Antra, VERT, kaip aukcioną organizuojanti institucija, galėjo identifikuoti tobulintinas teisės aktų vietas, todėl, artėjant naujam aukcionui, kuris paskelbtas 2020 m. gegužę, buvo pakeisti Aukcionų nuostatai – tiek sumažinant perteklines administracines procedūras, tiek palengvinant pasirošimą ir dokumentų teikimą aukciono dalyviams.

VERT 2019 m. atliko AB „Energijos skirstymo operatorius“ neplaninį patikrinimą, kurio tikslas buvo įvertinti, ar bendrovė nuo 2012 m. sausio 1 d. iki 2018 m. vasario 28 d. laikėsi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų. Patikrinimo metu nustatyta, jog SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ teikė VERT klaidingą informaciją apie kokybinius skirstymo paslaugos rodiklius.

Taip pat 2019 m. VERT pakeitus Elektros energijos kainos, rezervinės galios ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodiką ir Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką, pirmą kartą 2020 metams nustatyta izoliuoto darbo paslaugos kaina. Be to, VERT patvirtino AB „Litgrid“ kartu su kitais Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono – Estijos, Latvijos, Švedijos, Lenkijos bei Suomijos – PSO parengtą Bendrąją visų Baltijos

pralaidumo skaičiavimo regiono PSO apkrovų perskirstymo ar kompensacinės prekybos išlaidų pasidalijimo metodiką.

Atsižvelgdama į Europos Komisijos reglamento (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, reikalavimus 2019 m. VERT patvirtino AB „Litgrid“ parengtas Disbalanso pirkimo–pardavimo sutarties standartines sąlygas, kurios taikomos Lietuvoje veikiantiems ūkio subjektams ir užtikrina vienodas bei nediskriminuojančias veiklos sąlygas visiems sistemos naudotojams, aiškiai reglamentuojant rinkos dalyvių ir PSO tarpusavio įsipareigojimus, balanso grafikų teikimo, keitimo ir tikslinimo sąlygas, atsiskaitymo tvarką. Taip pat VERT patvirtino AB „Litgrid“ parengtas Balansavimo paslaugų pirkimo–pardavimo sutarties standartines sąlygas, kurios privalomos Lietuvoje veikiantiems balansavimo paslaugų tiekėjams.

2019 m. baigtas tyrimas dėl 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (REMIT) nuostatų pažeidimo. VERT nustatė, kad UAB „Geros dujos“, atlikdama pardavimo sandorius Lietuvos gamtinių dujų biržoje, pažeidė REMIT nuostatas dėl manipuliavimo rinka.

Gamtinių dujų sektoriuje VERT toliau tęsė bendradarbiavimą regioninėje gamtinių dujų rinkos koordinavimo darbo grupėje (angl. *regional gas market coordination group* – RGMCG), kuriant bendrą trijų Baltijos šalių ir Suomijos gamtinių dujų rinką. 2020 m. sausio 1 d. pradėjo veikti Suomijos, Estijos ir Latvijos (FINESTLAT) bendra gamtinių dujų tarifų zona. 2020 m. Lietuvos perdavimo sistema yra vertinama kaip atskira tarifų zona. Tačiau siekiant efektyviai vystyti regioninę Baltijos–Suomijos šalių dujų rinką ir siekti tolimesnės šalių integracijos, 2020 metams patvirtintos įleidimo taškų kainos harmonizuotos su kitomis FINESTLAT nustatytais kainomis, t. y. įleidimo kaina yra vienoda visuose Baltijos–Suomijos regiono įleidimo taškuose. Svarbu pažymėti, kad 2020 m. balandį Baltijos energijos rinkos jungčių plano (angl. *Baltic energy market interconnection plan* – BEMIP) aukšto lygio grupėje patvirtintas regioninių rinkų integracijos tarp Estijos, Suomijos, Latvijos ir Lietuvos planas (angl. *roadmap*) numatantis bendrą 4 šalių kainų zoną nuo 2022 metų. Minėtas planas numato integracinius veiksmus 2020–2022 metams, siekiant sukurti keturias valstybes apimančią dujų transportavimo kainodarą (atsisakant tarpvalstybinių tarifų ir nustatant su tuo susijusią PSO intersisteminiame kompensavimo tvarką), regioninės dujų perdavimo sistemos pajėgumų paskirstymo sistemą, duomenų mainų principus, taip pat bendras informacines sistemas šiam regioninės dujų rinkos modeliui aptarnauti.

Pažymėtina, kad 2019 m. kovą VERT paskelbė viešajai konsultacijai dokumentą dėl Lietuvos gamtinių dujų PSO AB „Amber Grid“ teikiamų paslaugų kainų nustatymo metodikos, laikydamosi 2017 m. kovo 16 d. Komisijos reglamento (ES) Nr. 2017/460, kuriuo nustatomas suderintos gamtinių dujų perdavimo tarifų struktūros tinklo kodeksas (toliau – Tarifų tinklo kodeksas) reikalavimų dėl referencinės kainos metodikos taikymo, skelbimo ir konsultavimosi. Atsižvelgiant į Tarifų tinklo kodekso 27 straipsnio 2 dalį, ES reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (angl. *European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulators* – ACER) paskelbė išvadą dėl VERT viešosios konsultacijos dokumento, apibrėžiančio Lietuvos gamtinių dujų PSO AB „Amber Grid“ teikiamų paslaugų kainų nustatymo principus. Atsižvelgdama į ACER išvadas bei patikrinusi, ar AB „Amber Grid“ pateiktos gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos 2020 metams, VERT patvirtino gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainas, kurios galioja nuo 2020 m. sausio 1 d.

Pagal naują suskystintųjų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalo finansavimo modelį, kurį buvo galima įgyvendinti tik po to, kai Lietuvos Respublikos Seimas nusprendė, jog Lietuvai reikės SGD terminalo ir po 2024 m., VERT nustatė apie 38 proc. mažesnę gamtinių dujų saugumo dedamąją, kuri įsigaliojo nuo 2020 m. sausio 1 dienos. Visų atsakingų institucijų – Lietuvos Respublikos Seimo, Vyriausybės, Finansų ministerijos, Energetikos ministerijos, VERT – koordinuoti sprendimai tiek dėl Lietuvos energetinio saugumo, sudarant konkurencines sąlygas

gamtinių dujų importo rinkoje, tiek dėl SGD terminalo išlaikymo mažinimo gamtinių dujų vartotojams per metus leis sutaupyti 36 mln. Eur. Ir šią naudą jau dabar dalijasi tiek buitiniai vartotojai, tiek verslas. Per 2019 metus Klaipėdos SGD terminale priimtas 51 SGD dujovežis, kuriais atgabenta 3 mln. kub. m SGD, o išdujinta 19,36 TWh gamtinių dujų. Tai daugiau nei 2 kartus viršija 2018 m. išdujinimo rodiklius ir atitinka maždaug 85 proc. Lietuvos metinio gamtinių dujų suvartojimo. Ženkliai intensyvesnį terminalo išnaudojimą lėmė tarptautinėse gamtinių dujų rinkose susiklosčiusi situacija: rinkos dalyviams (Lietuvos ir Estijos valstybės valdomoms ir privačioms bendrovėms) importuoti gamtines dujas per terminalą didžiąją laiko dalį 2019 m. buvo naudingiau nei vamzdynais (gamtines dujas importuojančios bendrovės vertina visas kainos dedamąsias bei infrastruktūros mokesčius).

Taip pat 2019 m. lapkritį VERT suderino UAB „GET Baltic“ prekybos gamtinių dujų biržoje reglamento pakeitimus, kurie nuo 2020 metų užtikrina didesnį Baltijos šalių gamtinių dujų biržos likvidumą Lietuvos, Latvijos ir Estijos ir Suomijos prekybos ir aikštelėse – pakeista tvarka dėl susietųjų pajėgumų paskirstymo laikotarpio, taip pat atlikti pakeitimai dėl ilgesnio einamosios paros produkto prekybos sesijos laikotarpio.

Tarybos pirmininkė



Inga Žilienė

2. PAGRINDINIAI POKYČIAI DUJŲ IR ELEKTROS SEKTORIUOSE

2.1. Rinkos plėtra ir priežiūra

- Elektros energetikos rinka

2019 m. rugsėjo mėn. VERT, išsamiai įvertinusi SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ pateiktą išmaniosios elektros energijos apskaitos diegimo Lietuvoje 2020–2023 m. projektą, priėmė sprendimą jį derinti. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ išmaniosios elektros energijos apskaitos prietaisus planuoja pradėti diegti 2021 metų I pusmetį.

VERT 2019 m. atliko AB „Energijos skirstymo operatorius“ neplaninį patikrinimą, kurio tikslas buvo įvertinti, ar bendrovė nuo 2012 m. sausio 1 d. iki 2018 m. vasario 28 d. laikėsi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų. Patikrinimo metu nustatyta, jog SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ teikė VERT klaidingą informaciją apie kokybinius skirstymo tinklo rodiklius – tiekimo nutraukimai nepagrįstai buvo priskiriami *force majeure* arba nuo SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ nepriklausantiems veiksniams, dėl ko buvo neteisingai apskaičiuoti elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai 2012 m. sausio mėn. – 2018 m. vasario mėn. laikotarpiu (SAIDI ir SAIFI).

Taip pat 2019 m. VERT pakeitė Elektros energijos kainos, rezervinės galios ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodiką, kuria vadovaujantis buvo nustatytos antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo, tretinio aktyviosios galios rezervo, avarių, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugos kainų viršutinės ribos 2020 m. Taip pat VERT pakeitė Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką. Vadovaujantis minėtais pakeitimais buvo nustatytos visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugos ir visuomeninės elektros energijos kainos viršutinės ribos (plačiau apie tai žr. 3.2.2 skyriuje).

2019 m. Lietuvos elektros energetikos sistemoje (toliau – LEES) importuotas elektros energijos kiekis toliau augo ir 2019 m. sudarė 103,1 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje. 2019 m. šalyje buvo pagaminta 3,64 TWh elektros energijos, elektros energijos importas sudarė 13,39 TWh, o eksportas – 4,04 TWh. Elektros energijos suvartojimas šalyje 2019 m. sudarė 12,15 TWh. Bendra instaliuota galia elektrinėse 2019 m. padidėjo ir siekė 3 681 MW (2018 m. – 3 679 MW).

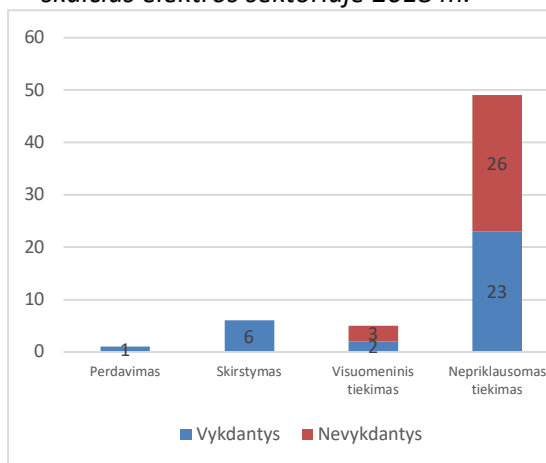
Bendros tinklų investicijos 2019 m., lyginant su praėjusiais metais, mažėjo: SSO investicijos sudarė 138,58 mln. Eur (lyginant su 2018 m., mažėjo 32,6 proc.), to paties laikotarpio PSO investicijos siekė 45,93 mln. Eur ir buvo 1,4 karto didesnės nei 2018 m. Maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (neto) Lietuvoje 2019 m. siekė 2032 MW (1,65 proc. didesnis, lyginant su 2018 m.), iš jų skirstomajame tinkle – 1 733 MW (1,5 proc. mažesnis, lyginant su 2018 m.).

2019 m. elektros energetikos sektoriuje VERT reguliavimą taikė 3476 ūkio subjektų atžvilgiu. Tai apima licencijuojamas arba leidimais reguliuojamas nepriklausomo elektros energijos tiekimo, perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo ir elektros energijos gamybos veiklas, taip pat išduotus leidimus plėtoti gamybos pajėgumus, importuoti ir eksportuoti elektros energiją iš/į valstybes, kurios nėra ES valstybės narės. 2019 m. pabaigoje VERT išduotas licencijas turėjo: AB „Litgrid“ – elektros energijos PSO, AB „Energijos skirstymo operatorius“, AB „Achema“, AB „Lifosa“, AB „Akmenės cementas“ ir UAB „Dainavos elektra“ – SSO, UAB „Ignitis“ (buvęs UAB „Lietuvos energijos tiekimas“), AB „Lifosa“ ir AB „Akmenės cementas“, AB „Achema“ ir UAB „Dainavos elektra“ – visuomeniniai elektros energijos tiekėjai. 2019 m. 59 įmonių turėjo

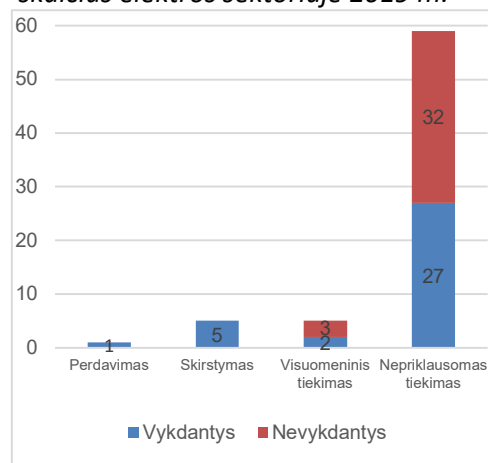
nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus, iš jų 27 vykdė nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą.

Nuo 2019 m. liepos 1 d. VERT perėmusi visas Valstybinės energetikos inspekcijos teises ir pareigas, VERT išduoda ir leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, gaminti elektros energiją, importuoti elektros energiją iš valstybių, kurios nėra valstybės narės, ir eksportuoti elektros energiją į valstybes, kurios nėra valstybės narės. 2019 m. 2759 ūkio subjektai (fiziniai ir juridiniai asmenys) turėjo VERT išduotus leidimus gaminti elektros energiją, iš šio skaičiaus – 1089 gaminantys vartotojai.

1 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2018 m.

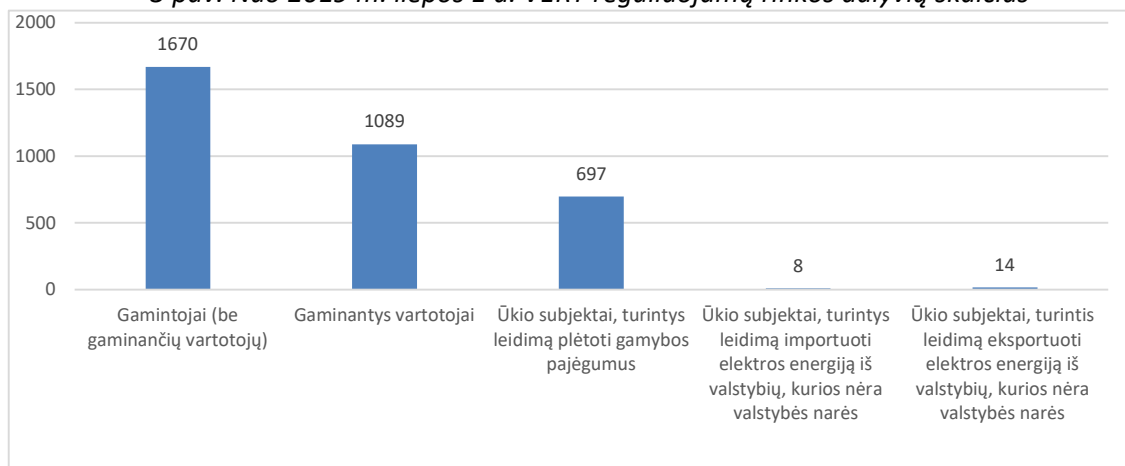


2 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2019 m.



Šaltinis – VERT.

3 pav. Nuo 2019 m. liepos 1 d. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius



Šaltinis – VERT.

VERT per 2019 m. pakeitė 1 elektros energijos skirstymo veiklos licenciją ir 2 visuomeninio elektros energijos tiekimo licencijas, panaikino 1 visuomeninio tiekimo licenciją, t. y. 2019 m. SSO AB „LIFOSA“ sumažino elektros energijos skirstymo veiklos teritoriją, teritorijos dalį, kurioje AB „LIFOSA“ nebevykdys veiklos perėmė SSO AB „Energetikos skirstymo operatorius“, atsižvelgiant į tai, kad AB „Lifosa“ elektros energijos skirstymo veiklą vykdo mažesnėje teritorijoje nei 2018 m., buvo pakeista ir šios įmonės visuomeninio tiekimo licencija. SSO AB „Achema“ atsisakė vykdyti visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą savo elektros energijos skirstymo veiklos teritorijoje, atsižvelgdama į tai VERT panaikino šios įmonės visuomeninio tiekimo licenciją.

AB „Achema“ elektros energijos skirstymo veiklos teritorijoje visuomeninio tiekimo veiklą perėmė UAB „Ignitis“.

2019 m. VERT išdavė 8 nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus, 7 nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimai buvo sustabdyti ir 2 leidimai panaikinti.

Ūkio subjektai, norėdami vykdyti veiklą elektros energetikos sektoriuje, privalo gauti VERT leidimą. Kreipiantis dėl leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, be kitų privalomų dokumentų, reikalinga pateikti ir tinklų operatoriaus išduotų elektrinės išankstinių prijungimo prie energetikos tinklų sąlygų kopiją. VERT leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus nereikalingas, jeigu asmuo numato statyti ar įrengti elektros energijos gamybos pajėgumus, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW ir juose gaminti elektros energiją tik savo reikmėms ir ūkio poreikiams, nepatiekiant elektros energijos į elektros tinklus, arba asmuo siekia tapti gaminančiu vartotoju ir numato statyti ar įrengti elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamybos pajėgumus, kurių įrengtoji galia ne didesnė kaip 30 kW. VERT leidimas gaminti elektros energiją nereikalingas, jeigu asmuo numato gaminti elektros energiją ne didesnės kaip 30 kW įrengtosios galios elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamybos įrenginiuose.

2019 m. buvo išduoti 506 leidimai gaminti elektros energiją, 800 leidimų plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, 6 leidimai – importuoti elektros energiją iš valstybių, kurios nėra valstybės narės. Taip pat VERT priėmė 18 nutarimų dėl leidimų importuoti elektros energiją galiojimo panaikinimo, 1 nutarimą – dėl leidimo eksportuoti elektros energiją į valstybes, kurios nėra valstybės narės, galiojimo panaikinimo, 1 nutarimą – dėl leidimo importuoti elektros energiją į valstybę, kuri nėra valstybė narė, pakeitimo (panaikinant), iš kurių 17 nutarimų priimta dėl veiklos nevykdymo, 2 nutarimai – gavus leidimų turėtojų prašymą panaikinti leidimo galiojimą.

VERT patvirtino AB „Litgrid“ kartu su kitais Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono – Estijos, Latvijos, Švedijos, Lenkijos bei Suomijos – perdavimo sistemos operatoriais PSO parengtą Bendrąją visų Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono perdavimo sistemos operatorių apkrovų perskirstymo ar kompensacinės prekybos išlaidų pasidalijimo metodiką, kuri užtikrins optimalų perdavimo infrastruktūros naudojimą, likviduojant perkrovas elektros energijos gamybos, prekybos ir tiekimo srityje. Šios metodikos patvirtinimas – dar vienas svarbus žingsnis sukuriant bendrus veikimo principus Baltijos pralaidumo skaičiavimo regione.

VERT, atsižvelgdama į Europos Komisijos reglamento (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, reikalavimus patvirtino AB „Litgrid“ parengtas Disbalanso pirkimo–pardavimo sutarties standartines sąlygas, kurios taikomos Lietuvoje veikiantiems ūkio subjektams. Patvirtintos standartinės disbalanso pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygos užtikrina vienodas bei nediskriminuojančias veiklos sąlygas visiems sistemos naudotojams, aiškiai reglamentuojant rinkos dalyvių ir PSO tarpusavio įsipareigojimus, balanso grafikų teikimo, keitimo ir tikslinimo sąlygas, atsiskaitymo tvarką. Taip pat VERT patvirtino AB „Litgrid“ parengtas Balansavimo paslaugų pirkimo–pardavimo sutarties standartines sąlygas. Patvirtintos sąlygos privalomos Lietuvoje veikiantiems balansavimo paslaugų tiekėjams.

Tai pat ES lygiu priimti kiti svarbūs sprendimai, susiję su balansavimo rinkos harmonizavimu tarp ES šalių, apie kuriuos plačiau minima 3.1 skyriuje.

- Gamtinių dujų rinka

2019 metais VERT koregavo ir tikslino gamtinių dujų sektoriaus veiklą reguliuojančius teisės aktus. Buvo pakeisti:

- **Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika**, kurioje:
 - 1) papildytas SGD pakartotinio dujinimo paslaugos pajamų viršutinės ribos skaičiavimas,

numatant galimybę banko paskola finansuoti dalį plaukiojančios SGD saugyklos nuomos kaštų, įtraukiant į sąnaudas refinansavimo paskolos išmokėjimą ir palūkanų, bankinės garantijos, skirtos plaukiojančios SGD saugyklos savininkui bei bankinės garantijos, skirtos užtikrinti valstybės garantijos suteikimą, mokėjimą; 2) numatyti SGD pakartotinio dujinimo paslaugos sąnaudų skaičiavimo pokyčiai po plaukiojančiosios SGD saugyklos išpirkimo; 3) patikslintas veiklos sąnaudų efektyvumo vertinimas; 4) sudaryta galimybė išlaikyti gamtinių dujų tarifų buitiniams vartotojams stabilumą, esant dideliems kainų svyravimams dujų produkto rinkoje; 5) numatyta, kad SGD perkrovos kaina nustatoma vieneriems metams ir patikslinti SGD perkrovos skaičiavimo principai.

Atskiru sprendimu įtvirtinta galimybė tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos koreguoti du kartus per metus.

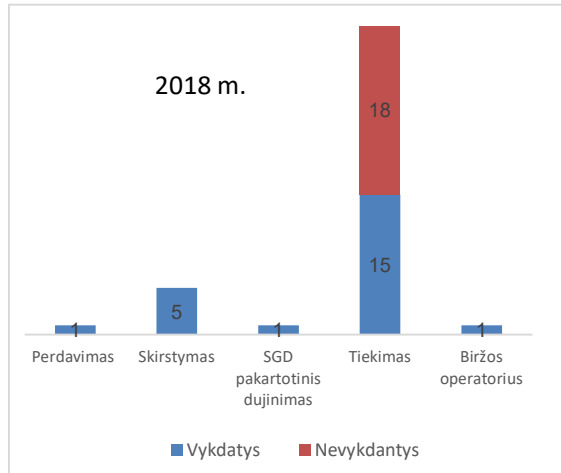
- **Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika**, kurioje: 1) atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo (toliau – GDĮ) nuostatas ir „pašto ženklą“ metodologijos principų taikymą, kuri numato pajamų lygio pasidalinimą tarp įleidimo–išleidimo taškų pagal nustatytą įleidimo–išleidimo santykį, kiekvienais reguliavimo periodo metais numatyta nustatyti/koreguoti pajamų viršutines ribas, atsisakant kainų viršutinių ribų nustatymo/koregavimo; 2) vadovaujantis GDĮ ir Tarifų tinklo kodekso nuostatomis numatyta įtvirtinti gamtinių dujų PSO intersisteminiio kompensavimo galimybę; 3) patikslinti gamtinių dujų PSO technologinių sąnaudų vertinimo kriterijus.

- **Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašas**, kuriame: 1) numatyta lėšas, gautas už prijungimo prie dujų sistemos įmokas, traktuoti kaip dotacijas. Toks principas bus taikomas naujai atliekamoms investicijoms į sistemų prijungimą; 2) įtvirtintos naujos nuostatos dėl gamtinių dujų įmonės įstatinio kapitalo didinimo, kurios numatytų, kaip minėtu atveju būtų skaičiuojama nusidėvimoji vertė, jeigu įstatinis kapitalas yra didinamas turtiniu įnašu – kaip turėtų būti skaičiuojamos nusidėvėjimo (amortizacijos) sąnaudos ir kokią papildomą informaciją turėtų įmonė pateikti VERT.

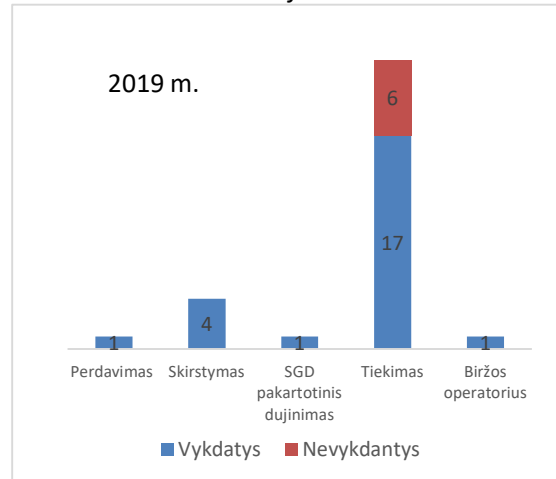
- **Gamtinių dujų naujų vartotojų prijungimo įkainių skaičiavimo metodika**, kurioje: 1) įtvirtintas geometrinio atstumo principu grįstas prijungimo įmokų buitiniams vartotojams nustatymo principas, siekiant sutrumpinti naujų vartotojų prijungimo terminus bei mažinti dujų įmonių administracinę naštą; 2) nustatytas geriau kaštus atspindintis nebutinių vartotojų prijungimo įmokų ir įkainių nustatymo principas, grįstas finansinės grynosios dabartinės vertės skaičiavimu; 3) įtvirtintas principas, kuriuo įmokų ir įkainių vertė yra susieta su dujų įmonių kainos viršutinių ribų pokyčiais reguliavimo periodu ir dujų įmonių investicijų grąžos koregavimais, siekiant įmokų ir įkainių stabilumo; 4) numatyti prijungimo įmokų ir įkainių nustatymo principai, taikomi dujofikuojant bendrą vartotojų grupę.

Gamtinių dujų sektoriuje VERT 2019 m. reguliavo 30 ūkio subjektų. Gamtinių dujų sektoriuje licencijuojama arba leidimais reguliuojama perdavimo, skirstymo, laikymo, SGD pakartotinio dujinimo, tiekimo ir rinkos operatoriaus veikla. 2019 m. pabaigoje VERT išduotas licencijas turėjo: AB „Amber Grid“ – gamtinių dujų PSO, AB „Energijos skirstymo operatorius“, UAB „Intergas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“ – gamtinių dujų SSO, AB „Klaipėdos nafta“ – SGD pakartotinio dujinimo veiklą vykdanči įmonė, UAB „GET Baltic“ – gamtinių dujų rinkos operatorius. 23 įmonės turėjo gamtinių dujų tiekimo leidimus, iš jų 17 vykdė veiklą. 2019 m. buvo išduoti 2 gamtinių dujų tiekimo leidimai, 11 gamtinių dujų tiekimo leidimų buvo panaikinti, taip pat panaikintas 1 gamtinių dujų skirstymo licencijos galiojimas.

4 pav. Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2018 m.



5 pav. Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2019 m.



Šaltinis – VERT.

2019 m. importuotų gamtinių dujų apimtys siekė 28.464 GWh ir buvo 21,37 proc. didesnės nei 2018 m.

2019 m., palyginti su 2018 m., gamtinių dujų sektoriaus pardavimai padidėjo 3,74 proc., nuo 13.894 iki 14.414 GWh.

Gamtinių dujų sektoriaus (perdavimas, skirstymas, SGD pakartotinis dujinimas, tiekimas) pajamos 2019 m. sudarė 481 mln. Eur, t. y. buvo 28,53 proc. mažesnės nei 2018 m. (673 mln. Eur). 2019 m. perdavimo ir SGD sistemų operatorių reguliuojamos veiklos pajamos buvo didesnės nei 2018 metais, o SSO ir tiekimo įmonių veiklos pajamos buvo mažesnės nei 2018 m. Gamtinių dujų tiekimo įmonių pajamos mažėjo dėl to, kad 2019 m. sumažėjo importuojamų gamtinių dujų (produkto), įsigyjamų pagal dvišalius sandorius ir biržose, kaina.

2019 m. gamtinių dujų sektoriaus investicijos – 69 mln. Eur (mažėjimas 11 proc.). Gamtinių dujų sektoriuje investicijų sumos mažėjimui didžiausią įtaką turėjo sumažėjusios AB „Energijos skirstymo operatorius“ investicijos.

2019 m. rugsėjo 13 d. Vilniuje vyko Baltijos šalių ir Suomijos energetikos reguliavimo institucijų vadovų susitikimas, kuriame aptarta pažanga ir tolimesni veiksmai kuriant bendrą regioninę gamtinių dujų rinką. Diskusijose daugiausiai dėmesio buvo skirta Lietuvos prisijungimo prie regioninės dujų rinkos sąlygoms aptarti. Susitikimo metu aptarti scenarijai tiek dėl prisijungimo prie tris šalis (Suomijos, Estijos, Latvijos – FINESTLAT) apimančios gamtinių dujų rinkos trumpuoju laikotarpiu, t. y. nuo 2020 metų, tiek ilguoju laikotarpiu nuo 2022 metų.

Siekiant 4 šalių integracijos bendradarbiaujant su Europos Komisijos atstovais buvo papildomai parengtas bei suderintas tolimesnis regioninių rinkų integracijos tarp Estijos, Suomijos, Latvijos ir Lietuvos planas (angl. *Roadmap*). Baltijos regiono dujų rinkos sukūrimo veiksmų planas numato integracinius veiksmus 2020–2022 metams, siekiant sukurti keturias valstybes apimančią dujų transportavimo kainodarą (atsisakant tarpvalstybinių tarifų ir nustatant su tuo susijusią PSO intersisteminiio kompensavimo tvarką), regioninės dujų perdavimo sistemos pajėgumų paskirstymo sistemą, duomenų mainų principus, taip pat bendrą informacinę sistemą šiam regioninės dujų rinkos modeliui aptarnauti. Vadovaujantis veiksmų planu, darbo grupės atstovai turi įvertinti, kokią naudą atneš rinkų sujungimas. Naudų vertinimas bus atliekamas nepriklausomų konsultantų pagalba. Pažymėtina, kad taip pat bus vertinamos bendros balansavimo zonos kūrimo galimybės, regiono infrastruktūros kaštų padengimo, statybos leidimų reikalavimų suvienodinimo bei biudžetų reguliavimo klausimai.

VERT suderino UAB „GET Baltic“ prekybos gamtinių dujų biržoje reglamento pakeitimus, kurie nuo 2020 metų užtikrina didesnę Baltijos šalių gamtinių dujų biržos likvidumą Lietuvos, Latvijos ir Estijos ir Suomijos prekybos aikštelėse. Reglamento esminiai pakeitimai yra tai, kad reglamentuotas prekybos aikštelių veikimas Suomijoje ir bendroje Latvijos bei Estijos prekybos aikštelėje ir keičiasi tvarka dėl susietųjų pajėgumų paskirstymo laikotarpio, taip pat ilgesnio einamosios paros produkto prekybos sesijos laikotarpio.

Atliktas tyrimas dėl REMIT nuostatų pažeidimo: UAB „Geros dujos“, atlikdama pardavimo sandorius Lietuvos gamtinių dujų biržoje, pažeidė REMIT nuostatas dėl manipuliavimo rinka (plačiau skyriuje „Gamtinių dujų rinkos priežiūra“).

2.2. Švarios energijos paketo įgyvendinimas

VERT, kaip nacionalinei energetikos reguliavimo institucijai, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (toliau – Elektros direktyva arba Direktyva (ES) 2019/944), 59 str. 1 d. u punkte numatyta pareiga stebėti, kaip įgyvendinamos taisyklės, susijusios su PSO, SSO, tiekėjų, vartotojų ir kitų rinkos dalyvių vaidmenimis bei pareigomis pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos (toliau – Elektros reglamentas).

2019 m. VERT kartu su kitais ES nacionaliniais energetikos reguliuotojais vertino PSO išduodamų pralaidumų paskirstymo minimalias ribas, siekiančias bent 70 % viso perdavimo pralaidumo, įvertinus tinklo saugumą, pagal Elektros reglamento 16 str. 8 d. a punkto reikalavimus. Baltijos regione, įvertinus BRELL susitarimo nuostatas, kaip apskaičiuojami pralaidumai, išsiskyrė Baltijos PSO ir ACER pozicija. Anot Baltijos PSO, pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą, įskaitant BRELL susitarimo nuostatas, Baltijos PSO išduodami pralaidumai atitinka 70 proc. minimalų reikalavimą. Atitinkamai diskutuojama tęsiasi ir šiuo metu su ACER kolegomis dėl 70 proc. ribos vertinimo dėl LT-LV jungties, taip pat LV-EST jungties. ACER ataskaitoje¹ pateikė informaciją, jog tarpsisteminės jungtys PL-LT ir SE-LT, nesiekia 70 proc. minimalios ribos. Techninės problemos kyla iš SE ir PL pusės – atitinkamai tų šalių PSO paprašė išimties pagal Elektros reglamento 16 str. 9 d., kuri jiems buvo suteikta.

Nors reguliavimo apkrova ir telkimo taisyklės detalai reglamentuojamos Elektros direktyvoje, tačiau Elektros reglamento 3 str. e punkte numatyta, jog rinka organizuojama sutelkiant elektros energijos gamybą iš daugelio elektros energijos gamybos objektų arba apkrovą iš daugelio reguliavimo apkrova objektų, galutiniams vartotojams ir mažosioms įmonėms užtikrinama galimybė dalyvauti rinkoje, kad jie galėtų teikti bendrus pasiūlymus elektros energijos rinkoje ir bendrai naudotąsi elektros energijos sistema, laikantis ES konkurencijos teisės. Tuo tikslu VERT aktyviai buvo įsitraukusi į EEJ pakeitimo derinimą bei vertinimą, kuriuo numatoma įgyvendinti Elektros direktyvos 13 bei 17 straipsniai. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 2, 9, 12, 16, 17, 30, 31, 33, 35, 39-1, 41, 59, 69 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 61-1 straipsniu įstatymas Lietuvos Respublikos Seime priimtas 2020 m. birželio 4 dieną².

¹ 11/11/19 ACER Market Monitoring Report 2018 – Electricity Wholesale Markets Volume: https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER%20Market%20Monitoring%20Report%202018%20-%20Electricity%20Wholesale%20Markets%20Volume.pdf

²<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/907d0740aa5011ea8aadde924aa85003?positionInSearchResults=10&searchModeLUUID=840859a5-6290-40e5-89bc-a0eb4fcbaa89>

3. ELEKTROS RINKA

3.1. Tinklo reguliavimas ir techninis funkcionavimas

- Veiklų atskyrimas
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies j punktas: Kryžminis subsidijavimas

2019 m. pasikeitimų dėl EEJ nuostatų, susijusių su AB „Litgrid“ veiklos ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo. VERT, vadovaudamasi EEJ 26 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kaip elektros PSO, vykdydamas savo veiklą, užtikrina EEJ nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus.

Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas EEJ 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB „Energijos skirstymo operatorius“ įpareigota informuoti VERT. 2019 m. aplinkybių pasikeitimo neužfiksuota.

Taip pat pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 11 dalies 12 punktą ir EEJ 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VERT nustatytos funkcijos kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo, nesikeitė, palyginti su praėjusiais metais.

- Tinklo plėtra ir optimizavimas
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies k punktas: Investicijų planai

Pagal EEJ 33 straipsnį PSO ir VERT nustatytos teisės ir pareigos, susijusios su 10 metų perdavimo tinklų plėtros plano rengimu, vertinimu ir stebėseną, per 2019 m. nesikeitė. AB „Litgrid“ investicijų planų priežiūra vykdoma pagal sąlygas, įtvirtintas EEJ, t. y. PSO AB „Litgrid“ kiekvienais metais iki liepos 1 d. parengia ir pateikia atnaujintą 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą VERT. VERT, jį derindama, įvertina PSO jau įgyvendintas investicijas arba atitinkamai koreguoja anksčiau suderintas, bet dar neįgyvendintas investicijas, jų atlikimo terminus, darbų sumas ir kt. 2019 m. birželio 28 d. gautas 2019–2028 m. LEES 400–110 kV tinklų plėtros planas. Dėl minėto plano VERT skelbė viešąją konsultaciją ir, įvertinusi gautas pastabas, VERT 2020 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. O3E-85 patvirtino AB „Litgrid“ parengtą 2019 – 2028 m. plėtros planą.

2019 m. aukštosios įtampos elektros perdavimo linijų ilgis sudarė 7190 kilometrus, o aukštosios įtampos transformatorių pastočių skaičius siekė 237. Bendras elektros poreikis – 12,154 TWh. Elektros energijos vartojimas sumažėjo 5,42 proc. Šiuo metu LEES tiesiogiai sujungta su penkiomis kaimyninėmis (Švedija, Lenkija, Baltarusija, Latvija, Rusija) elektros energetikos sistemomis.

AB „Litgrid“ planuoja, kad 2019–2028 m. perdavimo tinklo plėtros ir atnaujinimo investicijų poreikis sieks apie 1062,48 mln. Eur, t. y. bus 38,75 proc. didesnis, palyginus su 2018–2027 m. AB „Litgrid“ planuotomis investicijomis. Didžiausią dalį 2019–2028 m. perdavimo tinklo plėtros plane numatytų investicijų sudarys LEES sujungimo su kontinentinės Europos tinklais projektas darbiui sinchroniniu režimu, sistemos valdymo ir duomenų centrų saugos projektas bei perdavimo tinklo projektai patikimumui užtikrinti (tinklo atstatymas ir modernizavimas, kapitaliniai remontai; nauja statyba).

Per 2019 metus AB „Litgrid“ pasiekė ženklų pažangą įgyvendindama Europos Sąjungos bendrojo intereso projektus ir kitus strateginius projektus:

1) Įgyvendinant Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentiniais Europos tinklais („Sinchronizacijos“) projektą, įgyvendintos visos 14 gairių, numatytų šio projekto veiksmų plane 2019 metams. Pažymėtini šie pasiekimai:

a. Projekte „LitPol Link plėtros 1 etapas“ užsakyti trys autotransformatoriai ir parengtas techninis projektas, gauti statybą leidžiantys dokumentai.

b. Pabaigti 330 kV Bitėnų transformatorių pastotės rekonstrukcijos statybos darbai.

c. Sudarytos sutartys dėl teritorijų planavimo paslaugų naujiems elektros perdavimo infrastruktūros plėtros projektams.

d. Patvirtintas finansavimas iš Europos infrastruktūros plėtros priemonės projekto „Harmony Link“ studijoms.

2) Baigta sistemų valdymo ir duomenų centro statyba Vilniuje.

SSO, vadovaudamasis VERT patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaikę reguliuojamos veiklos investicijų programą rengia reguliavimo periodui ir teikia VERT.

Nuo 2018 m. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ „, kaip SSO, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 vartotojų, vadovaudamasis EEJ 39¹ straipsnyje nustatyta pareiga, savo tinklalapyje skelbia investicijų planus. Prieš paskelbdamas 10 metų skirstomųjų tinklų plėtros, atnaujinimo, modernizavimo ir investicijų planą, SSO vykdo skaidrias ir viešas konsultacijas su kompetentingomis valstybės institucijomis ir kitomis suinteresuotomis šalimis. Šiuo metu yra skelbiamas 2019–2028 metų investicijų planas. AB „Energijos skirstymo operatorius“ planuoja, kad 2019–2028 m. elektros energijos skirstymo tinklo plėtros ir atnaujinimo investicijų poreikis sieks apie 1779 mln. Eur, t. y. bus 4,9 proc. mažesnis, palyginus su 2018–2027 m. (1872 mln. Eur). Pagrindinės investavimo kryptys: tinklo patikimumo didinimas (elektros tinklų oro linijų keitimas požeminėmis, prioritetą teikiant nepatikimų ir avaringų linijų keitimui, miškingoms teritorijoms bei įtampos kokybės gerinimo sprendimams), tinklo išmanizacija (per nuotolį dispečerio stebimos ir valdomos ar automatizuotos įrangos diegimas bei išmaniųjų skaitiklių klientams diegimas), kliento patirtys ir rinkos įgalinimas (duomenų apsikeitimo platformos (toliau – *Data Hub*) sukūrimas, informacinių sistemų atnaujinimas ir pan.).

AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2019 metų pabaigoje įgyvendino šiuos *Data Hub* funkcionalumus: istorinių duomenų apie suvartojimą pateikimą tiekėjams (su vartotojo sutikimu) ir tiekėjo keitimo procesą. 2020 m. gegužės 1 d. pabaigtas įgyvendinti bendros sutarties ir sąskaitos funkcionalumas. Funkcionalumai įgyvendinti vystant esamas sistemas – bazinę duomenų platformos versiją. Toliau bus vystoma pilna *Data Hub* versija.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies l punktas: Išmaniojo tinklo plėtra

PSO 2019 metais inicijavo pilotinį 1MW baterijų projektą perdavimo tinkle, kurio tikslas išanalizuoti baterijų technologijos lankstumą ir pritaikomumą sisteminiams paslaugoms teikti.

SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ siekdamas užtikrinti augant elektros energijos poreikiui tiekiamos elektros energijos kokybę, numato elektros tinklo rekonstrukcijas ir taip pat 2019–2020 m. vykdo pilotinį projektą dėl kaupimo sistemų panaudojimo valdant įtampą tinkle ir mažinant tinklo rekonstrukcijos kaštus. Be to, linijose SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ nuo 2019 m. pradėjo montuoti įtampą reguliuojančius įrenginius kaip alternatyvą brangiau kainuojančioms tinklo rekonstrukcijoms. Taip pat 2019–2020 m. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ atlieka studiją, kurios paskirtis skirstomojo tinklo kokybės parametrų tyrimas ir remiantis jo išvadamis planuojama diegti įtampos kokybės registratorius skirstomajame tinkle, kurie bus skirti analizuoti, o vėliau priimti technologinius sprendimus dėl įtampos kryžių ir pertrūkių bei kitų tinklo kokybės parametrų gerinimo.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ vykdo aktyvų atsistatančio tinklo (gedimų metu veikiančio be dispečerio įsitraukimo) sprendimų diegimą 10 kV tinkluose. Šiuo metu yra sukonfigūruota >20 vnt. 10 kV oro linijų, kuriose esant gedimui, automatiškai pagal nustatytus algoritmus yra lokalizuojamas (valdant/perjungiant komutacinius aparatus) gedimas, tokiu būdu atstatant energijos tiekimą likusiems vartotojams.

Didėjant perskirstomos energijos kiekiui skirstomaisiais tinklais, būtina įvertinti galimas pajėgumų ir patikimumo didinimo alternatyvas. Tradicinis metodas yra didinti tinklo pajėgumus plečiant transformatorių pastotes ir susijusių infrastruktūrą (linijos ir kiti įrenginiai), viso to viena iš alternatyvų yra mikrosalos ir mikrotinklai, galintys tam tikrą laiko intervalą veikti mikrosalos režimu. Tuo tikslu, SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2019–2020 m. įgyvendina mikrosalų pilotinį projektą, kurio išvadamis remiantis bus parengta mikrosalų plėtros koncepcija, tinklo plėtros ir patikimumo problemoms spręsti. Vertinama, kad mikrosalų režimu veikiantis ar galintis veikti mikrotinklas leidžia užtikrinti aukštesnį patikimumo lygį ir taip pat padeda valdyti apkrovos ir įtampos parametrus, ypač tose tinklo dalyse, kur į tinklą yra integruota daug atsinaujinančių energijos šaltinių.

Sparčiai augant paskirstytos generacijos, elektromobilių ir jų įkrovimo įrangos kiekiui tinkle, skirstymo sistemos laukia dideli iššūkiai, kaip ekonomiškai efektyviausiu ir optimaliausiu būdu užtikrinti tinklo apkrovos valdymą ir tiekiamos energijos kokybę. Tuo tikslu SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ siekia įprastinį tinklo plėtros planavimo metodą pakeisti į novatorišką planavimo metodą, naudojant pažangias tinklų apkrovos valdymo ir prognozavimo informacines sistemas. Todėl SSO „Energijos skirstymo operatorius“ 2019 m. inicijavo projektą, kurio tikslas įdiegti elektros tinklo apkrovimo skaičiavimo ir tinklo parametrų analizavimo programą, 2020 m. planuojama baigti pirkimo procedūras bei diegimo darbus.

2019 m. rugsėjo mėn. VERT, išsamiai įvertinusi AB „Energijos skirstymo operatorius“ pateiktą išmaniosios elektros energijos apskaitos diegimo Lietuvoje 2020–2023 m. projektą, priėmė sprendimą jį derinti.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2019 m. pradėjo išmaniosios apskaitos infrastruktūros pirkimą. Pirkimą planuojama pabaigti iki 2020 metų pabaigos, kai bus pasirašyta sutartis dėl apie 1,2 mln. išmaniųjų skaitiklių, komunikacijos infrastruktūros ir IT sistemų įsigijimo.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ išmaniuosius elektros energijos apskaitos prietaisus planuoja pradėti diegti 2021 metų I pusmetį – pagrindinis diegimo etapas numatytas 2020–2023 m. (100 proc. komerciniams vartotojams ir 54 proc. buitiniams vartotojams, suvartojantiems daugiau kaip 1000 kWh/metus). VERT atliks nuotolinę projekto vykdymo stebėseną, t. y. VERT įpareigojo AB „Energijos skirstymo operatorius“ iki 2021 m. gruodžio 31 d. sukurti stebėsenos sistemą ir gauti VERT pritarimą šiai sistemai. 2022 m. ir 2023 m. (ne vėliau kaip iki liepos 1 d.) AB „Energijos skirstymo operatorius“ turės pateikti VERT projekto įgyvendinimo ataskaitas ir pagrindžiančius dokumentus, siekiant įsitikinti, kad sukurtos naudos atitinka VERT suderinto investicijų projektų finansinius ir ekonominius rodiklius. Vėlesniais laikotarpiais ataskaitos bus teikiamos du kartus per reguliavimo periodą.

- Tinklų tarifai
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: tinklų tarifų nustatymo raida

VERT, vadovaudamasi Energetikos įstatymo ir EEĮ nuostatomis, tvirtina elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodikas, nustato valstybės reguliuojamų paslaugų ir elektros energijos kainų viršutines ribas ir vertindama paslaugų teikėjų pateiktas kainas ir tarifus. Taip pat tvirtina vartotojų ir gamintojų elektros įrenginių prijungimo

prie elektros tinklų įkainius, jų nustatymo metodiką, kurioje nustatytos ir įkainių apskaičiavimo sąlygos, vadovaudamasi šiame įstatyme nustatytais bendraisiais įkainių nustatymo reikalavimais.

2015 m. pabaigoje patvirtinta „Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika“, įgyvendinanti Ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (angl. *Long-Run Average Incremental Cost*) (toliau – LRAIC) modelį, kuriuo siekiama efektyvinti elektros tinklų, atitinkančių paklausą, eksploatavimą. Pagal naująjį modelį nustatytos elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 5 metų reguliavimo periodui 2016–2020 m.

Susijusi informacija taip pat pateikta šios ataskaitos 3.2.2 skyriuje.

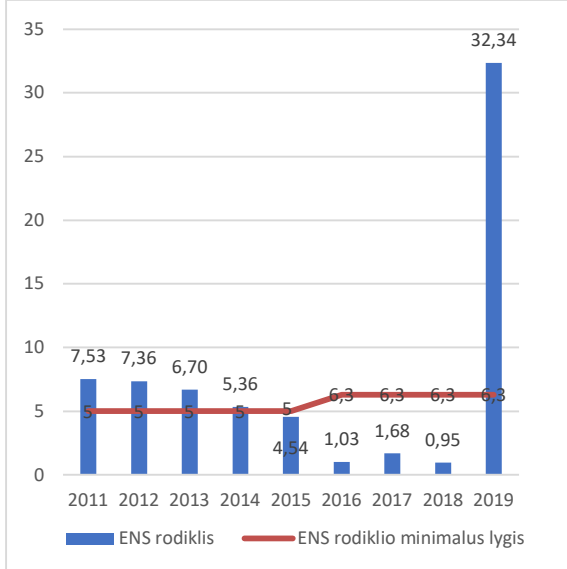
- Saugumo ir patikimumo reguliavimas
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies m punktas: Saugumo ir patikimumo standartai

EEJ nurodyta, kad VERT nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi. Atsižvelgiant į pasikeitusius Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus, iki naujo reguliavimo periodo kalendorinių metų balandžio 15 d. nustatomi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimai naujam reguliavimo periodui. 2016–2020 m. laikotarpiui rodikliai nustatyti atsižvelgiant į 2011–2015 m. faktinių persiuntimo patikimumo rodiklių vidurkį.

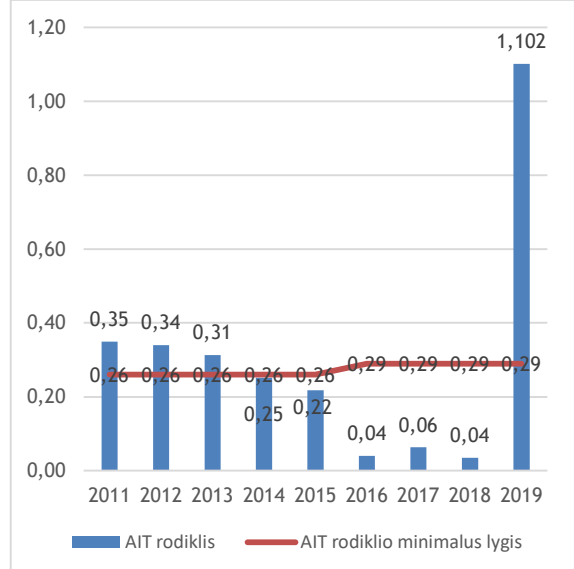
Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai bei jų minimalūs lygiai atskirai skaičiuojami elektros energijos perdavimo sistemai bei skirstymo tinklui (žr. paveikslus žemiau). Kuo rodiklio reikšmė mažesnė, tuo elektros energijos persiuntimo patikimumo lygis yra geresnis. Skaičiavimuose vertinami tik tie atvejai, kai elektros energijos persiuntimo nutraukimas įvyko dėl sistemos operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių arba dėl nenustatytų priežasčių. Nutraukimai, kurie įvyko dėl *force majeure* ar išorinio poveikio priežasčių, patikimumo rodikliams įtakos neturi. Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

- Perdavimo tinklu neperduotos elektros energijos kiekiu (angl. *energy not supplied*) (toliau – ENS);
- Vidutine elektros energijos perdavimo nutraukimo trukme (angl. *average interruption time*) (toliau – AIT).

6 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh



7 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.



Šaltinis – VERT.

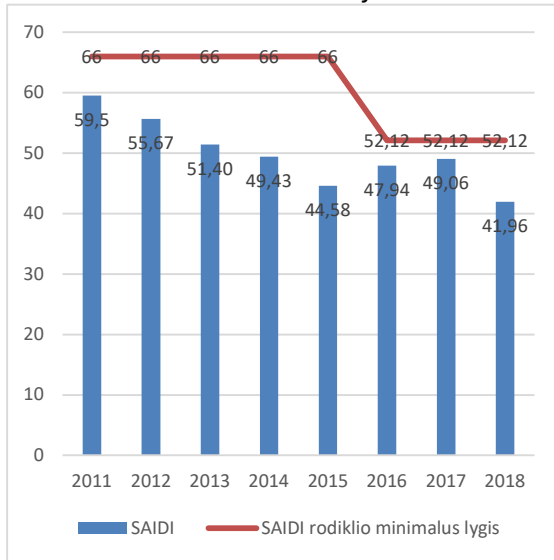
VERT 2019 m. nustatyti patikimumo rodikliai įpareigoja PSO užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams, t. y. vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė neturėtų būti ilgesnė nei 0,29 min., nepersištos elektros energijos kiekis būtų ne didesnis kaip 6,3 MWh. 2019 m. ENS rodiklio reikšmė 33 kartus viršijo nustatytą minimalų lygį), pagal AIT rodiklį – 26 kartus viršijo nustatytą minimalų lygį). PSO nurodė, kad 2019 metų rodiklių augimą lėmė 2019 m. liepos mėnesį įvykęs sutrikimas Kapsų 110/10 kV transformatorių pastotėje. Pastotės rekonstrukcijos metu atsijungė vienintelis veikiantis transformatorius ir sutriko elektros energijos tiekimas didelei daliai Marijampolės miesto vartotojų. Elektros energijos tiekimo atstatymas užtruko 2 val. ir 7 min. ir dėl šios priežasties vartotojams nepateikta 23 800 kWh. Be šio įvykio, per metus įvyko dar septyni įvykiai, kurių metu buvo nutrūkęs elektros energijos tiekimas vartotojams. Pagrindinės įvykių priežastis buvo senų elektros įrenginių gedimai (6603 kWh ENS), užvirtę medžiai ant 110 kV oro linijų rangovams vykdant trasų valymo darbus (402 kWh ENS) ir darbuotojų klaidos vykdant įrenginių eksploatacinius elektros įrenginių darbus (1534 kWh ENS).

Elektros energijos persiuntimo patikimumas skirstomaisiais tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

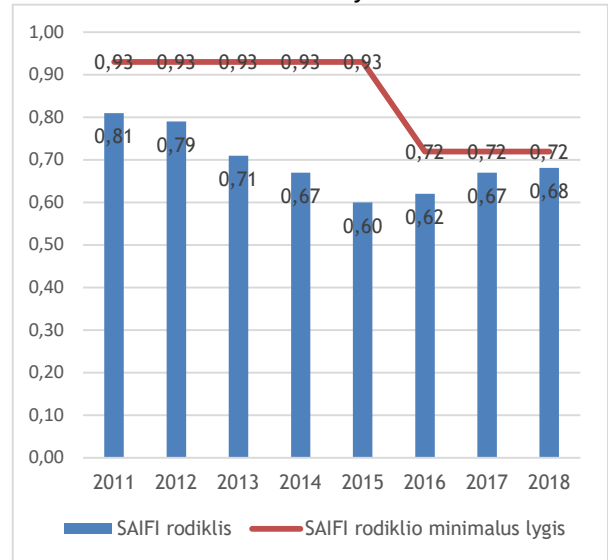
- Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodikliu (angl. *system average interruption duration index*) (toliau – SAIDI);
- Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodikliu (angl. *system average interruption frequency index*) (toliau – SAIFI).

2019 m. VERT nustatyti patikimumo rodikliai SSO įpareigoja užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams, t. y. vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė (SAIDI) neturėtų būti ilgesnė nei 52,12 min. per metus, vartotojui tenkantis vidutinis nutraukimų skaičius (SAIFI) dėl SSO kaltės neturėtų būti didesnis nei 0,72 karto.

8 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui



9 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui



Šaltinis – VERT.

VERT 2019 m. atliko AB „Energijos skirstymo operatorius“ neplaninį patikrinimą, kurio tikslas buvo įvertinti, ar bendrovė nuo 2012 m. sausio 1 d. iki 2018 m. vasario 28 d. laikėsi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų. Patikrinimo metu nustatyta, jog AB „Energijos skirstymo operatorius“ teikė VERT klaidingą informaciją apie kokybinius skirstymo tinklo rodiklius – tiekimo nutraukimai nepagrįstai buvo priskiriami *force majeure* arba nuo AB „Energijos skirstymo operatorius“ nepriklausantiems veiksniams, dėl ko buvo neteisingai apskaičiuoti elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai 2012 m. sausio mėn. – 2018 m. vasario mėn. laikotarpiu (SAIDI ir SAIFI).

Įvertinus 2019 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ neplaninio patikrinimo rezultatus – bendrovė teikė VERT klaidingą informaciją, dėl to buvo nustatyti neteisingi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai (SAIDI ir SAIFI) – AB „Energijos skirstymo operatorius“ pateikti duomenys už 2019 m. nėra vertinami.

Reikalavimuose nustatyti elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kokybės rodikliai. Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku (per 20 d. nuo prijungimo įmokos sumokėjimo) prijungtų naujų vartotojų procentinė dalis;
- laiku (per 5 darbo dienas buitiniams vartotojams ir per 2 darbo dienas kitiems vartotojams) atnaujinto elektros energijos persiuntimo vartotojams, apmokėjusiems įsiskolinimus, procentinė dalis;
- apie planinį nutraukimą laiku (prieš 10 kalendorinių dienų) informuotų vartotojų procentinė dalis;
- laiku (per 5 darbo dienas) pašalintų gedimų vartotojams procentinė dalis;
- elektros energijos persiuntimo atkūrimo laiku (priklausomai nuo patikimumo kategorijos) po neplaninio nutraukimo vartotojų procentinė dalis;
- laiku (per 30 kalendorinių dienų) išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis.

PSO nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis – laiku (per 30 kalendorinių dienų) išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas per 2019 m. nebuvo vertintas atsižvelgiant į anksčiau minėto AB „Energijos skirstymo operatorius“ neplaninio patikrinimo rezultatus.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 10 dalis: Perkrovų valdymas

VERT, vadovaudamasi Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalimi, perengia ir skelbia 2019 metų perkrovos pajamų ataskaitą (toliau – Ataskaita), kurią taip pat teikia ir ACER. Ataskaita parengta pagal PSO pateiktus duomenis.

1. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies a punktu, teikiama informacija apie per 12 mėnesių iki ankstesnių kalendorinių metų gruodžio 31 d., t. y. 2019-01-01 – 2019-12-31 laikotarpiu, gautas perkrovos pajamas.

1 lentelė. Gautos perkrovos pajamos 2019-01-01 – 2019-12-31 laikotarpiu

Jungiamoji linija	Gautos pajamos, Eur
Lietuva – Latvija	380 150
Lietuva – Lenkija	10 160 009
Lietuva – Švedija	16 825 674
Iš viso	27 365 833

2. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies b punktu, teikiama informacija, kaip perkrovos pajamos panaudotos pagal 19 straipsnio 2 dalį, įskaitant konkrečius projektus ir į atskirą sąskaitos eilutę pervestų pajamų sumą. Duomenyse AB „Litgrid“ nurodė, kad pajamos panaudotos pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 2 dalies a punktą užtikrinant, kad paskirstytomis pajėgumais iš tikrųjų būtų galima pasinaudoti, įskaitant kompensaciją už pralaidumo garantijos nesilaikymą, bei b punktą išlaikant arba didinant tarpzoninius pajėgumus optimizuojant esamų jungiamųjų linijų naudojimą suderintais taisomaisiais veiksmais, jei taikytina, arba padengti investicijų į tinklą sąnaudas, kurios yra svarbios siekiant sumažinti jungiamųjų linijų perkrovą. 2 lentelėje pateikiama detali informacija apie gautų pajamų panaudojimą 2019-01-01 – 2019-12-31 laikotarpiu.

2 lentelė. Gautų perkrovos pajamų panaudojimas 2019-01-01 – 2019-12-31 laikotarpiu

	Panaudotos pajamos, Eur
Paskirstytų pajėgumų panaudojimo užtikrinimas pagal Reglamento 19 Straipsnio 2 dalies a punktą	201 663
Investicijos į tinklą pagal Reglamento 19 straipsnio 2 dalies b punktą:	3 786 786
Investicinio projekto „330 kV Bitėnų SP išplėtimas į 330/110/10 kV Bitėnų TP (II etapas) ir 110 kV elektros perdavimo linijos Pagėgiai-Bitėnai statyba“ finansavimui	3 043 714
Investicinio projekto „LitPol link jungties išplėtimo I etapas (400/330 kV autotransformatoriai Alytaus TP)“ finansavimui	743 072
Likusi pajamų dalis, pervesta į atskirą vidaus sąskaitos eilutę	23 377 384
Iš viso	27 365 833

3. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies c punktu, turi būti teikiama informacija apie sumą, kuri buvo panaudota skaičiuojant tinklo tarifus.

Perkrovos pajamos nebuvo panaudotos nustatant perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą 2020 metams.

4. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies d punktu, teikiama informacija apie patikrinimą, kad c punkte nurodyta suma panaudota laikantis Elektros reglamento ir pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 3 ir 4 dalis parengtos metodikos. Elektros reglamento 19 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog jeigu tinkamai įvykdomi Elektros reglamento 19 straipsnio 2 dalyje nustatyti prioritetiniai tikslai, pajamos gali būti naudojamos kaip įplaukos, į kurias turi atsižvelgti reguliavimo institucijos, tvirtindamos tinklo tarifų apskaičiavimo ir (arba) tinklo tarifų nustatymo metodiką. Likusi pajamų dalis pervedama į atskirą vidaus sąskaitos eilutę ir ten laikoma tol, kol ją galima išleisti Elektros reglamento 19 straipsnio 2 dalyje nustatytiems tikslams. Taip pat Elektros reglamento 19 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad pajamos pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 2 dalies a arba b punktą naudojamos taikant metodiką, kurią pasiūlė perdavimo sistemos operatoriai, pasikonsultavę su reguliavimo institucijomis ir atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, ir kurią patvirtino ACER. Metodikoje nustatomos bent sąlygos, kuriomis pajamos gali būti naudojamos Elektros reglamento 19 straipsnio 2 dalyje nurodytais tikslais, sąlygos, kuriomis tos pajamos gali būti laikomos atskiroje vidaus sąskaitos eilutėje, kad būtų galima panaudoti tiems tikslams ateityje, ir kiek ilgai tos pajamos gali būti laikomos tokioje atskiroje sąskaitos eilutėje.

Perkrovos pajamos nebuvo panaudotos pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies c punktą, todėl tolesnis vertinimas pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies d punktą nėra atliekamas.

5. Nepanaudotų perkrovos pajamų likutis yra 38 889 tūkst. eurų 2019 m. gruodžio 31 d. Iš likučio 26 240 tūkst. eurų buvo prijungta prie UAB „EPSO-G“ grupės sąskaitos. Pastebėtina, kad VERT 2019 m. kovo 26 d. gavo AB „Litgrid“ raštą Nr. 19SD-2081 (toliau – Raštas), kuriuo AB „Litgrid“ prašė VERT patvirtinti, kad sukauptų perkrovos lėšų sąskaita gali būti prijungta prie UAB „EPSO-G“ įmonių grupės sąskaitos, taip išvengiant neefektyvaus tarpgrupinio pinigų panaudojimo ir užšaldymo iki 2023 metų rizikos, kol lėšos bus pradėtos naudoti sinchronizacijos su kontinentine Europa projekto finansavimui.

VERT, pagal kompetenciją įvertinusi Rašte išdėstytą informaciją, 2019 m. balandžio 26 d. raštu Nr. R2-(E)-917 nurodė, jog neprieštarauja sukauptų perkrovos lėšų sąskaitos prijungimui prie UAB „EPSO-G“ įmonių grupės sąskaitos, AB „Litgrid“ užtikrinant, kad iš perkrovos gautos pajamos būtų naudojamos tikslams, numatytiems tuo metu galiojusio 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 „Dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003“ gairėse dėl turimų nacionalinių sistemų sujungimo perdavimo pajėgumų valdymo ir paskirstymo. Taip pat, vadovaujantis skaidrumo principu, AB „Litgrid“ turėtų kasmet pateikti VERT informaciją apie sukauptas pajamas ir jų panaudojimą.

- Paklausos ir pasiūlos balanso stebėseną
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies v punktas: Investicijos į gamybos ir saugojimo pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu

Pagal EEJ nuostatas VERT vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Kasmet AB „Litgrid“ teikia 10 metų elektros tinklų investicijų planus, kurie įvertina numatomų naujų gamybos šaltinių plėtros scenarijus.

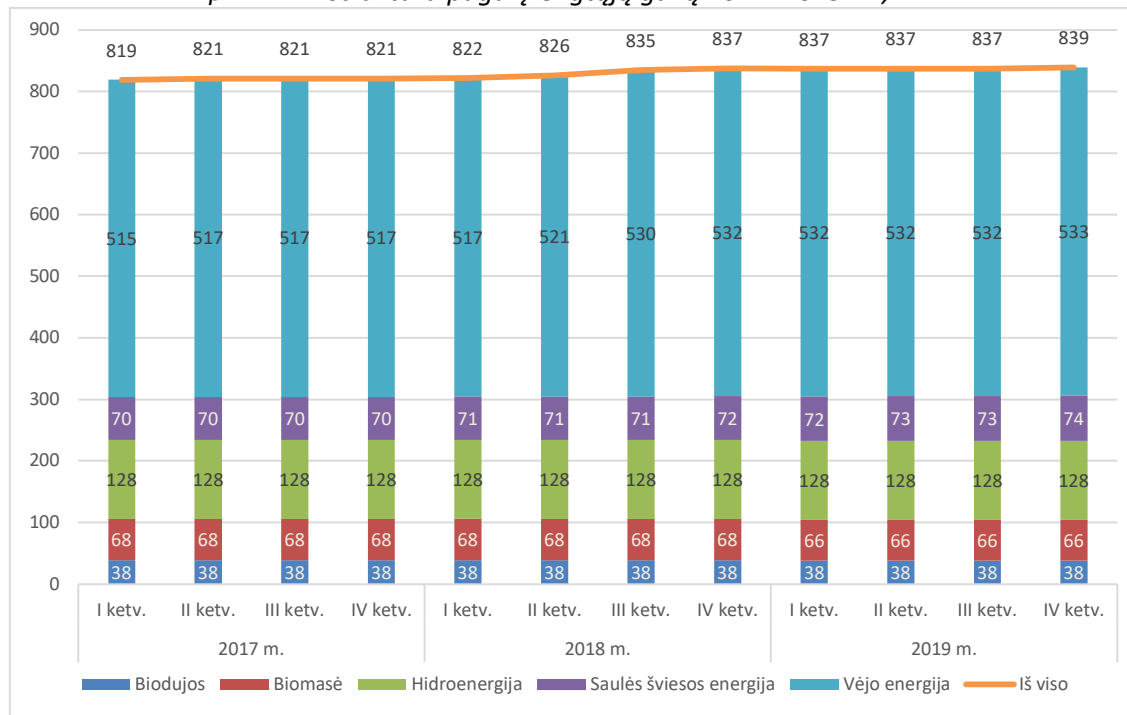
2019 m. pateiktame plane prognozuojama, kad iki 2028 m. elektros energiją generuojančių šaltinių įrengtoji galia sieks 3168 MW. Apie 48,0 proc. šios dalies sudarytų elektrinės, naudojančios atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI).

Pažymėtina, kad LEES turi pakankamai tvirtas tarpvietines jungtis su kaimyninėmis šalimis bei pradėjusios veikti naujos tarpvietinės linijos „LitPol Link“ ir „NordBalt“ su Lenkija ir Švedija prisideda prie sistemos tiekimo saugumo didinimo. Esant tokioms sąlygoms, bet koku atveju yra sudarytos techninės galimybės elektros gamybos pajėgumų trūkumą (jeigu jis būtų) padengti importuota elektros energija.

VERT investicijų į gamybos pajėgumus stebėseną atlieka pagal EEJ nuostatas išduodama leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ir gaminti elektros energiją asmenims, išskyrus tuos, kurių gamybos įrenginių įrengtoji galia yra didesnė kaip 30 kW ir šiuose įrenginiuose gaminama elektros energiją tik savo reikmėms ir ūkio poreikiams, nepatiekiant elektros energijos į elektros tinklus, ir asmenis, kurie numato gaminti elektros energiją ne didesnės kaip 30 kW įrengtosios galios elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginiuose.

Didžiausią rinkos dalį bendroje atsinaujinančių išteklių įrengtosios galios rinkos struktūroje 2019 m., kaip ir 2018 m. sudarė vėjo elektrinės – po 63,5 proc., hidroelektrinės – atitinkamai 15,2 ir 15,3 proc., saulės – 8,8 ir 8,5 proc., biomasės – 7,9 ir 8,1 proc., biodujų – po 4,6 proc.

10 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2017–2019 m., MW

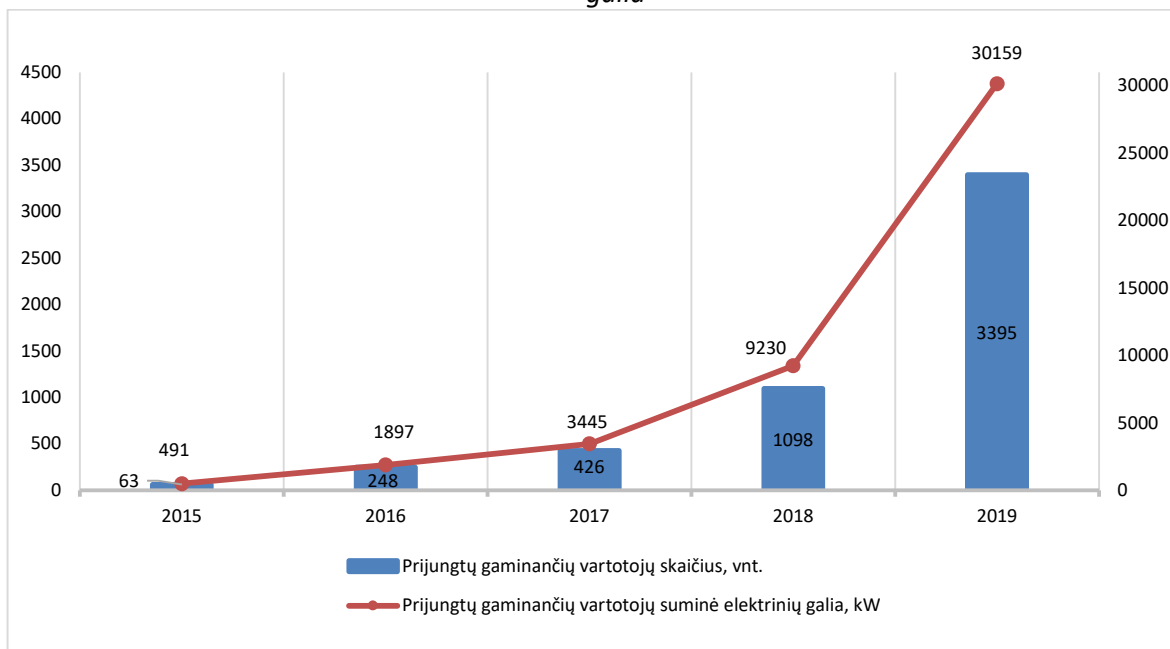


Šaltinis – VERT.

2019 m., kaip ir 2018 m. AEI elektrinių įrengtosios galios dalis bendrame įrengtosios galios balanse sudarė 22,8 proc.

Pagal Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostatas Elektros tinklų operatorius kas mėnesį teikia informaciją VERT apie prijungimo sąlygas, išduotas gaminantiems vartotojams ir asmenims, siekiantiems tapti gaminančiais vartotojais ir numatantiems statyti ar įrengti atsinaujinančius išteklius naudojančias elektrines, kurioms EEJ nustatyta tvarka leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus nereikalingas.

11 pav. Gaminančių vartotojų, prijungtų prie skirstomųjų tinklų, skaičius ir suminė elektrinių galia



Šaltinis – VERT

Lyginant 2019 m. su 2018 m., iš AEI elektrą gaminančių vartotojų skaičius išaugo 3 kartus – nuo 1098 iki 3395, o įrengtoji galia didėjo nuo 9,230 MW 2018 m. pabaigoje iki 30,159 MW 2019 m. pabaigoje.

Elektros energiją iš AEI gaminančių vartotojų plėtrą skatina didesnės galimybės pasinaudoti finansinėmis ES paramos priemonėmis ir lankstesnės sąlygos įrengti elektrinę – nuo 2019 m. liepos mėn. ne didesnės nei 30 kW galios elektrinės įrengimui nereikalingas VERT leidimas.

PSO AB „Litgrid“ parengtame 2019–2028 m. plėtros plane nurodė, kad atsižvelgdamas į 2019 m. gegužės 29 d. Lenkijos, trijų Baltijos šalių ir palaikančių šalių elektros perdavimo operatorių pasirašytą prisijungimo sutartį ir technines prisijungimo sąlygas, patikimam sistemos veikimui užtikrinti inicijavo „Baterijų energijos kaupimo sistemos įrengimas Lietuvos EES“ projektą, ir SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ parengtame 2019–2028 m. investicijų plane yra nurodęs, kad 2019-2020 m. yra vykdomas bandomasis projektas dėl kaupimo sistemų panaudojimo valdant įtampą tinkle ir mažinant tinklo rekonstrukcijos kaštus. Nepaisant to, VERT, atsižvelgdama į Direktyvos (ES) 2019/944 nuostatas, prieš derindama tokias investicijas reikalaus, kad būtų atliktas rinkos tyrimas, ar yra potenciali galimybė ir kitų asmenų suinteresuotumas investuoti į energijos kaupimo įrenginius.

Veikiančio tinklo saugumas

Dėl nekonkurencingų vietinių gamybos pajėgumų 2019 m. didžioji dalis elektros energijos buvo importuota. 2019 m. tik 29,9 proc. visos šalyje suvartotos elektros energijos buvo pagaminta Lietuvoje veikiančiose elektrinėse ir tai didesnė dalis nei 2018 m. (26,6 proc.). Elektros energijos importas 2019 m. sudarė 103,1 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje (2018 m. šis rodiklis siekė 96,77 proc., 2017 m. - 89,61 proc., 2016 m. – 82,48 proc.). 2019 m. šalyje buvo pagaminta 3,64 TWh elektros energijos, elektros energijos importas sudarė 13,385 TWh, o eksportas – 4,041 TWh. Elektros energijos suvartojimas šalyje 2019 m. sudarė 12,153 TWh.

Galimas importuoti elektros energijos kiekis priklauso nuo vykdomų remontų perdavimo tinkle. 2019 m. į Lietuvą kas valandą vidutiniškai buvo galima importuoti 3,430 GWh.

Laukiamas būsimas poreikis ir numatoma galia 5 ir 5–15 metų į priekį

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (neto) 2019 m. buvo 2.032 MW, t. y. 1,65 proc. didesnis nei 2018 m. (1.999 MW), atitinkamai 2017 m. - 1.896 MW, 2016 m. – 1.979 MW. 2019 m. skirstomajame tinkle maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1.733 MW ir buvo 1,53 proc. mažesnis nei 2018 m. (1.760 MW), atitinkamai 2017 m. - 1.665 MW, 2016 m. – 1.695 MW.

Svarbiausi veiksniai, lemiantys elektros energijos suvartojimą, yra šalies ekonominio lygio pokyčiai, kuriuos geriausiai apibrėžia bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP). Tačiau yra ir kitų veiksnių, turinčių nemažos įtakos būsimei elektros energijos paklausai, todėl elektros energijos poreikio prognozėje vertinta:

- BVP augimas;
- elektros energijos efektyvumas;
- elektromobilių skaičius ir jų suvartojamos elektros energijos kiekis;
- šiluminių siurblių (angl. *heat pumps*) skaičius ir jų suvartojamos elektros energijos kiekis;
- paskirstytoji generacija, kuri šiuo metu sudaro labai mažą dalį visos energetikos sistemos. Paskirstytosios generacijos plėtra labai priklauso nuo technologijų progreso ir konkurencingumo rinkoje, kuris, vertinant šio meto perspektyvomis, nesudarys reikšmingo pokyčio artimiausiu laikotarpiu.

Prognozuojama, kad Lietuvos bendras elektros energijos suvartojimas 2028 m. išaugs iki 14,63 TWh (vidutiniškai apie 2 proc. metinis augimas), o galutinis elektros energijos suvartojimas išaugs iki 13,54TWh.

Per 2019 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ savo klientams persiuntė 10,194 TWh (2018 m. – 10,201 TWh) elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2020–2022 m. numatomas persiųsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos „Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos“ nuostatomis, t. y. planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs $\frac{1}{2}$ BVP pokyčio dydžiu. Pagal Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2019 m. kovo mėnesio Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2020–2022 m. buvo prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai -1,3 proc., 2,2 proc. ir 2,2 proc. ($\frac{1}{2}$ BVP sudaro atitinkamai -0,65 proc., 1,1 proc. ir 1,1 proc.).

Pagal EEĮ 44 straipsnį garantinio tiekimo funkciją atlieka skirstomųjų tinklų operatorius vartotojams, kurių įrenginiai prijungti prie skirstomųjų tinklų operatoriaus valdomų elektros tinklų, ir skirstomųjų tinklų operatorius, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 vartotojų, vartotojams, kurių įrenginiai yra prijungti prie perdavimo sistemos operatoriaus valdomų elektros tinklų. 2019 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ elektros energijos garantinis tiekimas sudarė 0,47 TWh (2018 m. – 0,51 TWh, 2017 m. – 0,41 TWh). AB „Energijos skirstymo operatorius“, prognozuoja, kad dėl šalyje įvesto karantino ir sumažėjusio energijos poreikio garantinio tiekimo lygis 2020 metais bus 5-15% mažesnis. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ prognozuoja, kad nuo 2021 m. sausio 1 d. daliai vartotojų (t. y. suvartojančių >5000kWh/metus), kuriems elektros energija buvo tiekama reguliuojamomis kainomis, visuomeniniam tiekėjui nustojus teikti visuomeninio tiekimo paslaugą³, dalis buitinių vartotojų laiku nepasirinks nepriklausomo tiekėjo, todėl tikėtinas garantinio tiekimo vartotojų ir garantinio tiekimo paslaugos kiekių augimas. Prognozuojama, jog didžiausias garantinio tiekimo augimas bus 2022 metais, kuomet nepriklausomą tiekėją turėtų rinktis visi buitiniai vartotojai, suvartojantys nuo 1 iki 5 tūkst. kWh per metus.

³ 2020 m. gegužės m. buvo priimtas EEĮ įstatymo pakeitimas dėl elektros energetikos tiekimo rinkos liberalizavimo.

2019 m. elektros energijos visuomeninis tiekimas sudarė 2,884 TWh. 2018 m. visuomeninis ir garantinis elektros energijos tiekimas siekė atitinkamai 2,979 TWh ir 0,51 TWh. Bendrovė prognozuoja, kad per 2020–2022 m. planuojamas patiekti elektros energijos kiekis vartotojams, perkantiems elektros energiją iš visuomeninių elektros energijos tiekėjų, kasmet (nevertinant vartotojų pasirinkimo elektros energiją įsigyti iš nepriklausomų tiekėjų ir elektros energijos mažmeninės rinkos liberalizavimo) kis nuo 0 iki 1 %. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos Seime svarstytus ir priimtus EEĮ pakeitimus, nuo 2023 m. visuomeninis tiekimas nebebus vykdomas³.

- Tarpvalstybiniai klausimai
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies w punktas: Techninis bendradarbiavimas tarp ES ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių

2019 metais ir toliau išlaikytas esamas techninio bendradarbiavimo lygis su trečiųjų šalių operatoriais, kuris yra būtinas siekiant užtikrinti LEES patikimą veikimą ir elektros energijos kokybę bei laiku ir tinkamai pasirengti desinchronizacijai nuo UPS/IPS sistemos.

Desinchronizacijos nuo UPS/IPS sistemos klausimai, Europos Komisijos oficialiu kreipimusi ir siūlymu, yra svarstomi BREL (Baltarusija, Rusija, Estija, Lietuva, Latvija) komitete ir operatyvinio planavimo ir valdymo darbo grupėje, kuriuose perdavimo sistemos operatoriai pristato informaciją apie esamą sistemų plėtros situaciją. Komiteto posėdžiai vyksta 2 kartus per metus, o darbo grupės – priklausomai nuo poreikio.

BREL sutartis reguliuoja techninio bendradarbiavimo klausimus, skirtus užtikrinti koordinuotą ir patikimą vieningos sinchroninės zonos darbą. 2019 m. nebuvo identifikuotų kliūčių, kurios gali turėti įtakos tarpvalstybinei prekybai ir pasinaudojimui perdavimo infrastruktūra su trečiosiomis šalimis, taip pat 2019 metais nebuvo sudaryta jokių naujų bendradarbiavimo sutarčių su trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatoriais.

- Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 7 dalis: Tinklų kodeksai
 - Apkrovos prijungimas
 - Reikalavimai generatoriams
 - Aukštos įtampos nuolatinės srovės jungtys

VERT, įgyvendindama Reglamentą (ES) 2016/1388 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi apkrovos prijungimo reikalavimai, ir Reglamentą (ES) 2016/1447 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi aukštosios įtampos nuolatinės srovės sistemų ir nuolatinės srovės linija jungiamų elektros jėgainių parko modulių prijungimo prie tinklo reikalavimai, atitinkamai patvirtino bendruosius techninius reikalavimus dėl naujų elektros apkrovos objektų, aukštos įtampos nuolatinės srovės sistemų ir nuolatinės srovės linija jungiamų elektros jėgainių parko modulių prijungimo prie tinklo. Šie reikalavimai – dažnio stabilumo, reaktyviosios galios ir įtampos reikalavimai, tinklo charakteristika ir kt. – bus taikomi naujai prijungiamiems įrenginiams. Jeigu jie šių reikalavimų neatitiks, perdavimo sistemos operatorius gali atsisakyti juos prijungti. Bendrieji techniniai reikalavimai visiems rinkos dalyviams užtikrins sąžiningas konkurencijos sąlygas bei elektros energetikos sistemos saugumą integruojant iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintą elektros energiją, taip pat palengvins prekybą elektros energija visoje Europos Sąjungoje, naudojant veiksmingas priemones.

- Eksploatavimas

Pagal Reglamentą (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės, patvirtinti AB „Litgrid“ kartu su kitais Europos elektros energijos perdavimo sistemų operatoriais parengti Pagrindiniai organizaciniai reikalavimai, funkcijos, pareigos, susijusios su duomenų mainais ir eksploatavimo saugumu (KORRR). Šie KORRR taikomi Europos perdavimo sistemos operatoriams, skirstymo sistemos operatoriams ir elektros energijos gamintojams, prijungtiems prie perdavimo sistemos. KORRR Europos mastu nustato vienodą skelbiamų duomenų apimtį bei šių duomenų mainų organizavimo procesą siekiant, kad kiekvienas infrastruktūros valdytojas galėtų gauti reikiamus duomenis apie tinklo, kurio dalis daro įtaką jų įrenginiams, būklę. ACER, pagal Komisijos reglamentą (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės, patvirtino koordinuotos tinklo eksploatavimo saugumo analizės metodiką (CSAM) ir įrenginių svarbos atjungimo koordinavimui vertinimo metodiką (RAOCM). Sprendimas dėl CSAM yra visos Europos regioninių pasiūlymų dėl veiklos saugumo koordinavimo kiekvienam pajėgumų skaičiavimo regionui (CCR) pagrindas. Be kita ko, CSAM sprendimas apima harmonizuotas taisykles, skirtas nustatyti už kokių tinklo elementų būklės stebėjimą realiu laiku yra atsakingas PSO ir kokių veiksmų, skirtų užtikrinti tinklo eksploatavimą nustatytose eksploatavimo ribose, turi imtis PSO, esantys bendrame CCR ir PSO tarp skirtingų CCR. RAOCM nustato harmonizuotas taisykles dėl įrenginių atjungimo koordinavimo tarp skirtingų PSO visoms sinchroninėms zonoms ir aprašo įrenginių įtakos sistemai skaičiavimo metodiką.

- Avarijų šalinimas ir veikimo atkūrimas

VERT kartu su Estijos ir Latvijos nacionalinėmis reguliavimo institucijomis pateikė PSO pastabas dėl pateiktų tvirtinti metodikų dėl rinkos veiklos sustabdymo ir atkūrimo taisyklių ir atsiskaitymo už disbalansą taisyklių, kai rinkos veikla sustabdyta, parengtų pagal Reglamentą (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarių šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai. Šiuo metu vis dar vyksta procesas dėl šių taisyklių tvirtinimo.

- Prognozuojamo pralaidumo paskirstymas

2019 m. buvo įgyvendinamas VERT priimtas sprendimas dėl tarpzoninio rizikos draudimo galimybių. VERT sprendimu didmeninių rinkų veikimas turi būti skatinamas investuojant į perdavimo tinklo pralaidumų didinimą, svarbiausias jų – trečios Estijos–Latvijos perdavimo jungties statyba. Numatyta, kad šis projektas bus įgyvendintas iki 2020 m. pabaigos, taip pat perdavimo sistemos operatoriai prognozuoja, kad pralaidumų tarp Estijos–Latvijos padidinimas 2020 m. sumažins kainų skirtumus tarp Baltijos šalių, todėl rinkos dalyviai turės galimybę pasinaudoti likvidžiausiais Skandinavijos šalių kainų rizikos draudimo produktais.

VERT tarpzoninio rizikos draudimo galimybių analizę pagal Prognozuojamo pralaidumo paskirstymo tinklo kodeksą turi atnaujinti ne rečiau kaip kas 4 metus, įvertinant egzistuojančių elektros energijos išvestinių finansinių priemonių efektyvumą bei kitus veiksnius.

- Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas

VERT patvirtino AB „Litgrid“, kartu su kitais Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono – Estijos, Latvijos, Švedijos, Lenkijos bei Suomijos – PSO parengtą Bendrąją visų Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono perdavimo sistemos operatorių apkrovų perskirstymo ar kompensacinės prekybos išlaidų pasidalijimo metodiką (toliau – Metodika).

Patvirtinta Metodika užtikrins optimalų perdavimo infrastruktūros naudojimą, likviduojant perkrovas elektros energijos gamybos, prekybos ir tiekimo srityje. Metodikoje numatytas patiriamų kompensacinės prekybos išlaidų padalijimas – šios išlaidos bus dalinamos tarp atitinkamų PSO, kurie atsakingi už apkrovų perskirstymą, ir įpareigojimas apkrovų perskirstymą bei kompensacinę prekybą vykdyti remiantis mažiausių kaštų principu, t. y. pirmiausia turi būti aktyvuojami pasiūlymai už mažiausią kainą, nepažeidžiant sistemos saugumo reikalavimų. Taip pat numatyta pareiga perdavimo sistemos operatoriui rinkti statistinę informaciją apie apkrovų perskirstymą ir kompensacinę prekybą bei atitinkamai šiuos duomenis skelbti Europos PSO tinklo skaidrumo platformoje (angl. *ENTSO-E Transparency platform*).

Metodikos patvirtinimas – dar vienas svarbus žingsnis sukuriant bendrus veikimo principus Baltijos pralaidumo skaičiavimo regione, kadangi Metodika papildė Tarybos 2018 m. lapkričio 16 d. patvirtintą Bendrąją koordinuotojo pralaidumo paskirstymo metodiką Baltijos pralaidumo skaičiavimo regionui, 2018 m. vasario 14 d. patvirtintą Bendrąją visų Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono perdavimo sistemos operatorių koordinuoto apkrovų perskirstymo ir kompensacinės prekybos metodiką, 2019 m. vasario 15 m. Bendrąją visų Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono perdavimo sistemos operatorių koordinuoto apkrovų perskirstymo ir kompensacinės prekybos metodiką. Šių metodikų įgyvendinimas yra numatytas vienu metu.

VERT pratęsė terminą, kada Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos zonose galės pradėti veikti keli paskirtieji elektros energijos rinkos operatoriai. Toks sprendimas priimtas atsižvelgiant į Baltijos šalių perdavimo sistemų ir biržos operatorių bendrą prašymą dėl būtinybės numatyti ilgesnį terminą, per kurį turi būti sudaryti atitinkami susitarimai dėl naudojimosi tarpzoniniu elektros energijos perdavimo pralaidumu. šiuo metu Baltijos šalių prekybos zonose veiklą vykdo paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius „European Market Coupling Operator“, kitas operatorius – „EPEX SPOT“ SE, kuriam suteikta teisė vykdyti veiklą, 2019–2020 metais veiklos pradėti neplanuoja.

VERT nuo 2019 m. gruodžio 16 d. paskyrė „European Market Coupling Operator“ vykdyti Lietuvoje paskirtojo elektros energijos operatoriaus funkcijas (4 metus, iki 2019 m. gruodžio 15 d. (imtinai) paskirtuoju elektros energijos rinkos operatoriumi buvo „Nord Pool Spot“ AS). „European Market Coupling Operator“ priklauso „Nord Pool Holding“ AS grupei (nuo 2018 m. lapkričio 1 d. buvo reorganizuota „Nord Pool Spot“ AS). VERT įvertino „European Market Coupling Operator“ finansinius, techninius rodiklius bei gebėjimą užtikrinti skaidrumą. Paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius užtikrins skaidrią platformą prekyba elektros energija, siekiant vieningos ir integruotos elektros energijos rinkos Europoje. „European Market Coupling Operator“ paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus funkcijas vykdys ne tik Lietuvos elektros energijos prekybos zonoje, bet ir Latvijoje, Estijoje, Skandinavijos šalyse.

VERT patvirtino AB „Litgrid“ kartu su Švedijos ir Lenkijos PSO bei paskirtais elektros energijos rinkos operatoriais (PERRO) parengtą bendrą pasiūlymą dėl Europos tarpvalstybinio einamosios dienos regioninių išlaidų padalijimo (LIP16). Bendri kaštai, kurie apima Lietuvos–Lenkijos elektros energijos jungties „LiPol Link“ ir Švedijos–Lenkijos elektros energijos jungties įtraukimą į bendrą Europos tarpvalstybinę einamosios dienos elektros energijos prekybos IT platformą (XBID), bus padalyti lygiomis dalimis visoms projektą įgyvendinančioms šalims. Tuo tarpu, kaip bus padalijamos pagrįstai patirtos išlaidos, konkrečiame regione bendradarbiaujantys PSO ir biržos operatoriai turės susitarti dėl bendro pasiūlymo, kurį atskirai tvirtins regionui priklausančios valstybės narės kompetentingos nacionalinės institucijos (VERT tokį pasiūlymą gavo 2020 m. vasario mėn.).

Pradėjus veikti bendros Europos tarpvalstybinės einamosios dienos elektros energijos prekybos IT platformai (XBID), kurioje vyksta prekyba tarp valstybių ir skirtingų biržos operatorių platformų, konkrečiame regione bendradarbiaujantys perdavimo ir biržos operatoriai turi susitarti dėl bendro pasiūlymo, kaip bus padalijamos pagrįstai patirtos išlaidos, vėliau šį

pasiūlymą atskirai tvirtina kiekvienos regionui priklausančios valstybės narės kompetentingos nacionalinės institucijos. 2020 m. vasario mėn. Taryba gavo Baltijos šalių prijungimo prie XBID kaštų padalinimo pasiūlymą (LIP13), dėl kurio Baltijos jūros regiono reguliuotojai turės priimti sprendimus.

- Elektros energijos balansavimas

VERT, atsižvelgdama į Reglamento (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, reikalavimus patvirtino AB „Litgrid“ parengtas Disbalanso pirkimo–pardavimo sutarties standartines sąlygas, kurios bus taikomos Lietuvoje veikiantiems ūkio subjektams. Patvirtintos standartinės disbalanso pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygos užtikrins vienodas bei nediskriminuojančias veiklos sąlygas visiems sistemos naudotojams, aiškiai reglamentuojant rinkos dalyvių ir perdavimo sistemos operatoriaus tarpusavio įsipareigojimus, balanso grafikų teikimo, keitimo ir tikslinimo sąlygas, atsiskaitymo tvarką. Taip pat VERT patvirtino AB „Litgrid“ parengtas Balansavimo paslaugų pirkimo–pardavimo sutarties standartines sąlygas. Patvirtintos sąlygos bus privalomos Lietuvoje veikiantiems balansavimo paslaugų tiekėjams, užtikrins visiems gamintojams/rinkos dalyviams vienodas ir nediskriminuojančias sąlygas, bei leis perdavimo sistemos operatoriui užtikrinti efektyvų sistemos veikimą. Sąlygose nustatyti reikalavimai, kas gali tapti balansavimo paslaugų tiekėju, taip pat numatyta, kaip vykdoma prekyba balansavimo elektros energija: perdavimo sistemos operatorius ne vėliau kaip iki rugsėjo 20 d. paskelbia balansavimo pajėgumų (antriniam avariniam aktyviosios galios rezervui) aukcioną (todėl pirmasis šios paslaugos užsakymo aukcionas bus organizuojamas iki 2020 m. rugsėjo 20 d. užsakant galias 2021 metams); balansavimo paslaugų tiekėjai teikia balansavimo energijos pasiūlymus aukcione parduotam galios kiekiui arba laisvas galias.

VERT, vadovaudamasi Reglamentu (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, patvirtino AB „Litgrid“ kartu su kitų PSO parengtą tvarką, kaip tarp asinchroniškai sujungtų PSO bus atsiskaitoma dėl nenumatytų energijos mainų disbalanso, t. y. energijos kiekio, kuris susidaro dėl galios ir dažnio valdymo paklaidų PSO sistemose. Šis teisės aktas užtikrina aiškias ir nediskriminuojančias atsiskaitymo sąlygas tarp PSO.

ACER 2020 m. sausio 28 d. paskelbė tris sprendimus dėl bendrų Europos Sąjungos elektros energijos balansavimo prekybos platformų įgyvendinimo (angl. *implementation framework*), kurios veiksmingai integruos visas atskiras nacionalines balansavimo rinkas į vieną bendrą ES elektros energijos balansavimo rinką. Bendra balansavimo rinka ES valstybėms narėms leis pasidalyti ištekliais, kuriuos naudoja jų PSO, kad būtų užtikrintas balansas tarp elektros gamybos ir vartojimo. Tai turėtų padėti padidinti tiekimo saugumą, apriboti anglies dvideginio išmetimus ir sumažinti išlaidas vartotojams. Du iš ACER sprendimų reguliuoja elektros energijos balansavimą dėl dažnio atkūrimo rezervų su rankiniu įjungimu (mFRR) ir su automatiniu įjungimu (aFRR), t. y. balansavimo paslaugų / produktų, kuriuos įsigyja PSO. Trečiuoju sprendimu nustatoma harmonizuota balansavimo energijos kainų nustatymo metodika. Planuojama, kad pagal ACER sprendimus, PSO per 30 mėnesių nuo jų priėmimo datos sukurs dvi bendras Europos prekybos platformas, kurios sudarys galimybę visiems balansavimo energijos pasiūlymams konkuruoti ES lygiu ir taip skatinti konkurenciją visose ES valstybėse narėse. Šiose dviejose platformose bus siūlomi balansavimo paslaugų teikėjų energijos kainų pasiūlymai visoje ES, o visi PSO galės subalansuoti savo nacionalines perdavimo sistemas, aktyvuodami pigiausias galimus pasiūlymus. Tai leis PSO ekonomiškiau ir saugiau subalansuoti savo sistemas. Pagal šį pasiūlymą visi balansavimo energijos tiekėjai už savo pasiūlymus, kuriuos jie pateikia platformoje ir kurie bus aktyvuoti, gaus kainą, grindžiamą ribinių kainų nustatymo algoritmu (angl. *pay-as-cleared*). Tai

yra reikšmingas žingsnis į priekį, nes šiuo metu dauguma PSO taiko kitą algoritmą, pagal kurį kaina yra lygi tiekėjo pavidimo kainai (angl. *pay-as-bid*). Ribinė kainodara sukuria efektyvius kainų signalus esamiems balansavimo paslaugų teikėjams ir potencialiems naujiems investuotojams.

VERT, kartu su Estijos ir Latvijos nacionalinėmis reguliavimo institucijomis, pateikė išaiškinimą perdavimo sistemos operatoriams dėl išimties dėl PSO–PSO atsiskaitymo už disbalansą dėl numatytų energijos mainų sinchroninėje zonoje taisyklių, pagal Reglamento (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, 50 straipsnio 3 dalį. Šis teisės aktas nėra tvirtinamas, nes Baltijos šalims taikoma išimtis, dėl to, kad jos priklauso BRELL žiedui. Kartu su kitų Europos Sąjungos šalių nacionalinėmis reguliavimo institucijomis, vykdamas tarptautinių darbo grupių veiklą, teiktos pastabos ES perdavimo sistemos operatorių pateiktoms dar 3 metodikoms dėl Reglamento (ES) 2017/2195 įgyvendinimo (balansavimo energijos pasiūlymų aktyvinimo tikslų klasifikavimo metodika, PSO–PSO atsiskaitymo už disbalansą taisyklės numatomiems energijos mainams, pagrindinių atsiskaitymo už disbalansą ypatybių harmonizavimo tvarka). Dėl pastarųjų metodikų nacionalinės reguliavimo institucijos nepasiekė bendro sutarimo dėl užsitęsusių diskusijų dėl dokumentų turinio, todėl vadovaujantis reglamento nuostatomis sprendimus dėl metodikų tvirtinimo priims ACER.

3.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas

3.2.1. Didmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies n ir o punktai

Vadovaudamasi EEJ nuostatomis VERT nuolat stebi ir kontroliuoja kaip elektros energijos rinkos dalyviai laikosi EEJ ir kituose teisės aktuose nustatytų skaidrumo, nediskriminavimo ir konkurencijos elektros energetikos sektoriuje reikalavimų, kaip laikomasi licencijuojamos veiklos ar veiklos, kuriai reikalingas leidimas, elektros energetikos sektoriuje sąlygų ir reikalavimų, kaip saugomos ir ginamos vartotojų teisės ir teisėti interesai, įskaitant vartotojams teikiamos informacijos patikimumą. Ūkio subjektai, veikiantys didmeninėje elektros energijos rinkoje, privalo skelbti atskiruose teisės aktuose numatytą informaciją viešai. VERT vadovaudamasi patvirtintu viešai skelbtinos informacijos aprašu VERT interneto svetainėje skelbia elektros energetikos sektoriaus ūkio subjektų viešai skelbiamos informacijos sąrašą⁴ (toliau – Sąrašas). Taip pat VERT vadovaudamasi minėtu aprašu kiekvienais metais tikrina, kaip ūkio subjektai skelbia Sąraše nurodytą informaciją viešai. Nustatę viešai skelbiamos informacijos trūkumus VERT rengia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams. Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis šios rekomendacijos skelbiamos ne rečiau kaip kartą per 5 metus ir teikiamos Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai.

Siekdama atlikti rinkos stebėseną VERT vadovaudamasi patvirtintomis Energetikos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo įmonių informacijos teikimo taisyklėmis renka informaciją iš ūkio subjektų, kuriems reikalingos licencijos, leidimai, atestatai ir (ar) kurioms taikomos valstybės reguliuojamos kainos. Ūkio subjektų pateiktos informacijos pagrindu, siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti, kad

⁴ <https://www.regula.lt/elektra/Puslapiai/elektros-energetikos-sektoriaus-ukio-subjektu-viesai-skelbiamos-informacijos-sarasas.aspx>

rinkos dalyviai disponuoti patikima informacija, VERT reguliariai rengia pusmetines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas ir skelbia VERT interneto svetainėje⁵.

Skaidrumo lygis susijęs su didmeninėmis kainomis stebimas vadovaujantis REMIT nuostatomis. Papildomai, VERT vadovaudamasi VERT patvirtintomis Prekybos elektros energija ir gamtinėmis dujomis priežiūros taisyklėmis⁶ yra nustatiusi ribas dėl informacijos, kuri laikoma viešai neatskleista informacija, atskleidimo.

Prekybos elektros energijos rinkoje priežiūra atliekama analizuojant rinkos dalyvių elgseną, tai yra sandorių, įskaitant nurodymų prekiauti pateikimą, sandorių sudarymo sąlygas, rinkos dalyvių paaiškinimus ir kitas aplinkybes, siekiant užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama didmeninėmis elektros energijos rinkomis. VERT kartu su ACER, įgyvendindama REMIT, **vykdė nuolatinę didmeninės elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų priežiūrą**, viešai neatskleistos informacijos atskleidimo platformose⁷ skelbiamos informacijos analizę Lietuvos prekybos zonoje (dujų ir elektros sektoriuje nustatyti 16 netinkamai / netiksliai paskelbtų skubių rinkos pranešimų (UMM)).

VERT 2019 m. taip pat **vykdė rinkos dalyvių registraciją** (užregistruoti 7 rinkos dalyviai), dvišalių sutarčių dėl didmeninių energetikos produktų vertinimą ir atitiktį REMIT reikalavimams, rinkos dalyvių biržose teiktų pavedimų ir sudarytų sandorių stebėseną. ACER vykdo stebėseną Europos Sąjungos lygiu, šiuo tikslu sukurta pranešimų apie galimus pažeidimus platforma. Per šią platformą VERT 2019 m. gavo 2 pranešimus apie galimus REMIT pažeidimus elektros energetikos sektoriuje – 2019 m. šių pranešimų analizė nebuvo baigta, todėl šiuo metu vis dar vykdoma minėtų galimų pažeidimų analizė.

VERT siekdama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai elektros energetikos rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka elektros energetikos rinkose, vadovaudamasi Rinkų tyrimo taisyklėmis, atlieka rinkos tyrimus. Atitinkamai, VERT savo interneto svetainėje nuolat skelbia ir atnauja rinkų tyrimų ataskaitas, išskyrus informaciją, kuri laikoma konfidencialia, ir galutinius sprendimus dėl rinkos tyrimo rezultatų ar jų dalis be konfidencialios informacijos. Pažymėta, kad 2019 metais nebuvo atliktų rinkos tyrimų.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsieikiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

Stebint rinkos vystymąsi pažymėtina, kad „NordBalt“ ir „LitPol Link“ elektros energijos jungtys atvėrė naujų Lietuvos elektros rinkos plėtros galimybių. Elektros energijos kainų mažėjimas fiksuotas tiek Lietuvos, tiek Latvijos kainų zonose, kuriose elektros energijos kainos dienos prieš elektros energijos biržoje „Nord Pool“ 2019 m., palyginti su 2018 m., mažėjo daugiau nei 7 proc. (2018 m., palyginti su 2017 m., buvo fiksuotas kainų augimas, kuris sudarė atitinkamai 42,3 proc.).

VERT aktyviai dalyvauja kuriant bendrą regioninę elektros energijos rinką, įskaitant ir įvairių bendrų teisės aktų kūrimą bei įgyvendinimą.

Ženklią įtaką konkurencijos skatinimui ir rinkos funkcionavimui turėtų turėti taisyklių harmonizavimas tarp skirtingų ES šalių. Atitinkamos įgyvendintos priemonės susijusios su tinklų kodeksų įgyvendinimu nurodytos aukštesniame skyriuje – „Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas“.

⁵ <https://www.vert.lt/elektra/Puslapiai/elektros-rinkos-apzvalga/rinkos-stebesena.aspx>

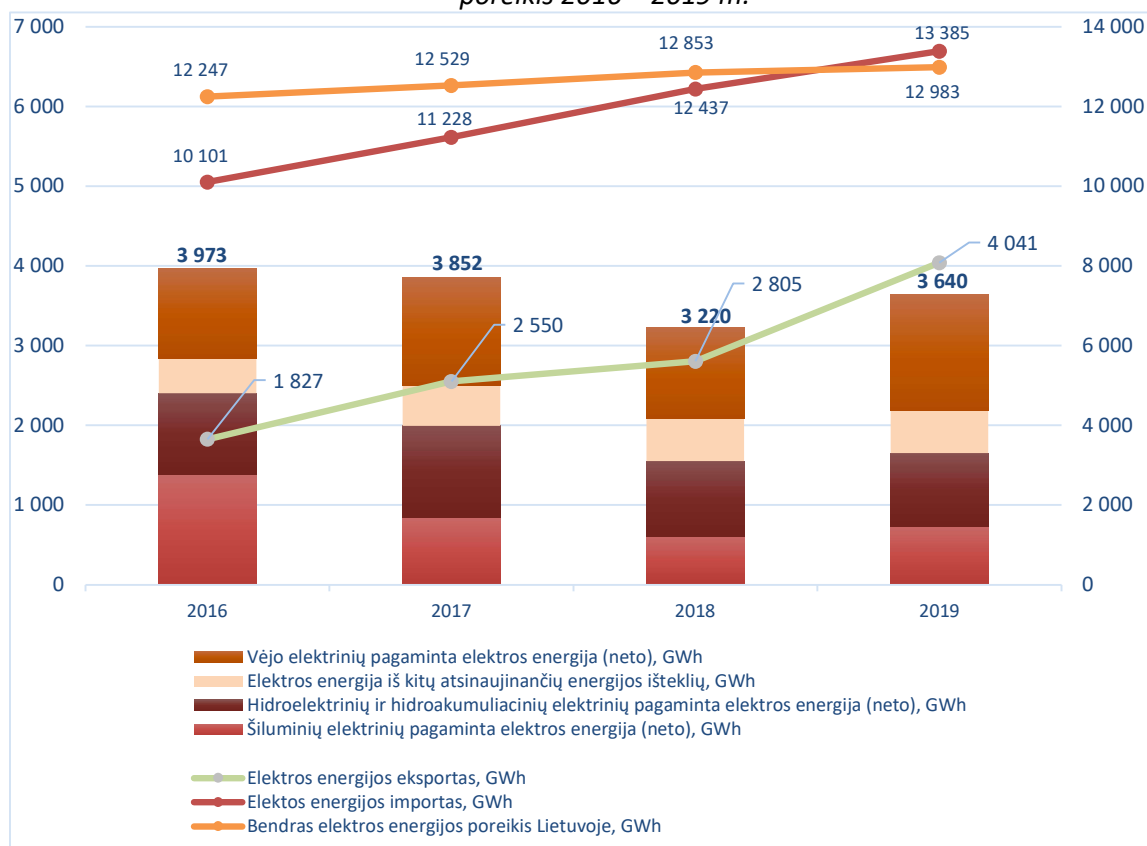
⁶ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fbc3b880c84711e69dec860c1f4a5372/asr>

⁷ <https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages?publicationDate=lastweek&eventDate=nextyear>
<https://umm.getbaltic.com/public-umm>

VERT, kaip ir ankstesniais metais, siekdama skaidrumo, rinkos dalyvių ir vartotojų informuotumo didinimo, savo interneto svetainėje skelbė visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistinę informaciją, informaciją apie vykstančius susitikimus, viešų posėdžių medžiagą ir pan.

Informacija apie bendrą šalies elektros energijos poreikį, šalyje pagamintą elektros energijos kiekį (neto), importuojamą ir eksportuojamą elektros energijos kiekį pateikiama 12 paveiksle žemiau.

12 pav. Elektros energijos gamyba, importas, eksportas ir bendras šalies elektros energijos poreikis 2016 – 2019 m.



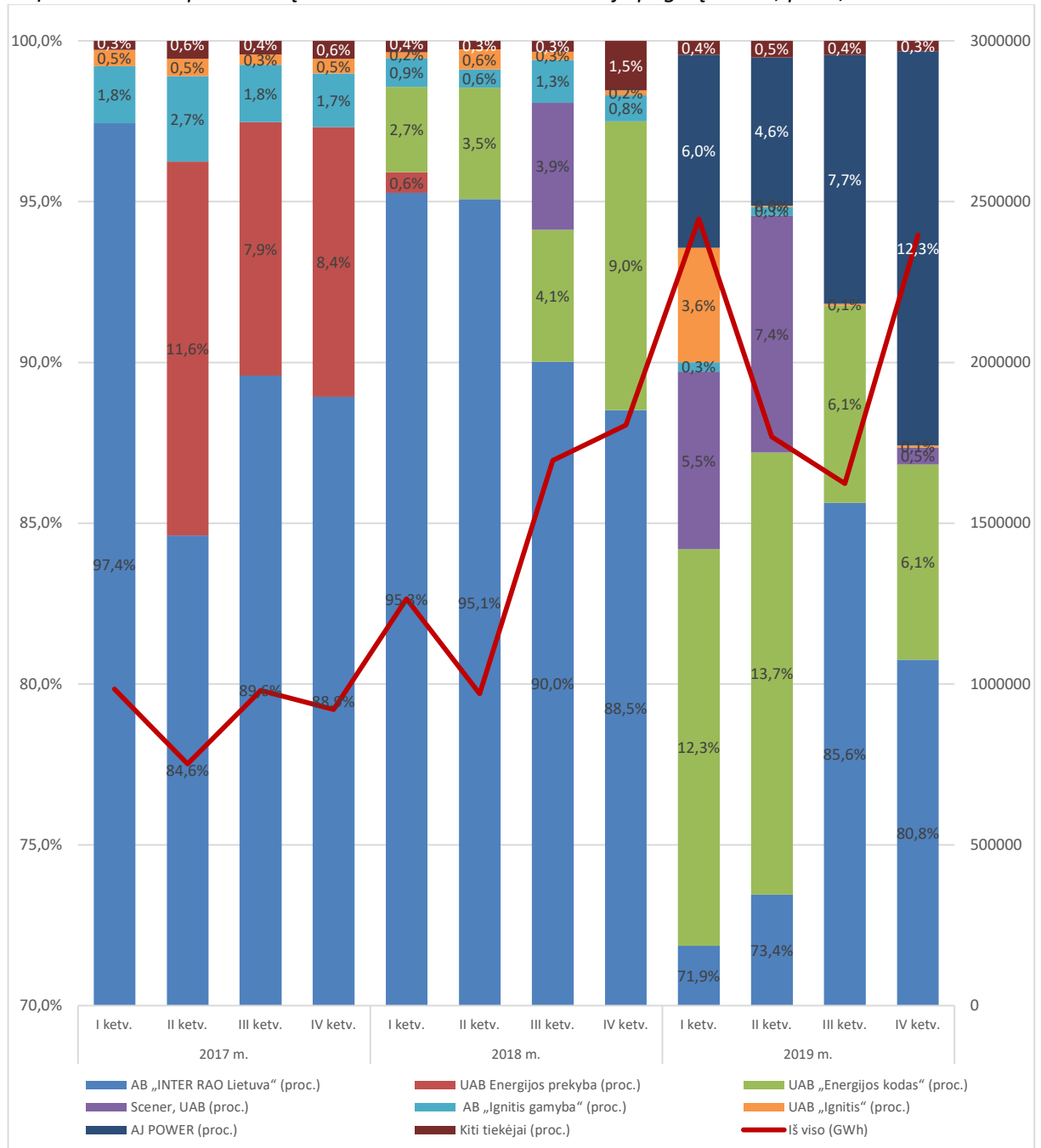
Šaltinis – VERT.

2019 m. elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje sudarė 46,12 Eur/MWh. Importuota 103,1 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje. Detalesnę informaciją galima rasti www.nordpoolspot.com.

Elektros energijos biržoje elektros energijos pardavimus 2019 m. vykdė 10 tiekėjų, o pirkimus vykdė 15 tiekėjų.

2019 m. didmeninėje elektros energijos rinkoje buvo 4 pagrindiniai tiekėjai: AB „INTER RAO Lietuva“, UAB „Energijos kodas“, AJ POWER ir UAB „Scener“. Daugiau nei 70 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje 2019 m. sudarė AB „INTER RAO Lietuva“ parduotas elektros energijos kiekis. Vertinant bendrą AB „INTER RAO Lietuva“, UAB „Energijos kodas“, AJ POWER ir UAB „Scener“ rezultata, jis viršijo 98 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje 2019 m.

13 pav. Elektros pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, proc., 2017–2019 m.

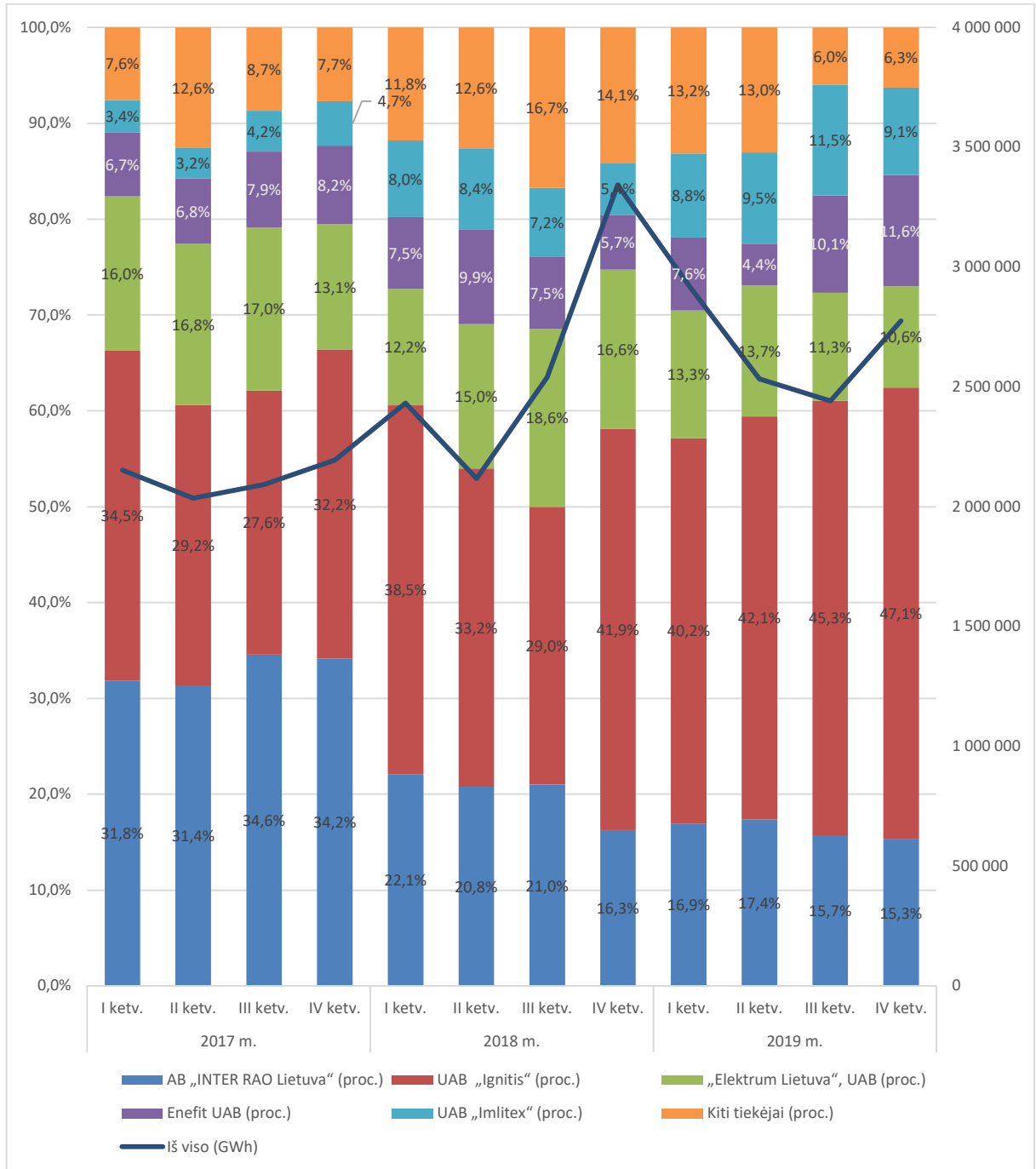


Šaltinis – VERT.

2019 m. daugiau nei 40 proc. visų nepriklausomų tiekėjų elektros energijos pirkimų elektros biržoje sudarė UAB „Ignitis“⁸ pirkimai.

⁸ Energijos tiekimas UAB buvo sujungtas su UAB „Lietuvos energijos tiekimas“. 2019 m. ši bendrovė pakeitė pavadinimą į UAB „Ignitis“.

14 pav. Elektros pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal nepriklausomus tiekėjus, proc., 2017–2019 m.



Šaltinis – VERT.

3.2.2. Mažmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra
 - Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Rinkos atvėrimas ir konkurencija

Mažmeninė rinka iš esmės analogiškai stebima ir kontroliuojama tokiais pat principais, kurie numatyti 3.2.1 skyriuje.

Nuo 2013 m. visi komerciniai vartotojai atsiskaito už elektros energiją rinkos kainomis, o, esant reikalui, šiems vartotojams garantinis tiekimas užtikrinamas ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Buitiniai vartotojai taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus.

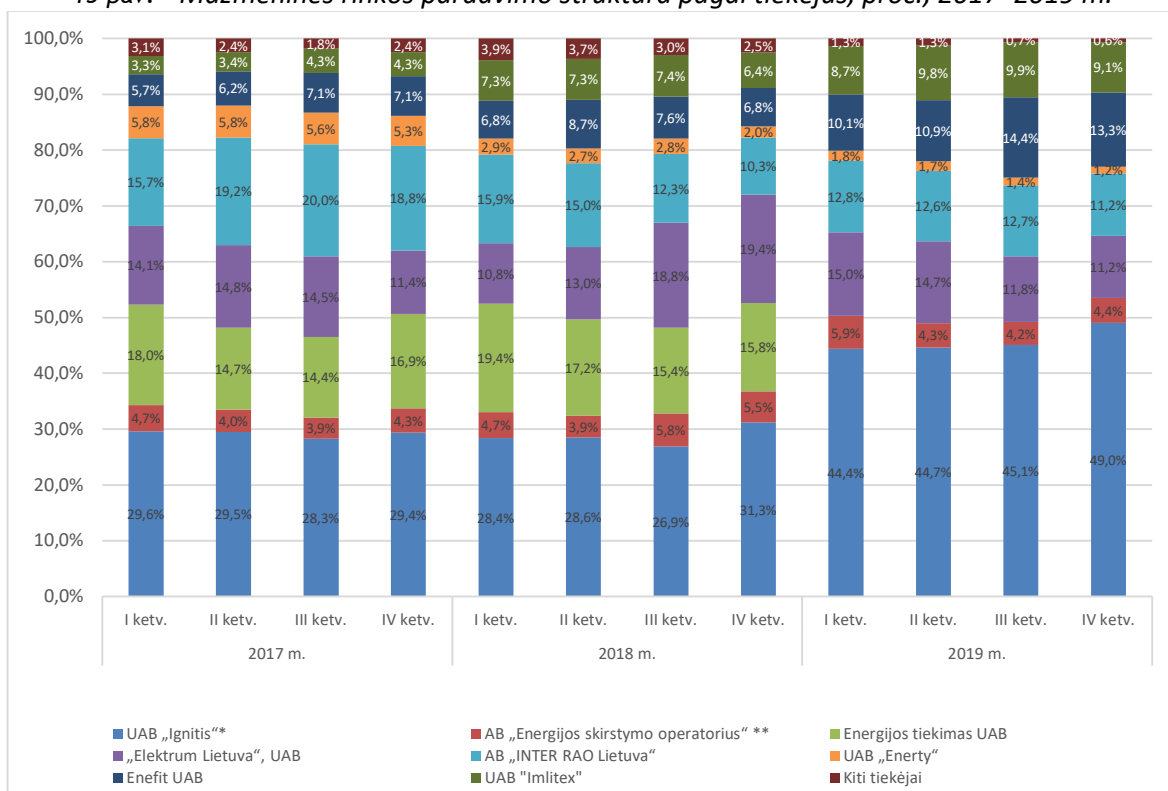
Šalyje 2019 m., palyginti su 2018 m., augo vartotojų skaičius nuo 1 732 539 iki 1 754 464 vartotojų, iš kurių 146 347 – nebutiniai. Per 2019 m. nebutinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, suvartojimas neženkliai mažėjo nuo 0,098 TWh iki 0,097 TWh. Buitinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, per 2019 m. suvartojimas sudarė 2,79 TWh ir buvo nežymiai mažesnis, palyginti su 2018 m. (2,86 TWh). Buitinių vartotojų, pirkusių elektros energiją rinkoje sutartinėmis kainomis, 2019 m., palyginti su praėjusiais metais, padidėjo nuo 36 iki 47. 2019 m. dėl neapmokėtos skolos AB „Energijos skirstymo operatorius“ I–IV ketvirčiais nutraukė elektros energijos persiuntimą 3447 klientams, iš jų 2935 buitiniai vartotojai. Elektros energijos nutraukimas dėl skolų vykdomas bet kuriuo metų laiku. Elektros energijos nutraukimas nevykdomas:

- maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) laipsnių Celsijaus;
- maksimaliai paros oro temperatūrai esant aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus;
- penktadieniais, šeštadieniais, sekmadieniais, švenčių ir prieššventinėmis dienomis.

4 didžiausi nepriklausomi elektros energijos tiekėjai nepriklausomo tiekimo mažmeninėje rinkoje: UAB „Ignitis“, UAB „Elektrum Lietuva“, AB „INTER RAO Lietuva“, Enefit UAB. Jų dalis mažmeninėje rinkoje sudarė 82,4 proc. pagal elektros energijos kiekį. Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2019 m., palyginti su 2018 m., daugiausia augo Enefit UAB užimamos rinkos dalis.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje UAB „Ignitis“ rinkos dalis 2019 m. sudarė daugiau nei 40 proc. visų elektros energijos pardavimų rinkoje. Ši įmonė 2018 m. pabaigoje vietoj UAB „Energijos skirstymo operatorius“ pradėjo vykdyti visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą. Taip 2019 m. UAB „Lietuvos energijos tiekimas“ susijungus su Energijos tiekimas UAB ir pakeitus įmonės pavadinimą į UAB „Ignitis“, ši įmonė vykdo ir nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą. AB „Energijos skirstymo operatorius“ elektros energijos pardavimų dalis mažmeninėje rinkoje mažėjo, lyginant su 2018 m., ir sudarė 4,6 proc. Šios įmonės pardavimų mažmeninėje rinkoje mažėjimą lėmė tai, kad ji nuo 2018 m. trečio ketvirčio nebevykdo visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklos, t. y. ši bendrovė teikia elektros energijos garantinio tiekimo paslaugą. Kiti rinkos dalyviai išlaikė panašias rinkos pozicijas kaip ir 2018 m.

15 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2017–2019 m.



* Visuomeninis elektros energijos tiekimas. Iki 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą vykdė AB „Energijos skirstymo operatorius“. UAB „Ignitis“ 2019 m. vykdo visuomeninį elektros energijos tiekimą ir nepriklausomą elektros energijos tiekimą.

** Garantinis elektros energijos tiekimas.

Šaltinis – VERT.

VERT vertina elektros energijos PSO ir pagrindinio SSO (AB „Litgrid“ ir AB „Energijos skirstymo operatorius“), mažųjų skirstomųjų tinklų operatorių (AB „Achema“, AB „Akmenės cementas“, AB „Lifosa“ ir UAB „Dainavos elektra“) bei veiklą vykdančių visuomeninių tiekėjų (UAB „Ignitis“ ir UAB „Dainavos elektra“) ir didelę įtaką elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčio elektros energijos gamintojo AB „Lietuvos energijos gamyba“ pagal teikiamas ketvirtines ataskaitas remonto, techninės priežiūros ir eksploatavimo, personalo, administracines ir kt. sąnaudas.

VERT tai suteikia galimybę būti nuolat informuotai apie reguliuojamų elektros energijos perdavimo ir skirstymo operatorių patirtus kaštus ir per įmanomai trumpiausią laiką suteikti konsultacijas dėl patirtų sąnaudų priskyrimo reguliuojamoms veikloms klausimų. Įvertinusi pateiktus ketvirtinių elektros energetikos įmonių pajamų ir sąnaudų ataskaitų duomenis, pagal poreikį VERT teikia užklausas ūkio subjektams sąnaudų analizės metu kilusiais klausimais. VERT aktyviai analizuojant minėtų elektros energetikos sektoriaus įmonių ketvirtines veiklos sąnaudas siekiama išvengti praeityje pasitaikiusių situacijų, kai atlikus planinius elektros energetikos sektoriaus energijos perdavimo, skirstymo operatorių bei visuomeninio tiekėjo sąnaudų patikrinimus buvo užfiksuoti reikšmingi reguliuojamos veiklos įmonių sąnaudų apskaitos pažeidimai, o vartotojų permokos dėl jų apimties išdėstomos ateinančiais laikotarpiais.

Taip pat 2019 m. VERT pakeitė Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką, kurioje numatyti šie pakeitimai:

- visuomeninio tiekimo paslaugos teikimo atveju apyvartinio kapitalo, reikalingo visuomeninio tiekimo veiklai, apimtis apskaičiuojama buitinių vartotojų vidutinį atsiskaitymo

terminą po sąskaitos išrašymo dienos (40 dienų) padauginus iš vidutinių vienos dienos visuomeninio tiekėjo paskirstomųjų sąnaudų bei įvertinant susidariusį skirtumą tarp faktinės ir prognozuojamos elektros energijos įsigijimo kainos;

- elektros energijos skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinkluose kainos viršutinės ribos gali būti koreguojamos skirtumu, susidariusiu tarp skirstymo tinklų operatoriaus garantiniam elektros energijos tiekimui vykdyti patirtų kaštų ir iš garantinio elektros energijos tiekimo gautų pajamų;

- nustatyti visuomeninės elektros energijos kainos viršutinės ribos koregavimo principai dėl skirtingų skirstymo tinklų operatorių elektros energijos skirstymo viršutinių kainų ribų taikymo visuomeniniam tiekėjui teikiant visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugą kelių skirstymo tinklų operatorių licencijuojamos veiklos teritorijose;

- skirtinga elektros energijos skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklais kainos viršutinė riba, taikoma visuomeninės kainos viršutinėje riboje, nustatoma atsižvelgiant į skirstymo tinklų operatoriaus pateikiamą elektros energijos skirstymo paslaugos teikimo sąnaudų priskyrimo buitiniams vartotojams koeficientą;

- nustatyta, kaip grąžinamas susidaręs skirtumas tarp prognozuotos elektros energijos įsigijimo kainos ir faktinės elektros energijos įsigijimo kainos, kai jis išdėstomas per ilgesnį nei vienerių metų laikotarpį;

- visuomeninės elektros energijos kainos viršutinėje riboje skirstymo paslaugos žemos įtampos tinkluose kainų viršutinei ribai taikomas skirstymo paslaugos teikimo sąnaudų priskyrimo buitiniams vartotojams koeficientas kitam skirstymo veiklos reguliavimo periodui padidintas iki 1,4 (nuo anksčiau buvusio 1,3);

- reglamentuotas energetikos įmonių veiklos sąnaudų, atsirandančių dėl sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais strateginių projektų įgyvendinimo ar bendro intereso projektų įgyvendinimo, įtraukimas į reguliuojamas kainas. Šie pakeitimai pradėti taikyti nustatant / koreguojant 2020 m. ir vėlesnių laikotarpių elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutines ribas.

VERT elektros perdavimo paslaugų ir elektros energijos skirstymo kainų nustatymui nuo 2016 m. taiko LRAIC modelį, kurio paskirtis – užtikrinti operatoriui finansavimą būtinoms investicijoms, skirtoms atnaujinti ir optimizuoti nudėvėtus tinklo elementus. Įvertinus tai, jog faktinės 2016–2017 m. investicijos į modelio optimizuotą nudėvėtą turtą sudarė nežymią dalį, (t. y. nustatytas reikšmingas skirtumas tarp modelio numatytų pasiekti rezultatų ir fakto), nustatant 2016–2017 m. investicijų grąžą, viršijančią VERT nustatytą dydį, leistina investicijų grąža pirmais dvejais reguliavimo periodo metais buvo apskaičiuota remiantis turto verte ir nusidėvėjimo sąnaudomis, skaičiuojant istoriniais kaštais (įvertinant faktines bendrovės atliktas investicijas ir sukurtą turtą). Susidaręs investicijų grąžos skirtumas pilnai buvo įvertintas nustatant perdavimo veiklos pajamas ir paslaugų kainas 2019 m. ir dalis susidariusio skirtumo buvo įvertintas nustatant elektros energijos skirstymo veiklos leistinas pajamas ir paslaugų kainas 2019 m. Likusi investicijų grąžos skirtumo dalis buvo įvertinta nustatant elektros energijos skirstymo veiklos pajamas ir paslaugų kainas 2020 m. Šių korekcijų įtaka bus įvertinta nustatant ateinančio reguliavimo periodo leistinas pajamas bei kainų viršutines ribas ir toliau taikant LRAIC modelį, siekiant išlaikyti integralų pagrįstų ir būtinų investicijų į turto atnaujinimą finansavimo lygį.

2019 m. vidutinė elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje sudarė 50,76 Eur/MWh. Visuomeninio tiekėjo vidutinė metinė mažmeninė kaina tipiniam buitiniam vartotojui – 47,8 Eur/MWh (elektros energijos įsigijimas ir visuomeninio tiekimo marža), o pasinaudojimo elektros tinklais arba persiuntimo paslaugos kaina – 46 Eur/MWh.

2020 m. yra penktieji 2016–2020 m. perdavimo ir skirstymo paslaugų reguliavimo periodo metai. 2020 m. VERT priėmė sprendimą pratęsti perdavimo ir skirstymo paslaugų reguliavimo

periodą dar vienus metus. Kiekvienais kitais metais apskaičiuotos leidžiamos pajamos koreguojamos pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-3 patvirtintą Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką.

PSO AB „Litgrid“ viršutinė perdavimo paslaugos kainos riba 2020 m. yra lygi 0,814 ct/kWh, kuri yra 0,156 ct/kWh arba 23,68 proc. didesnė, palyginus su 2019 m. bendrovei nustatyta perdavimo paslaugos kainos viršutine riba (0,658 ct/kWh). Perdavimo paslaugos kainos viršutinės ribos pokytį (didėja 23,68 proc.) iš esmės lėmė:

- lėšų poreikis vykdant elektros energijos perdavimo tinklo sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais ir įgyvendinant kitus investicinius projektus, užtikrinančius patikimą perdavimo sistemos veikimą – autotransformatorių perkėlimas (įtakai kainai – 0,042 ct/kWh) ir darbo užmokesčio sąnaudos projektui įgyvendinti (įtaka kainai – 0,013 ct/kWh);

- taip pat nustatydamą 2019 metams elektros energijos perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą, VERT gautu AB „Litgrid“ viršpelniu dėl neatliktų investicijų beveik 18 mln. Eur buvo sumažinusi pajamų lygį. 2020 metams AB „Litgrid“ investicijų grąža, skaičiuojama nuo viso reguliuojamo turto vertės, turėtų sudaryti 17,559 mln. Eur.

Perdavimo kaina vidutinėje nediferencijuotoje elektros energijos kainoje sudaro apie 6,4 proc.

2019 metais PSO AB „Litgrid“ pateikė informaciją VERT, jog 2020 m. planuoja užsakyti vidutiniškai 400 MW/h antrinio avarinio galios rezervo užtikrinimo paslaugą, kurią teiks Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė. Tretinio aktyviosios galios rezervo paslauga 475 MW/h apimtimi bus užsakoma iš tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugos aukciono laimėtojo – AB „Ignitis gamyba“. Paslauga bus teikiama AB „Ignitis gamyba“ valdomu Lietuvos elektrinės 7 bloku (260 MW apimtimi) ir Lietuvos elektrinės 8 bloku (215 MW apimtimi).

Pažymėtina, kad VERT 2019 m. pakeitė Elektros energijos kainos, rezervinės galios ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodiką, kurioje buvo numatyti šie pagrindiniai pakeitimai:

- ši metodika bus taikoma nustatant elektros energijos kainas tiems gamintojams, kurie teikia izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugas. Numatyta, kad gamintojas, kuris teikia izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugą, turi teisę investicijų grąžą gauti pagamintą elektros energiją parduodant Prekybos elektros energija taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis;

- reglamentuotas tretinio aktyviosios galios rezervo kainų reguliavimas: numatyta, kad gamintojui, kuriam privaloma rengti reguliavimo apskaitos sistemą, tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugos kainos viršutinė riba nustatoma mažiausių sąnaudų principu, įvertinus visus pigiausias gamybos įrenginius, kuriems teisės aktais numatytas privalomas dalyvavimas tretinio aktyviosios galios paslaugos rezervų aukcione;

- gamintojams, kuriems neprivaloma rengti reguliavimo apskaitos sistemos, tretinio aktyviosios galios rezervo arba izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugos kainų viršutinės ribos nustatomos pagal paskutinio iki kainų nustatymo įvykusio perdavimo sistemos operatoriaus organizuoto aukciono rezultatus, pirmaisiais metais rezultatus koreguojant 5 proc. verte, o visais kitais metais – šių kainų koregavimui taikomas Finansų ministerijos prognozuojamos metinės infliacijos dydis ir efektyvumo rodiklis, kuris yra lygus 1 proc.;

- jeigu gamintojas nėra dalyvavęs tretinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo paslaugos aukcione, tokiam gamintojui tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugos kainos viršutinė riba pirmą kartą nustatoma pagal gamintojų, kuriems neprivaloma rengti reguliavimo apskaitos sistemos, teikiamų tretinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo paslaugos kainų svertinį vidurkį, ir šį vidurkį koreguojant 5 proc. verte.

VERT vadovaudamasi pakeista Elektros energijos kainos, rezervinės galios ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodika nustatė antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo, tretinio aktyviosios galios rezervo, avarių, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugos kainų viršutines ribas.

Atsižvelgiant į tai, kad AB „Ignitis gamyba“ turi didelę įtaką galios rezervų rinkoje, 2019 m. buvo nustatytos šios bendrovės teikiamų paslaugų kainų viršutinės ribos 2020 metams: antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo, tretinio aktyviosios galios rezervo, avarių, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo paslaugų.

Taip pat atsižvelgiant į Rinkos tyrimo taisykles, Elektros energijos rezervinės galios paslaugų rinkų tyrimo rezultatus (patvirtinta VERT 2019 m. vasario 8 d. nutarimu Nr. O3E-41), reglamentuota, jog, tuo atveju, kai iki tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugos aukciono pradžios, elektros energijos perdavimo sistemos operatorius paskelbia, kad bus užsakomi papildomi izoliuoto darbo paslaugą galinčių teikti elektros energijos gamintojų pajėgumai, o izoliuoto darbo paslaugos kainos teisės aktų nustatyta tvarka nebūtų reguliuojamos arba teisės aktų nustatyta tvarka izoliuoto darbo paslaugos kainos būtų grįstos visišku izoliuoto darbo paslaugos sąnaudų padengimu, ir šių paslaugų teikimui būtų reikalingi visų gamintojų, galinčių teikti tretinio aktyviosios galios rezervo ir izoliuoto darbo paslaugas, pajėgumai, ūkio subjektai AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo turi galimybes nustatyti nepagrįstas (pernelyg dideles) kainas tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugos rinkoje, kadangi ūkio subjektai AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė laikomi didelę įtaką turinčiais asmenimis tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugoje, todėl jiems nustatytos tretinio aktyviosios galios rezervo paslaugos kainų viršutinės ribos 2020 metams.

Pagal EEJ, gamintojų, kurie teikia šias sisteminės paslaugas – izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo – kainos nereguluojamos, išskyrus atvejus, kai:

1) perdavimo sistemos operatorius gauna pasiūlymą teikti izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugas tik iš vieno gamintojo ar kelių gamintojų, kurie yra susiję asmenys, arba

2) kai elektros energetikos sistemos veikimui užtikrinti yra reikalingi visų gamintojų, galinčių teikti tretinį aktyviosios galios rezervą ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugas, elektros energijos generavimo pajėgumai, ir

3) kai perdavimo sistemos operatorius informuoja gamintoją ir VERT, kad gamintojas su perdavimo sistemos operatoriaus nurodytu elektros energijos gamybos įrenginiu turi teikti izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugas.

Atsižvelgiant į tai, VERT 2019 m. nustatė AB „Ignitis gamyba“, UAB Kauno termofikacijos elektrinės, AB „Panevėžio energija“, AB „ORLEN Lietuva“ ir AB „Achema“ izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo paslaugos kainų viršutines ribas 2020 metams.

Atsižvelgiant į rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainų viršutines ribas, izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo poreikį bei perdavimo sistemos operatoriaus 2020 m. prognozuojamą paslaugų kiekį, 2020 m. nustatyta 0,785 ct/kWh sisteminių paslaugų kaina (į šią kainą įtraukiamos aktyviosios galios pirminio, antrinio, tretinio rezervo užtikrinimo paslaugų įsigijimo sąnaudos, reaktyviosios galios ir įtampos valdymo bei avarių, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo

paslaugų teikimo sąnaudos, įskaitant izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugas ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo poreikį).

AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo paslaugų kainų viršutinė riba vidutinėje įtampoje 2020 m. yra lygi 1,076 (0,214 ct/kWh, arba 24,8 proc. didesnė nei 2019 m.), žemos įtampos tinkluose – 2,092 ct/kWh (0,221 ct/kWh, arba 11,8 proc. didesnė nei 2019 m.). Viršutinių kainų ribų pokytį iš esmės lėmė išaugę elektros energijos įsigijimo kaštai, Vyriausybės patvirtintos vienkartinės kompensacijos už žemės servitutus, suteiktus tiesiant elektros linijas, ir apsaugų zonų registravimo ir administravimo sąnaudos. Elektros energijos skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklais kainų viršutinei ribai taip pat įtakos turėjo mažesnė ankstesniu periodu gauto viršpelnio grąžinimo apimtis. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ elektros energijos skirstymo veiklos pajamos 2020 m. sumažintos 1,603 mln. EUR, įvertinus bendrovės 2012-2015 m. laikotarpiu gautą investicijų grąžą dėl elektros energijos persiuntimo patikimumo rodiklių, viršijusių VERT nustatytą minimalų lygį. Taip pat SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ elektros energijos skirstymo veiklos pajamos buvo koreguojamos įvertinant papildomą 3,574 mln. Eur sumą: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pripažino, kad VERT 2015 m. turėjo nustatyti naują reguliavimo periodą bei naujas skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainos viršutines ribas.

VERT 2018 m. patvirtino naujos redakcijos „VIAP elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką“. Esminis pasikeitimas yra tas, kad visos papildomos sąnaudos, susijusios su VIAP teikimu (administravimo, skolinimosi sąnaudos ir kt.), padalijamos lygiomis dalimis tarp tų paslaugų, kurioms yra numatomas VIAP lėšų poreikis, o kiekvienai VIAP nuo šiol nustatoma atskira kaina (galutinė VIAP kaina apskaičiuojama kaip atskirų paslaugų kainų suma).

Šis pakeitimas didiesiems elektros vartotojams, kurie per metus suvartoja daugiau nei 1 GWh elektros energijos, leis apskaičiuoti susigrąžintiną dalį (85 proc.) sumokėtos VIAP sumos, skirtos remti atsinaujinančių energijos išteklių gamybą.

2020 m. beveik visos VIAP lėšos yra skiriamos remti ir skatinti vietinę gamybą (įskaitant balansavimą ir centralizuotą AEI prekybą) iš atsinaujinančių energijos išteklių (91,016 mln. Eur). Taip pat 15,545 mln. EUR VIAP lėšų planuojama grąžinti pagal EEĮ nuostatas, įsigaliojusias 2019 m. sausio 1 d.: vartotojai, atitinkantys EEĮ 74¹ straipsnio 3 dalyje nustatytus reikalavimus, iki kiekvienų metų liepos 1 dienos už vartotojo suvartotą elektros energijos kiekį, viršijantį 1 GWh per praėjusius kalendorinius metus, turi teisę Vyriausybės nustatyta tvarka už praėjusius kalendorinius metus susigrąžinti 85 proc. sumokėtos VERT nustatytos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos dalies, susijusios su elektros energijos gamyba naudojant atsinaujinančius energijos išteklius.

Bendras VIAP biudžetas sudaro 106,869 mln. EUR. (2019 m. – 108,968 mln. EUR). Pagrindinė priežastis, dėl kurios 2020 m. VIAP biudžetas planuojamas mažesnis, palyginus su 2019 m., nustatyta mažesnė prognozuojama rinkos kaina. VERT 2019 m. nustatyta VIAP kaina visiems asmenims – 0,683 ct/kWh be PVM. Nuo 2019 m. VIAP kaina gamintojams (termofikacinėms elektrinėms), vartojantiems pasigamintą elektros energiją savo reikmėms, bei VIAP kaina visiems kitiems vartotojams nesiskiria.

2020 m. visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, lygi 8,951 ct/kWh (be PVM), arba 1,191 ct/kWh (15,35 proc.) didesnė nei 2019 m., perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų – 11,826 ct/kWh (be PVM), arba 1,509 ct/kWh (14,63 proc.) didesnė nei 2019 m.

Elektros energijos kainos, jų taikymas, palyginimas su kitose šalyse taikomomis kainomis bei kita susijusi informacija skelbiama VERT interneto svetainėje www.vert.lt. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ kainos ir tarifų planai yra skelbiami interneto tinklalapyje www.eso.lt, platinami AB „Energijos skirstymo operatorius“ klientų aptarnavimo centruose, taip pat

virtotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę, o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. AB „Energijos skirstymo operatorius“ klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1852. UAB „Ignitis“ visuomeninės elektros energijos kainos bei tarifai ir jų taikymo tvarka skelbiami interneto tinklalapyje www.ignitis.lt, lankstinukai su kainomis platinami UAB „Ignitis“ klientų aptarnavimo centruose, taip pat virtotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę, o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. UAB „Ignitis“ klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas taip pat informuoja klientų aptarnavimo telefonu 1802.

Rinkos atvėrimo ir efektyvumo klausimais daugiau duomenų pateikta CEER duomenų bazėje.

- o Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Kainos buitiniams virtotojams

Buitiniai virtotojai, kaip ir komerciniai virtotojai, turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus. Buitiniams virtotojams, nepasirinkusiems nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, bei pažeidžiamiems virtotojams elektros energiją visuomenine elektros energijos kaina tiekia licencijoje nustatytoje teritorijoje veikiantis visuomeninis tiekėjas.

Lyginant su praėjusiais metais vidutinis metinis vieno buitinio virtotojo suvartojimas padidėjo nuo 1 800 kWh iki 1 844 kWh.

Nuo 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio tiekimo veiklos vykdymą iš AB „Energijos skirstymo operatorius“ perėmė UAB „Lietuvos energijos tiekimas“. Ši bendrovė 2019 m. pakeitė pavadinimą į UAB „Ignitis“. UAB „Ignitis“ vykdo tiek visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą, tiek nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą. Ši bendrovė 2019 m. patiekė 99,99 proc. viso buitinių virtotojų suvartoto elektros energijos kiekio, iš jų 94,4 proc. visuomenine elektros energijos kaina. 2019 m. kaip ir 2018 m. elektros energijos visuomeninio tiekimo dalis mažmeninėje rinkoje išliko panaši – apie trečdalį viso suvartojimo.

Pagal EEJ nuostatas elektros energijos virtotojams, kurių įrenginiai prijungti prie PSO valdomų elektros tinklų, garantinį elektros energijos tiekimą užtikrina SSO, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 virtotojų, o elektros energijos virtotojams, kurių įrenginiai prijungti prie SSO valdomų elektros tinklų, garantinį elektros energijos tiekimą užtikrina SSO. Garantinio tiekėjo paslaugomis 2019 m. naudojos 50189 virtotojai (2018 m. 52192 virtotojai).

Pagal patvirtintą Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką, įgyvendinant LRAIC modelį, 2019 m. buvo apskaičiuotos perdavimo ir skirstymo paslaugos kainų viršutinės ribos 2020 m. (žr. lentelę).

3 lentelė. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2015-2020 m. (ct/kWh)

Reguliuojamos paslaugos pavadinimas	Reguliuojamos paslaugos tiekėjas	Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba (ct/kWh)					Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba 2020 m. (ct/kWh)	Pokytis, palyginti su 2019 m., proc.
		2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.		
Elektros energijos perdavimas	AB „Litgrid“	0,538	0,691	0,672	0,619	0,658	0,814	23,7
Elektros energijos skirstymas vidutinės įtampos tinkluose	AB „Energijos skirstymo operatorius“	1,178	1,000	0,830	0,798	0,862	1,076	24,8

Elektros energijos skirstymas žemos įtampos tinkluose	AB „Energijos skirstymo operatorius“	1,550	1,766	1,655	1,716	1,871	2,092	11,8
---	--------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------

Šaltinis – VERT.

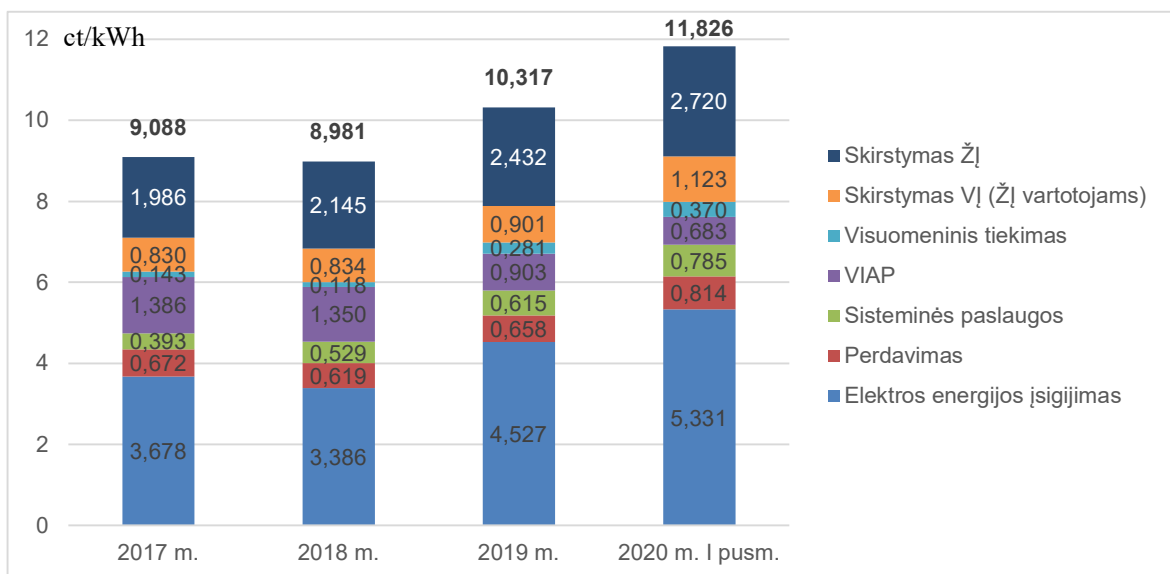
Visuomeninės elektros energijos tiekimo kainos viršutinė riba: UAB „Ignitis“ parduoda elektros energiją vartotojams, atsiskaitantiems visuomeniniais tarifais, todėl VERT, skaičiuodama visuomeninę elektros energijos tiekimo kainos viršutinę ribą, vertino parduotos energijos kiekį. Atsižvelgdama į tai, VERT nustatė visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugos kainos viršutinę ribą 2020 m. 0,370 ct/kWh. Palyginus su 2019 m. (0,281 ct/kWh), ji yra 0,089 ct/kWh didesnė. Esminę įtaką tam turėjo teisės aktų pasikeitimai 2019 m., susiję su visuomeninio tiekimo veiklai priskirtino apyvartinio kapitalo poreikio apskaičiavimu, operacinių sąnaudų skirtumo ir papildomų operacinių sąnaudų įvertinimas bei planuojamo paskirstyti elektros energijos kiekio sumažėjimas.

Buitiniai vartotojai už elektros energiją atsiskaito visuomeniniais tarifais, kuriuos nustato VERT. Galutiniam vartotojui elektros energijos kaina susideda iš:

- įsigijimo kainos;
- viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos;
- sisteminių paslaugų kainos;
- perdavimo paslaugos kainos;
- skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainos;
- tiekimo kainos.

VERT, nustačiusi visas elektros energijos kainas dedamąsias, 2019 m. patvirtino 2020 m. visuomeninę elektros energijos kainą buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, – 8,951 ct/kWh (be PVM), arba 1,191 ct/kWh (15,35 proc.) didesnę nei 2019 m., perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų – 11,826 ct/kWh (be PVM), arba 1,509 ct/kWh (14,63 proc.) didesnę nei 2019 m. Visuomeninės elektros energijos kainos viršutinė riba vidutinės ir žemos įtampos tinkluose didėja apie 15 proc. Šį pokytį iš esmės lėmė prognozuojama didesnė elektros energijos įsigijimo kaina bei kitų visuomeninės kainos viršutinės ribos dedamųjų pokytis.

16 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2017 – 2020 m. I pusm. (ct/kWh be PVM)



Šaltinis – VERT.

VERT 2019 m. patvirtino naudojimosi jungiamosiomis linijomis (toliau – NJL) kainą, taikomą 2020 m., kuri siekia 5,87 Eur/MWh, t. y. 2,8 proc. didesnė nei 2019 m. (5,71 Eur/MWh). Aktuali informacija apie NJL kainą skelbiama VERT interneto svetainėje www.vert.lt (anglų k.), skiltyje „Regarding price of the service of access to interconnection lines“⁹.

VERT ne vėliau kaip iki einamųjų kalendorinių metų lapkričio 30 d. apskaičiuoja, tvirtina ir savo interneto tinklalapyje skelbia atitinkamų metų vartotojų įrenginių prijungimo įkainius ir maksimalias projektavimo kainas. VERT 2019 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-803 patvirtino naujus prijungimo prie AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstomųjų tinklų įkainius (galioja nuo 2020 m. sausio 1 d.). Atskirai išskiriamas įkainis už projektavimo darbus: vartotojas gali rinktis, ar prijungimo darbų projektą rengs operatorius ir atitinkamai mokėti operatoriui už jo parengtą projektą (projektavimo įkainį), ar projektą rengs pats vartotojas, kuris gautų kompensaciją už savo lėšomis parengtą projektą (maksimali kompensuotina projektavimo kaina). Todėl skaičiuojant įkainį už 1 kW galios įrengimą nebus įskaičiuojamos projekto parengimo išlaidos. Tai leis vartotojams aiškiai matyti prijungimo kainos struktūrą.

VERT apskaičiuoti ir patvirtinti elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), kurie taikomi nuo 2020 m. sausio 1 d., pateikiami lentelėse žemiau šioms vartotojų grupėms:

- I grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia (tuo atveju, kai elektros įrenginiai prie elektros tinklo prijungiami pagal bendras (vieningas) prijungimo sąlygas, vieną projektą ir vieną sutartį – suminė leistinoji naudoti galia) nesiekia 50 kW ir kurių įrenginiams prijungti nėra būtina įrengti, keisti ar rekonstruoti operatoriaus elektros energetikos objektų (0,4 kV ir (ar) 10 kV kabelinių ir (ar) oro linijų, transformatorių pastočių, skirstomųjų punktų ir (ar) transformatorių, kabelių skirstomųjų spintų) ir nereikia rengti vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projekto, arba tokį projektą rengti reikia, tačiau jį, vadovaudamiesi Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo 14 punktu, rengia ir derina vartotojai;

- II grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia (tuo atveju, kai elektros įrenginiai prie elektros tinklo prijungiami pagal bendras (vieningas) prijungimo sąlygas, vieną projektą ir vieną sutartį – suminė leistinoji naudoti galia) nesiekia 100 kW (išskyrus I grupės vartotojus);

- III grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia (tuo atveju, kai elektros įrenginiai prie elektros tinklo prijungiami pagal bendras (vieningas) prijungimo sąlygas, vieną projektą ir vieną sutartį – suminė leistinoji naudoti galia) yra nuo 100 iki 500 kW (imtinai).

4 lentelė. Įkainiai už 1 m elektros tinklo nutiesimą ir 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (100 proc. *), projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina, Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Eur be PVM)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Eur be PVM)			Projekto parengimo įkainis, Eur (be PVM)			Maksimali kompensuotina projektavimo kaina, Eur (be PVM)		
	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.

⁹ <https://www.vert.lt/en/Pages/regarding-price-of-the-service-of-access-to-interconnection-lines.aspx>

I	20,87	17,19	-17,62	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	115,75	135,69	+17,23	31,55	34,93	+10,71	742,76	696,48	-6,23	742,76	696,48	-6,23
III	62,65	85,34	+36,21	24,05	34,93	+63,74	742,76	1013,29	+36,42	742,76	1013,29	+36,42
Vartotojai, kurių prijungiamo ar didinama galia didesnė nei 500 kW	-	moka pagal faktinę darbų kainą	-	-	moka pagal faktinę darbų kainą		742,76	moka pagal faktinę darbų kainą		742,76	1060,00	+42,71
Vartotojai, kurių prijungiamo ar didinama galia ne mažesnė kaip 1 MW	-	moka pagal faktinę darbų kainą	-	-	moka pagal faktinę darbų kainą		742,76	moka pagal faktinę darbų kainą		742,76	2801,24	+277,14

* VERT patvirtina 100 proc. atitinkančius prijungimo įkainius, nuo kurių dydžio apskaičiuojami konkretūs buitiniams ir nebuitiniams vartotojams taikytini įkainiai atitinkantys 20 ir 40 proc. bendrojo įkainio.

Šaltinis – VERT.

I vartotojų grupei įkainis už 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą mažėjo 17,62 proc., o II ir III grupėms didėjo: II grupei – 17,23 proc., III grupei – 36,21proc.

Prijungimo įkainis už 1 m nutiesiamą elektros tinklą I grupei nebuvo skaičiuojamas, nes šiai grupei priskirtini vartotojai, kurių prijungimui nereikia tiesti elektros tinklo, II grupei įkainis didėjo 10,71 proc., III grupei – 63,74 proc. Didėjimas susijęs su nutiestu mažesniu elektros tinklo metrų skaičiumi, sumažėjusiu vienam vartotojui tenkančiu atstumu (geometrinis), tam tikrų darbų (plytelių dangos atstatymo, žalios vejos atstatymo ir t. t.) darbų kiekių padidėjimu.

Projekto parengimo įkainis II grupės vartotojams mažėjo 6,23 proc., o III grupės vartotojams projekto parengimo įkainis augo 36,42 proc. Vartotojams, kurių leistinoji naudoti galia virš 500 kW, bet neviršija 1 MW, projekto parengimo įkainis augo 42,71 proc., o vartotojams virš 1 MW - 277,14 proc. Tokį ženklų vartotojams virš 1 MW projekto parengimo įkainio augimą lėmė, tai, kad nuo 2019 m. balandžio 1 d. galiojanti projektavimo kaina vartotojams, kurių leistinoji naudoti galia viršija 1 MW, buvo nustatyta analogiška kaip ir kitų grupių vartotojams (742,76 Eur), kadangi 2018 m. buvo parengtas tik 1 projektas 1 MW vartotojams, ir šių duomenų apimtis laikytina per maža objektyviam įkainio nustatymui, o nustatant kainą 2020 m. jau buvo remtasi faktiškai atliktų darbų sąnaudomis.

5 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo įkainiai, projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems* vartotojams

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Eur be PVM)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Eur be PVM)			Projekto parengimo įkainis, Eur (be PVM)			Maksimali kompensuotina projektavimo kaina, Eur (be PVM)		
	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.	Galioja nuo 2019-04-01	Galioja nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.
I	4,17	3,44	-17,62	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	23,15	27,14	+17,23	6,31	6,99	+10,71	148,55	139,30	-6,23	594,21	557,19	-6,23
III	12,53	17,07	+36,21	4,81	7,88	+63,74	148,55	202,66	+36,42	594,21	810,63	+36,42
Vartotojai virš 500 kW	-	-	-	-	-	-	-	-	-	594,21	848,0	+42,71

* nurodytiems Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše

Šaltinis – VERT.

Pagal EEĮ nuostatas prijungiant prie tinklo buitinių ir socialiai pažeidžiamų vartotojų elektros įrenginius, mokama 20 proc., prijungiant nebutinius vartotojus – 40 proc. aukščiau apskaičiuotų įkainių, jungiant vartotojus, kurių leistinoji naudoti galia daugiau kaip 1 MW (ir kurie įsipareigoja 10 metų nemažinti šios galios), mokama 10 proc. faktinių prijungimo sąnaudų. Vadovaujantis Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodika maksimali kompensuotina projektavimo kaina buitiniams bei socialiai pažeidžiamiems vartotojams atitinka 80 proc. skirstomųjų tinklų operatoriaus praėjusiais kalendoriniais metais faktiškai patirtų sąnaudų vienam projekto vienetui parengti.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išankstinio apmokėjimo sistema

Išankstinio apmokėjimas sistema taikoma tokioms didžiausio SSO teikiamoms paslaugoms:

- Atjungimo-pajungimo kliento prašymu;
- Atjungimo-pajungimo apmokėjus skolą;
- Varžų matavimo paslaugos;
- Išmaniosios apskaitos įrengimo paslaugos;
- Kitos.

Vartotojų perkančių elektros energiją iš visuomeninio elektros energijos tiekėjo išankstinio apmokėjimo sistema taikoma lentelėje nurodytoms paslaugoms.

6 lentelė. Visuomeninio elektros energijos tiekėjo paslaugos, kurioms taikoma išankstinio apmokėjimo sistema

Paslaugų grupė	Paslaugos paaiškinimas/komentariai
Atlyginimas už antstolio veiksmus	Taikoma klientams, kurie buvo perduoti skolos išieškojimui ir buvo atlikti antstolio veiksmai.
Atlyginimas už notarinius veiksmus	Taikoma klientams, kurie buvo perduoti skolos išieškojimui.
Avansinis mokėjimas už sunaudotą elektros energiją	Taikoma klientų prašymu, kai klientas nori sumokėti už elektros energiją anksčiau nei teikiama einamoji sąskaita, nuroydamas kWh kiekį. Dažniausiai naudoja biudžetinės įstaigos kalendorinių metų pabaigoje.
Bauda už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą	Paslauga nėra karto nebuvo suteikta.

Teismo ieškinio administravimo mokestis (advokato paslaugos, komisinis mokestis už mokėjimo pavidimą ir žyminio mokesčio pavidimo patvirtinimą, kitos išlaidos)	Taikoma klientams, kurių skola buvo perduota teismui, buvo atliekamas teisminis skolos išieškojimas.
Už teismo priteistas palūkanas	Atvejai, kai teismas priteisia papildomas palūkanas.
Žyminis mokestis	Taikoma klientams, kurių skola buvo perduota teismui.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Dinaminės kainos sutartys

2019 m. dinaminės kainos sutarčių nebuvo sudaryta. Vartotojams, turintiems išmaniuosius skaitiklius, SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir UAB „Ignitis“ siūlo elektros energijos tarifų planą „Išmanysis“, kuriame taikomi laiko intervalai: nakties, ryto, dienos energijos dedamoji bei vakaro energijos dedamosios. Šeštadienio, sekmadienio ir švenčių dienų laiko intervalai skaidomi į atitinkamus Nakties ir Dienos energijos dedamųjų laiko intervalus.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išmaniųjų skaitiklių naudojimas

Lietuvoje 2019 m. pabaigoje buvo įdiegta 44178 išmaniųjų skaitiklių. Per 2019 m. buitiniams vartotojams buvo įdiegti 3002 išmanieji skaitikliai.

2019 m. rugsėjo mėn. VERT, išsamiai įvertinusi SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ pateiktą išmaniosios elektros energijos apskaitos diegimo Lietuvoje 2020–2023 m. projektą, priėmė sprendimą jį derinti.

SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2019 m. pradėjo išmaniosios apskaitos infrastruktūros pirkimą. Pirkimą planuojama pabaigti iki 2020 metų pabaigos, kai bus pasirašyta sutartis dėl apie 1,2 mln. išmaniųjų skaitiklių, komunikacijos infrastruktūros ir IT sistemų įsigijimo.

SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ išmaniuosius elektros energijos apskaitos prietaisus planuoja pradėti diegti 2021 metų I pusmetį (100 proc. komerciniams vartotojams ir 54 proc. buitiniams vartotojams, suvartojantiems daugiau kaip 1000 kWh/ metus). VERT atliks nuotolinę projekto vykdymo stebėseną, t. y. VERT įpareigojo AB „Energijos skirstymo operatorius“ iki 2021 m. gruodžio 31 d. sukurti stebėsenos sistemą ir gauti VERT pritarimą šiai sistemai. 2022 m. ir 2023 m. (ne vėliau kaip iki liepos 1 d.) AB „Energijos skirstymo operatorius“ turės pateikti VERT projekto įgyvendinimo ataskaitas ir pagrindžiančius dokumentus, siekiant įsitikinti, kad sukurtos naudos atitinka VERT suderinto investicijų projektų finansinius ir ekonominius rodiklius. Vėlesniais laikotarpiais ataskaitos bus teikiamos du kartus per reguliavimo periodą.

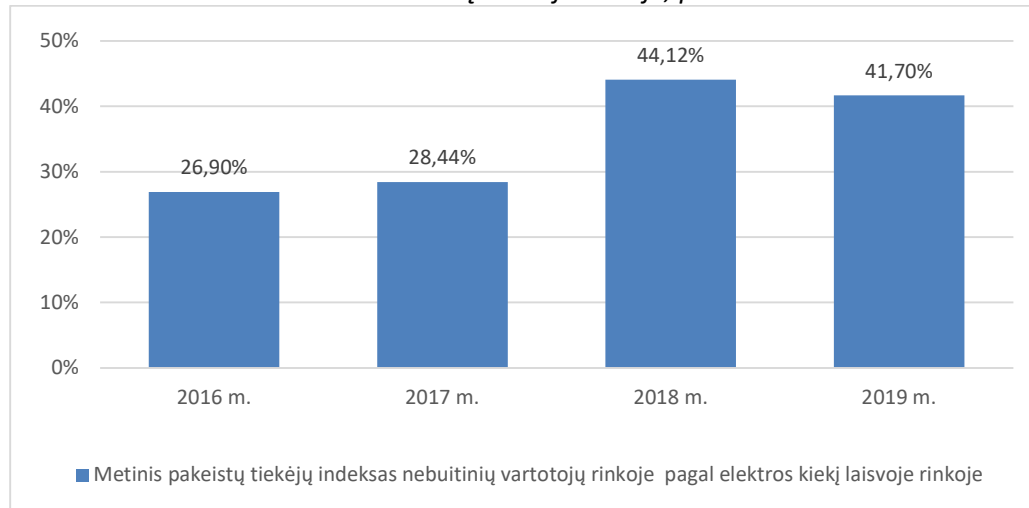
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos tiekėjo keitimo indeksas

Nors, kaip buvo nurodyta anksčiau, būtinieji vartotojai, kaip ir komerciniai vartotojai, taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus, pastebėta, kad būtinieji vartotojai nėra linkę keisti tiekėjo (nuo 2016 m. iki 2019 m. stebimas nulinis išorinis metinis pakeistų tiekėjų indeksas buitinių vartotojų rinkoje pagal matavimo apskaitos taškus). Taip pat šiuo laikotarpiu buitinių vartotojų rinkoje nebuvo keitimų iš tiekėjo, kuris tiekia elektros energiją reguliuojamos visuomeninės elektros energijos tiekimo kainos į tiekėją, kuris tiekia elektros energiją rinkos kaina, ir atvirkščiai.

Paveiksle pateikiamas metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį. 2019 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje sudarė 41,70 proc. 2019 m. lyginant su 2018 m. metinis pakeistų

tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje neženkiai mažėjo.

17 pav. 2016 – 2019 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje, proc.



Šaltinis – VERT.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Mokesčiai už techninės priežiūros paslaugas

VERT vertina elektros energijos perdavimo ir pagrindinio SSO (AB „Litgrid“ ir AB „Energijos skirstymo operatorius“), mažųjų SSO (AB „Achema“, AB „Akmenės cementas“, AB „Lifosa“, UAB „Dainavos elektra“) pagal metines reguliuojamosios veiklos ataskaitas remonto, techninės priežiūros ir eksploatavimo, personalo, administracines ir kitas sąnaudas. Ekonomiškai pagrįstos elektros energijos perdavimo veiklos ir elektros energijos skirstymo veiklos techninės priežiūros sąnaudas įtraukiamos nustatant PSO perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą bei SSO skirstymo paslaugų vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainų viršutines ribas.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos kainos buitiniams vartotojams ir didmeninės elektros energijos kainos ryšys

Vadovaujantis VERT patvirtinta Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika viena iš visuomeninės elektros energijos kainos dedamųjų yra elektros energijos įsigijimo kaina, kurią sudaro prognozuojama elektros energijos rinkos kaina, nustatoma VERT vadovaujantis patvirtinta Prognozuojamos elektros energijos rinkos kainos ir atskaitinės kainos nustatymo metodika, ir kitos su elektros energijos įsigijimu susijusios sąnaudos, kaip pavyzdžiui elektros energijos biržos mokesčiai, elektros energijos balansavimo kaštai ir elektros energijos įsigijimo prognozuotų ir faktinių sąnaudų dalies korekcija.

Pažymėtina, kad VERT vadovaudamasi Prognozuojamos elektros energijos rinkos kainos ir atskaitinės kainos nustatymo metodika nustato prognozuojamą elektros energijos rinkos kainą ateinantiems arba perskaičiuoja einamiesiems kalendoriniams metams kaip svartinį vidurkį įvertinusi:

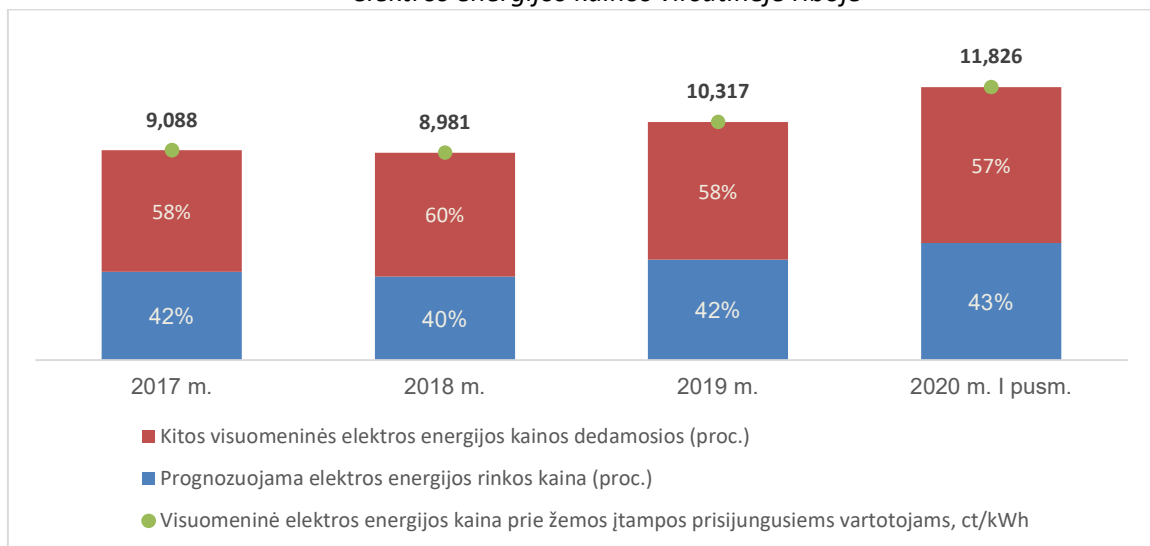
1. Elektros energijos kainas ir kiekius, suprekiautus elektros energijos biržoje Lietuvos teritorijoje kitos paros prekybos sesijoje, nevertinant minėtos metodikos 3 punkte nurodytu būdu suprekiautų kiekių CET (angl. *Central Europe Time*) laiku už 12 paskutinių kalendorinių

mėnesių, pasibaigusią einamųjų kalendorinių metų rugpjūčio 31 d. arba ne vėliau kaip du mėnesiai iki perskaičiuotos kainos taikymo dienos, jei prognozuojama elektros energijos rinkos kaina perskaičiuojama einamiesiems kalendoriniams metams.

2. Elektros energijos kainas ir kiekius, suprekiatus didmeninėje elektros energijos rinkoje pagal šalia elektros energijos biržos sudarytas tiesiogines dvišales sutartis tarp Lietuvos gamintojų ir tiekėjų už 12 paskutinių kalendorinių mėnesių, pasibaigusią einamųjų kalendorinių metų rugpjūčio 31 d. arba ne vėliau kaip du mėnesiai iki perskaičiuotos kainos taikymo dienos, jei prognozuojama elektros energijos rinkos kaina perskaičiuojama einamiesiems kalendoriniams metams.

3. Elektros energijos kainas ir kiekius, suprekiatus pagal prekybą pagalbiniais instrumentais energijos išteklių biržoje ir dvišalio susitarimo pagrindu Lietuvos teritorijoje už 12 paskutinių kalendorinių mėnesių, pasibaigusią einamųjų kalendorinių metų rugpjūčio 31 d. arba ne vėliau kaip du mėnesiai iki perskaičiuotos kainos taikymo dienos, jei prognozuojama elektros energijos rinkos kaina perskaičiuojama einamiesiems kalendoriniams metams.

18 pav. 2017 m. - 2020 m. I pusm. elektros energijos rinkos kainos dalis (proc.) visuomeninėje elektros energijos kainos viršutinėje riboje



Šaltinis – VERT.

Prognozuojama elektros energijos rinkos kaina visuomeninėje elektros energijos įsigijimo kainoje, kuri yra taikoma buitiniams elektros energijos vartotojams sudaro daugiau nei 40 proc. visos visuomeninio elektros energijos kainos, taikomos prie žemos įtampos tinklų prisijungusiems vartotojams.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Konkurencijos iškraipymas ar apribojimas

Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 15 punkte nustatyta, kad VERT prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiams nebutiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju.

Informacijos apie elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybos procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. VERT atlieka rinkos tyrimus, siekdama užtikrinti veiksmingą konkurenciją elektros energetikos sektoriuje ir kartu užkirsti kelią rinkos dalyviams

dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo taikyti pernelyg dideles kainas arba naudoti kainų spaudimą, tuo darant žalą rinkos dalyviams. Pažymėtina, kad 2019-ais metais tokių atvejų nenustatyta.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies s punktas, 5 straipsnio 1 dalis: Konkurencingos kainos

VERT vadovaudamasi Energetikos įstatymo nuostatomis ne rečiau kaip kartą per 5 metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai. VERT šias rekomendacijas patvirtino 2015 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. O3-373 „Dėl 2015 m. rekomendacijų, susijusių su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, patvirtinimo“. Jos yra skelbiamos VERT interneto svetainėje: <https://www.vert.lt/Puslapiai/statine/komisijos-nutarimu-sarasas.aspx>.

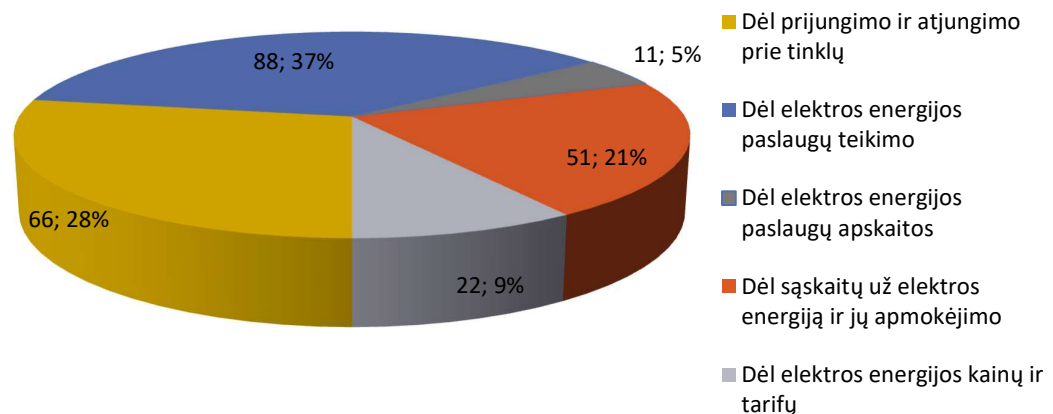
Daugiau informacijos apie elektros energijos kainas ir konkurenciją mažmeninėje rinkoje pateikiama skyriuje „Rinkos atvėrimas ir konkurencija“.

- **Vartotojų apsauga ir kreipimūsi nagrinėjimas**

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Namų ūkio vartotojų skundai

VERT 2019 m. gavo 200 kreipimūsi dėl elektros sektoriaus. Pažymėtina, kad viename kreipimesi dažnai keliami keletas klausimų (pvz., dėl sąskaitų ir dėl taikomų kainų, ar dėl sąskaitų ir dėl apskaitos), todėl gautų kreipimūsi skaičius yra mažesnis nei kreipimesi keliamų klausimų pagal pobūdį bendras skaičius.

19 pav. 2019 m. gautų kreipimūsi elektros sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį

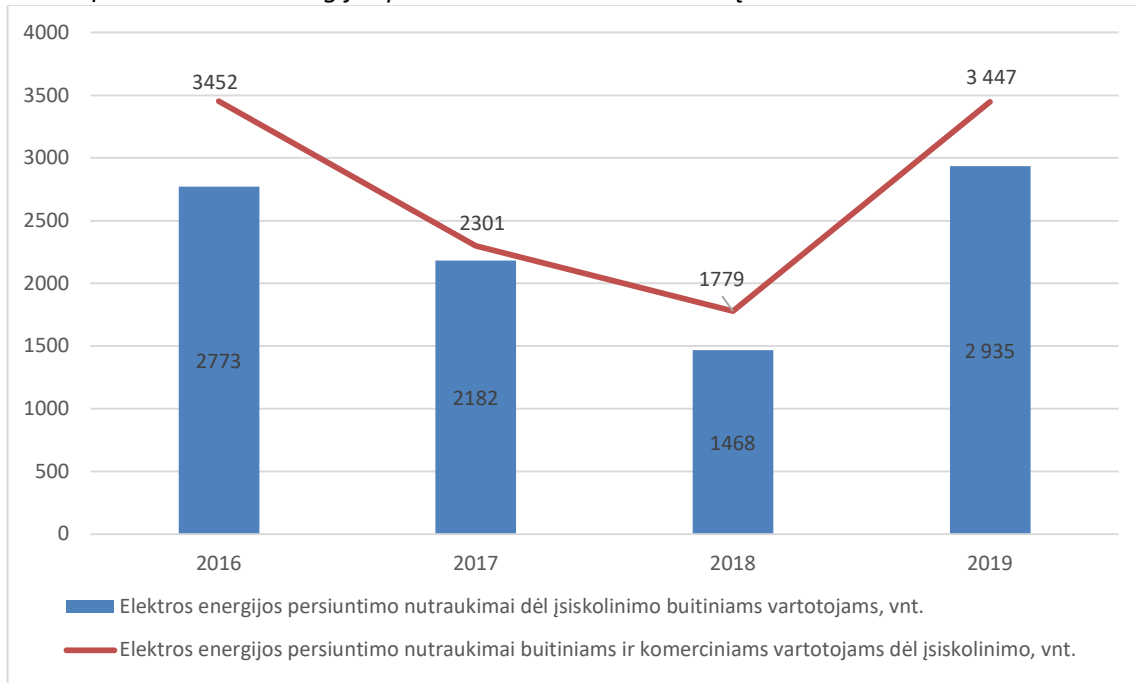


Šaltinis – VERT.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Vartotojų atjungimas nuo elektros energijos tinklo

Vidutinis darbo dienų skaičius nuo pranešimo dienos apmokėti sąskaitą ir atjungimo nesumokėjus yra 60 darbo dienų.

20 pav. Elektros energijos persiuntimo nutraukimai dėl įsiskolinimo 2016 – 2019 metais



Šaltinis – VERT.

Viso 2019 metais buvo įvykdyti 3447 vnt. (iš jų 2935 vnt. buitiniams klientams, 512 vnt. verslo klientams) elektros energijos persiuntimo nutraukimai dėl įsiskolinimo.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies p punktas: Konkurenciją ribojanti sutartinė praktika

2019 m. konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos nebuvo nustatyta.

- Direktyvos (ES) 2019/944 5 straipsnio 2 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Pažeidžiamų ir energijos nepriteklių patiriančių vartotojų apsauga

Pažeidžiamų vartotojų apsaugos priemonės numatytos EEJ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 527 patvirtintame Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos apraše.

Pagal EEJ buitiniai vartotojai, tarp jų ir pažeidžiami vartotojai, turi teisę:

1) vienašališkai neatlygintinai nutraukti elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį ir (ar) elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį, raštu informavę tinklų operatorių ir (ar) tiekėją ne vėliau kaip prieš 3 savaites iki numatomos sutarties nutraukimo dienos;

2) sudaryti neterminuotą elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su visuomeniniu tiekėju tais atvejais, kai buitinis vartotojas nepasirenka nepriklausomo elektros energijos tiekėjo ar jo pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų ir buitinis vartotojas ketina pirkti elektros energiją iš visuomeninio tiekėjo, ir neterminuotą elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su nepriklausomu tiekėju bei elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį su skirstomųjų tinklų operatoriumi.

EEJ taip pat numatytos papildomos pažeidžiamų vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos priemonės, t. y. pažeidžiamiems vartotojams negali būti apribotas ir (ar) nutrauktas elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas, kai jie per nustatytą terminą neatsiskaito už patiektą elektros energiją, nesumoka ar iš dalies sumoka už elektros energijos persiuntimo paslaugą ar kitas

su tuo susijusias paslaugas, jeigu šių pažeidžiamų vartotojų įsiskolinimas skirstomųjų tinklų operatoriui ar tiekėjui yra ar buvo ne didesnis kaip 3 bazinės socialinės išmokos.

Pažeidžiamiesiems vartotojams per nustatytą terminą neatsiskaičius už patiektą elektros energiją, nesumokėjus ar iš dalies sumokėjus už elektros energijos persiuntimo paslaugą ar kitas su tuo susijusias paslaugas, elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas negali būti nutrauktas penktadieniais, šeštadieniais, sekmadieniais, švenčių ir prieššventinėmis dienomis arba kai vidutinė paros oro temperatūra yra žemesnė negu $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ ar aukštesnė negu $+30\text{ }^{\circ}\text{C}$, išskyrus šio tam tikrus atvejus, kai elektros energijos persiuntimas nutraukiamas laikinai ne dėl tinklų naudotojo kaltės ir kai elektros energijos persiuntimas nutraukiamas dėl tinklų naudotojo kaltės. Tokiais atvejais tiekimas vartotojui gali būti nutrauktas kitą dieną po šiame punkte nustatytų aplinkybių pasibaigimo, jeigu pažeidžiamas vartotojas apie tai buvo įspėtas Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse ir kituose šio įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatyta tvarka.

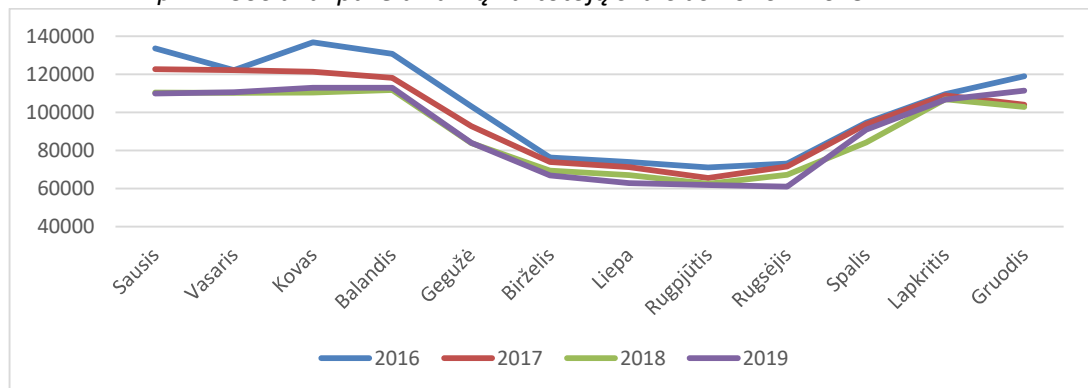
Pažeidžiami vartotojai turi teisę iki paskutinės mėnesio, einančio po kalendorinio mėnesio, per kurį persiunčiama ir (ar) tiekiama elektros energija ar teikiamos kitos su tuo susijusios paslaugos vartotojui, dienos (išskyrus atvejus, kai pažeidžiamo vartotojo prašymu yra susitarta dėl ilgesnių atsiskaitymo terminų) atsiskaityti su skirstomųjų tinklų operatoriumi ar tiekėju.

Pažeidžiamiesiems vartotojams vykdant elektros įrenginių prijungimą prie skirstomųjų tinklų operatoriaus valdomų elektros tinklų, jeigu prijungimo įmoka didesnė kaip 600 eurų, 60 procentų prijungimo įmokos dalis sumokama per 10 kalendorinių dienų nuo vartotojo prijungimo paslaugos sutarties pasirašymo, kita įmokos dalis – per 10 kalendorinių dienų nuo rangos darbų pabaigos. Prijungimo paslauga pradeda teikti, kai pažeidžiamas vartotojas sumoka pirmąją prijungimo paslaugos įmokos dalį. Apie rangos sutartyje nustatytų darbų pabaigą skirstomųjų tinklų operatorius praneša pažeidžiamam vartotojui ir pateikia jam mokėti reikalingus dokumentus prijungimo paslaugos sutartyje nustatyta tvarka.

Tai pat pažeidžiamiesiems vartotojams per nustatytą terminą neatsiskaičius už patiektą elektros energiją, nesumokėjus ar iš dalies sumokėjus už elektros energijos persiuntimo paslaugą ar kitas su tuo susijusias paslaugas, 3 mėnesius nuo termino praleidimo dienos delspinigiai nėra skaičiuojami.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiesiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos apraše numatyta, kad pažeidžiamam vartotojui pageidaujant gauti popierinį apmokėjimo dokumentą, skirstomųjų tinklų operatorius ar visuomeninis tiekėjas negali reikalauti kompensuoti popierinio apmokėjimo dokumento pateikimo vartotojui išlaidų.

21 pav. Socialiai pažeidžiamų vartotojų skaičius 2016 – 2019 m.



Šaltinis – VERT.

- Direktyvos (ES) 2019/944 5 straipsnio 3, 4 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Intervencija nustatant pažeidžiamų namų ūkio vartotojų elektros energijos kainas

Pagal EEJ nuostatas pažeidžiamiesiems vartotojams elektros energiją tiekia visuomeninis elektros energijos tiekėjas už visuomeninę elektros energijos kainą. Ši kaina yra valstybės reguliuojama. Daugiau informacijos apie visuomeninio elektros energijos tiekimo kainas taikomas pažeidžiamiesiems vartotojams pateikta skyriuje „Kainos buitiniams vartotojams“.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies t punktas: Duomenys apie klientų suvartojimą

Pagal EEJ nuostatas vartotojai turi teisę susipažinti su elektros energijos suvartojimo duomenimis, įskaitant suvartotos elektros energijos kiekį, taip pat, sudarę aiškų susitarimą, nemokamai leisti bet kuriam tiekėjui naudotis savo skaitiklių duomenimis, kuriuos nemokamai turi teisę gauti pats vartotojas.

Tinklų operatorius yra atsakingas už jų valdomais elektros tinklais persiūstos elektros energijos matavimo ir apskaitos organizavimą. Tinklų operatorių pagal apskaitos prietaisų rodmenis nustatytas vartotojų, prijungtų prie skirstomųjų tinklų ir perkančių elektros energiją iš visuomeninių ar nepriklausomų tiekėjų, suvartotos elektros energijos kiekis perdavimo sistemos operatoriaus pripažįstamas faktiniu suvartotos elektros energijos kiekiu, kurį privalo nusipirkti visuomeninis ar nepriklausomas tiekėjas.

Skirstomųjų tinklų operatorius, pasibaigus kalendoriniam mėnesiui, ne vėliau kaip per 4 (keturias) darbo dienas privalo pateikti tiekėjui – turimus duomenis apie skirstomųjų tinklų operatoriaus veiklos licencijoje nurodytoje teritorijoje esančių tinklų naudotojų, sudariusių elektros energijos pirkimo ir (ar) pardavimo sutartis su šiuo tiekėju, gautus iš skirstomojo tinklo ir (ar) atiduotus į skirstomąjį tinklą elektros energijos kiekius.

Jei elektros apskaitos prietaisas neprijungtas prie SSO automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, komerciniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis gali:

- Deklaruoti operatoriaus savitarnos svetainėje;
- Suvartotas elektros energijos kiekis gali būti apskaičiuojamas pagal elektros energijos suvartojimo metinį vidurkį, jeigu iki sutartyje numatyto termino vartotojas nepateikia faktinių rodmenų.

Jei elektros apskaitos prietaisas prijungtas prie SSO automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, komerciniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis gali matyti operatoriaus savitarnos svetainėje, deklaruoti pačiam vartotojui nereikia. Pagrindinio tiekėjo UAB „Ignitis“ vartotojai elektros rodmenis galite deklaruoti savitarnoje, atsiskaitydami už paslaugas internetu ar grynaisiais, klientų aptarnavimo telefonu, el. paštu.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies y punktas ir 14 straipsnis: Tiekėjų pasiūlymų palyginimo priemonės prieinamumas

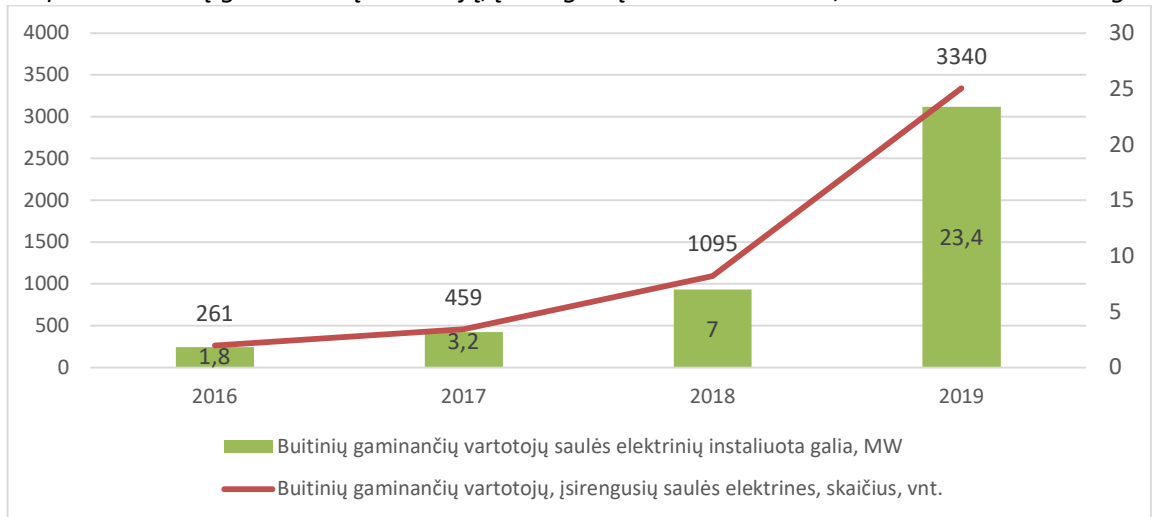
2019 m. prieinamo tiekėjų pasiūlymų namų ūkio vartotojams ir labai mažoms įmonėms palyginimo priemonės nebuvo.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies z punktas: Kliūtys ir apribojimai savo pasigamintos elektros energijos vartojimui ir piliečių energetikos bendruomenių plėtojimui

Priimtas Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11, 13, 14, 16, 17, 20, 20¹, 22, 25, 28, 29, 35, 37, 38, 39, 46, 48, 49, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 63¹, 64 straipsnių ir priedo pakeitimo, 11¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir įstatymo papildymo 20² straipsniu įstatymas, kuriuo įtvirtintos Atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų veiklos sąlygos ir bendrieji principai (įsigaliojo nuo 2020-05-31). Pagal įstatymo

nuostatas, atsinaujinančių išteklių energijos bendrija įgyja teisę nuosavybės ar kita teise valdomuose energijos gamybos įrenginiuose pagamintą energiją savo dalininkams parduoti atsinaujinančių išteklių elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartyje nustatyta kaina, kuri gali būti lygi nuliui, o atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos dalininkai šią elektros energiją naudoti savo reikmėms ir ūkio poreikiams tenkinti.

22 pav. Buitinių gaminančių vartotojų, įsirengusių saulės elektrines, skaičius ir instaliuota galia



Šaltinis – VERT.

2019 m. lyginant su 2018 m. buitinių gaminančių vartotojų, įrengusių saulės elektrines, skaičius augo tris kartus, o šių elektrinių instaliuota galia 2019 m. lyginant su 2018 m. išaugo 3,3 karto, o lyginant su 2016 m. išaugo 13 kartų.

4. DUJŲ RINKA

4.1. Tinklo reguliavimas

- Tinklo ir SGD tarifai prisijungimui ir prieigai
 - Ataskaita apie atitinkamas naujas tarifų reguliavimo nuostatas: Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies a punktas ir 6 dalies a punktas

Pajamų viršutinių ribų nustatymas

2019 m. įsigaliojo GDJ pakeitimas numatantis, kad penkerių metų laikotarpiui nustatoma gamtinių dujų paslaugų pajamų viršutinė riba. VERT atitinkamai patikslino kainodaros metodikas ir atsisakė kainų viršutinių ribų nustatymo naujai nustatomiems kainų reguliavimo periodams. Pajamų viršutinės ribos nustatomos 5 metų laikotarpiui ir gali būti koreguojamos kartą per metus. VERT kartą per metus patvirtina konkrečias perdavimo, skirstymo ir SGD pakartotinio dujinimo kainas, patikrinusi, ar jos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos.

Lietuvoje gamtinių dujų kainos reguliuojamos nustatant pajamų viršutines ribas penkerių metų periodui. Nustatant pajamų viršutines ribas ir reguliuojamų paslaugų kainas, atsižvelgiama į:

1. Atitinkamiems verslo vienetams ir atitinkamoms paslaugoms (produktams) VERT nustatytą bei faktiškai priskirtą reguliuojamos veiklos sąnaudų, įskaitant investicijų grąžą, (tiekimą veiklos maržą) apimtį praėjusio reguliavimo laikotarpio metu.

2. Faktiškai suteiktų atitinkamų paslaugų (produktų) kiekius praėjusio reguliavimo laikotarpio metu.

3. Naujos reguliuojamos veiklos pradžios atveju – prognozuojamų sąnaudų apimties ir prognozuojamų paslaugų (produktų) kiekių pagrįstumą.

4. Gerą praktinį pavyzdį turinčių Lietuvos ir (ar) Europos Sąjungos šalių palyginamų ar analogiškų gamtinių dujų įmonių lyginamosios analizės, iš anksto viešai skelbiamos VERT tinklalapyje, duomenis.

5. Praėjusio reguliavimo periodo konkrečios įmonės efektyvumo rodiklius.

6. Po praėjusio reguliavimo periodo įvyksiančius reikšmingus įvykius, suplanuotus įmonės veiklos pokyčius per ateinančią reguliavimo periodą, įskaitant su VERT suderintų investicijų įgyvendinimą, turėsiančių poveikį sąnaudų, įskaitant investicijų grąžą, bei patiekiamų paslaugų (produktų) kiekio apimčiai.

7. VERT atlikto paskutinių reguliuojamų paslaugų sąnaudų pagrįstumo (būtinumo) patikrinimo metu nustatytą pagrįstą šių sąnaudų dydį.

8. Pagrįstus reikšmingus pokyčius, kurie turi reikšmingos įtakos įmonės veiklai, sąnaudų dydžiui ir struktūrai.

Perdavimo veikla

Perdavimo veiklą Lietuvoje vykdo 1 perdavimo sistemos operatorius – AB „Amber Grid“. Nuo 2015 m. perdavimo veikloje kainos/ pajamų viršutinė riba nustatoma ir koreguojama pajėgumų vienetui bei taikomas įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelis, kainų viršutinės ribas nustatant ir jas koreguojant perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose:

1. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškuose:

1.1. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taške su SGD terminalo jungtimi Klaipėdoje (toliau – SGGT įleidimo taškas).

1.2. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje (toliau – Kiemėnų įleidimo taškas).

1.3. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kotlovkos dujų apskaitos stotyje (toliau – Kotlovkos įleidimo taškas).

2. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškuose:

2.1. Išoriniuose išleidimo taškuose:

2.1.1. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje (toliau – Kiemėnų išleidimo taškas).

2.1.2. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Šakių dujų apskaitos stotyje (toliau – Šakių išleidimo taškas).

2.2. Vidiniame išleidimo taške – Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos sujungimo taškuose su Lietuvos gamtinių dujų skirstymo sistemomis ir Lietuvos vartotojų sistemomis, kurios tiesiogiai prijungtos prie Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos, atitinkančiame vieną išleidimo tašką visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams.

Atsižvelgdama Tarifų tinklo kodekso, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo Nr. VII-1973 2, 5, 7, 9, 20, 21, 25, 31, 37, 38, 39, 45, 46, 47 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo septintuoju-1 skirsniu įstatymą Nr. XIII-1782 (toliau – Įstatymas), VERT pakeitė **Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodiką**:

- atsižvelgiant į Įstatymo nuostatas ir „pašto ženklų“ metodologijos principų taikymą, kuris numato pajamų lygio pasidalinimą tarp įleidimo–išleidimo taškų pagal nustatytą įleidimo–išleidimo santykį, kiekvienais reguliavimo periodo metais numatyta nustatyti/koreguoti pajamų viršutinės ribas, atsisakant kainų viršutinių ribų nustatymo/koregavimo;
- vadovaujantis Įstatymo ir Tarifų tinklo kodekso nuostatomis numatyta įtvirtinti gamtinių dujų PSO intersisteminiio kompensavimo galimybę;
- patikslinti gamtinių dujų PSO technologinių sąnaudų vertinimo kriterijai.

VERT 2020 metams nustatė 36 073,93 tūkst. Eur AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos pajamų lygį, t. y. 17,87 proc. mažesnį nei buvo nustatytas 2019 metams (43 922,96 tūkst. Eur), 2020 m. pajamų viršutinės ribos arba pajamų lygio mažėjimą iš esmės lemia 2014–2018 m. investicijų grąžos viršijimas – 9 359,33 tūkst. Eur.

7 lentelė. AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugos pajamų viršutinės ribos kitimas 2019-2020 m.

Pajamų lygis, tūkst. Eur	2019 m.	2020 m.	Pokytis, proc.
AB „Amber Grid“	43 922,96	36 073,93	17,87

Šaltinis – VERT.

VERT patikrinusi, ar AB „Amber Grid“ pateiktos gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos 2020 metams – 36 073,93 tūkst. Eur, patvirtino **perdavimo paslaugų kainas kiekviename įleidimo ir išleidimo taške**.

8 lentelė. 2019-2020 m. gamtinių dujų perdavimo ilgalaikių perdavimo paslaugų kainos, Eur/MWh/parą/metus

		2019 m.	2020 m.	Pokytis proc. / (kartais)
Įleidimo taškuose	Kotlovkos DAS	43,46	142,77 35,96**	3,28 karto
	Kiemėnų DAS	43,46	142,77	3,28 karto
	Klaipėdos DAS	9,56**	35,69*	3,73 karto
Išleidimo taškuose	Vidiniame išleidimo taške	308,25	190,67	-38,1
	Kiemėnų DAS	152,95	102,27	-33,0
	Šakių DAS	48,06	53,54	11,4

* Klaipėdos DAS įleidimo taške taikoma 75 proc. nuolaida.

** Kotlovkos DAS įleidimo taške taikoma (vidutiniškai) 74,8 proc. nuolaidą pajėgumams su apribojimais transportuoti dujas į trečiąją šalį.

Šaltinis – VERT.

Klaipėdos DAS (SGD terminalo) įleidimo taške, taip pat įleidimo iš infrastruktūros, sukurtos siekiant pašalinti valstybių narių dujų perdavimo sistemų atskirtį, taškuose ir išleidimo į tokią infrastruktūrą taškuose gali būti taikoma perdavimo kainos nuolaida, siekiant didinti energijos tiekimo saugumą ir skatinti gamtinių dujų rinkos konkurencingumą. Atsižvelgdama į tai, 2020 m. VERT pritarė AB „Amber Grid“ siūlomam Klaipėdos DAS įleidimo taškui taikomos 75 proc.

nuolaidos dydžiui bei numatė nesurinktos pajamų dalies dėl nuolaidos taikymo, kompensavimą Kiemėnų DAS ir vidinio gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškuose.

Siekdama užtikrinti konkurenciją gamtinių dujų importui iš skirtingų šaltinių, skatinti gamtinių dujų tiekėjų konkurenciją bei nesukurti papildomų rinkos barjerų naudoti SGD terminalo dujas, taip pat atsižvelgiant į Suomijos, Estijos ir Latvijos (FINESTLAT) gamtinių dujų perdavimo kainų sprendimus bendros FINESTLAT kainų zonos įleidimo taškuose, VERT nustatė 73,3/26,7 perdavimo paslaugos pajamų padalinimo tarp įleidimo ir išleidimo taškų proporciją, taikomą pagrindiniam tinklui. Minėtos proporcijos pakeitimas lėmė reikšmingus gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainų pokyčius (> 3 kartų) visuose perdavimo sistemos įleidimo taškuose (2019 m. buvo taikoma 20/80 perdavimo paslaugos pajamų padalinimo tarp įleidimo ir išleidimo taškų proporcija).

Taip pat VERT vadovaudamasi Tarifų tinklo kodekso nuostatomis bei ACER išvadomis, Kotlovkos DAS įleidimo taške 2020 m. taiko 74,8 proc. nuolaidą pajėgumams su apribojimais transportuoti dujas į trečiąją šalį (per Šakių DAS išleidimo tašką, be galimybės pristatyti dujas į kitus taškus ir (ar) parduoti virtualiame gamtinių dujų prekybos taške (gamtinių dujų biržoje)).

Suskaičiuotos gamtinių dujų perdavimo kainos, įvertinus prognozuojamus užsakyti ilgalaikius bei trumpalaikius pajėgumus, vartojimo pajėgumus bei kiekį perdavimo sistemos įleidimo bei išleidimo taškuose, neviršija VERT nustatyto pajamų lygio 2020 metams, nediskriminuoja perdavimo sistemos naudotojų bei užtikrina kryžminio subsidijavimo nebuvimą.

Vidutinė kaina už pajėgumų vienetą 2020 m. Lietuvos perdavimo sistemos vidiniame taške sudaro 190,67 Eur/(MWh/parą/metus), t. y. mažėja 38,1 proc.

Skirstymo veikla

2019 m. gamtinių dujų skirstymo veiklą vykdė 4 skirstymo sistemos operatoriai (SSO). VERT 2019 m. koregavo AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir AB agrofirma „Josvainiai“ pajamų viršutinę ribą. UAB „Intergas“ VERT vieniems metams pratęsė reguliavimo periodą ir koregavo kainos viršutinę ribą. UAB „Fortum Heat Lietuva“ nustatytos pajamų viršutinės ribos 5 metų reguliavimo periodui.

9 lentelė. *Gamtinių dujų sektoriaus skirstymo pajamų viršutinių ribų dinamika, tūkst. Eur, 2019-2020 m.*

Pajamų lygis, tūkst. Eur	2019 m.	2020 m.	Pokytis, proc.
AB „Energijos skirstymo operatorius“	36465,031	36965,477	1,37
AB agrofirma „Josvainiai“	50,369	54,084	7,38
UAB „Fortum Heat Lietuva“	145,712	132,566	-9,02

Šaltinis – VERT.

10 lentelė. *UAB „Intergas“ kainų viršutinių ribų dinamika, Eur už MWh, 2019–2020 m.*

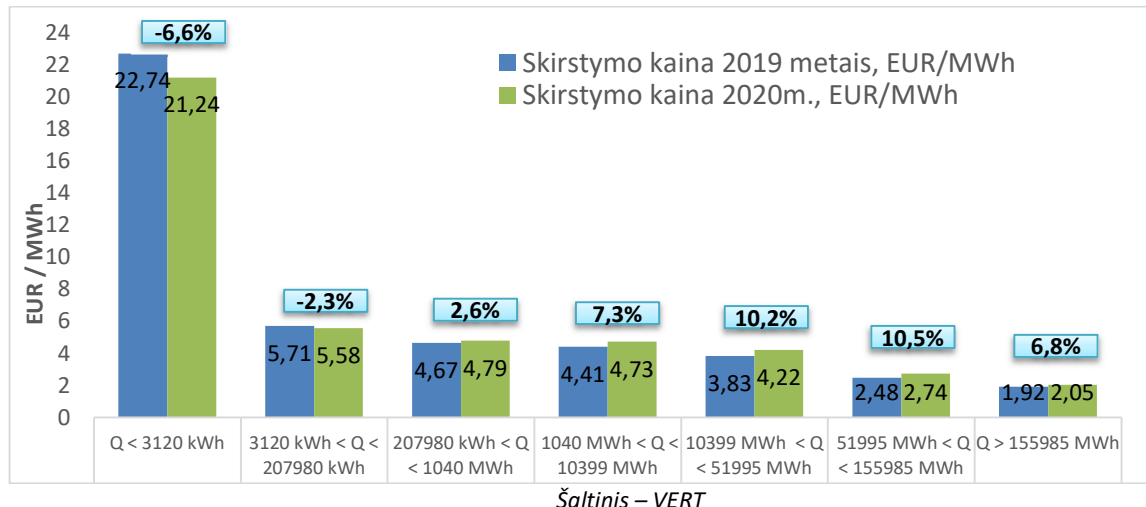
Ūkio subjektas	Nuo 2019-01-01	Nuo 2020-01-01	Pokytis, proc.
UAB „Intergas“, skirstymas	10,54	5,18	-50,85

Šaltinis – VERT.

VERT, išanalizavusi AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2019 m. faktinius duomenis bei įvertinusi pateiktus prognozuojamus duomenis, 2020 metams nustatė 36 965 476 Eur gamtinių dujų skirstymo veiklos pajamų viršutinę ribą. Palyginus su 2019 m., ji didėja 1,37 proc. Pajamų viršutinė riba viršutinė riba iš esmės didėja dėl didesnės investicijų grąžos.

Vidutinė gamtinių dujų skirstymo kaina – 5,1 Eur už MWh – didėja 4,08 proc., palyginus su 2019 m. (4,9 Eur už MWh¹⁰). Konkrečios gamtinių dujų skirstymo kainos diferencijuojamos atskiroms vartotojų grupėms pagal suvartojamų dujų kiekį.

23 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo paslaugų kainos, Eur už MWh be PVM



Kainų pokytį iš esmės lėmė paskirstomų gamtinių dujų kiekiai. AB „Energijos skirstymo operatoriaus“ duomenimis, 2020 m. bus paskirstyta 7 253 812 MWh gamtinių dujų, t. y. 2,5 proc. mažiau negu planuotas kiekis 2019 m. (7 443 000 MWh). Tačiau I ir II grupės vartotojams paskirstomas gamtinių dujų kiekis didėja, todėl jiems šiek tiek mažėja gamtinių dujų kaina.

Suskystintų gamtinių dujų terminalas (toliau – SGDT)

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo pakeitimus, **Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika buvo** papildyta SGD pakartotinio dujinimo paslaugos pajamų viršutinės ribos skaičiavimu, numatant galimybę laikotarpiu nuo 2019 m. iki 2024 m. banko paskola finansuoti dalį plaukiojančios SGD saugyklos nuomos kaštų, įtraukiant į sąnaudas refinansavimo paskolos išmokėjimą per 2025-2044 metus ir palūkanų, bankinės garantijos, skirtos plaukiojančios SGD saugyklos savininkui bei bankinės garantijos, skirtos užtikrinti valstybės garantijos suteikimą, mokėjimą – per 2019-2044 metus. Taip pat numatyti SGD pakartotinio dujinimo paslaugos sąnaudų skaičiavimo pokyčiai po plaukiojančiosios SGD saugyklos išpirkimo, patikslintas veiklos sąnaudų efektyvumo vertinimas.

Be to, atskiru sprendimu įtvirtinta galimybė gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos (toliau – Saugumo dedamoji) koreguoti du kartus per metus.

VERT 2019 m. nustatė SGD pakartotinio dujinimo veiklos pajamų viršutinę ribą 2020-2024 metų reguliavimo periodui – SGD pakartotinio dujinimo veiklai nustatyta pajamų viršutinė riba 2020 m. (36 287 300 Eur), palyginti su 2018 m., mažėja 30 268 tūkst. Eur, t. y. 45,48 proc. Esminė priežastis, lėmusi SGD pakartotinio dujinimo veiklos pajamų viršutinės ribos mažėjimą yra sprendimas išdėstyti SGD laivo-saugyklos nuomos kaštus per 2025–2044 m.

¹⁰ 2019 metais UAB „Energijos skirstymo operatorius“ papildomai vartotojams grąžino 3 158 799 Eur leistinų pajamų neatitikties sumą, todėl vidutinė gamtinių dujų kaina 2019 m. buvo mažesnė nei VERT nustatyta kainos viršutinė riba.

laikotarpį. Taip pat pajamų lygio mažėjimui įtakos turėjo mažesnė AB „Klaipėdos nafta“ nustatyta investicijų gražos norma, operacinės sąnaudos, nusidėvėjimo sąnaudos bei mažėjanti reguliuojamo turto vertė.

Konkrečių SGD pakartotinio dujinimo ir perkrovos paslaugų kainų nustatymas

SGD pakartotinio dujinimo kaina susideda iš pastoviosios ir kintamosios dalies: pastovioji dalis skaičiuojama nustatytų perdavimo sistemos naudotojų vartojimo pajėgumų vienetai (Eur/(MWh/paraž/metus)), kintamoji dalis – planuojamo išdujinti SGD kiekio vienetai (Eur/MWh).

SGDT operatorius nustato SGD pakartotinio dujinimo kainos kintamąją dalį, atsižvelgdamas į regioninės gamtinių dujų rinkos vystymo eigą, galimybes užtikrinti diversifikuotą gamtinių dujų tiekimą Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vartotojams efektyvios konkurencijos rinkoje sąlygomis ir taikydamas lyginamosios analizės principą pagal kitų SGD terminalų pakartotinio dujinimo paslaugos kainų duomenis.

VERT patvirtino SGD **pakartotinio dujinimo kainos pastoviąją dalį – 194,31 Eur/(MWh/paraž/metus), ir kintamąją kainos dalį – 0,35 Eur/MWh**, palyginus su 2018 m. pastovioji kainos dalis mažėja 50,2 proc., o kintamoji kainos dalis didėja 2,7 karto. Pastoviosios kainos dalies mažėjimą lemia SGD Saugumo dedamosios mažinimo priemonės išdėstant laivosaugyklos nuomos kaštus iki 2044 m. Kintamosios dalies kainos didėjimą nulemia išaugusios perdavimo paslaugų kainos perdavimo sistemos įleidimo taškuose. Atitinkamai dėl to mažėja pastovioji kainos dalis, kadangi pajamos iš kintamosios dalies mažina pajamų lygį skaičiuojant pastoviosios dalies kainą. Suskaičiuota SGD pakartotinio dujinimo kainos pastovioji dalis yra įtraukiama į Saugumo dedamąją.

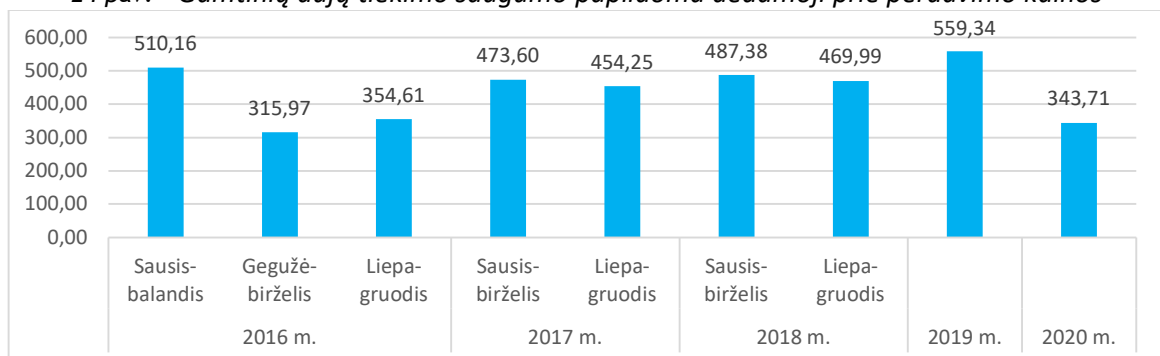
VERT taip pat nustatė 2020 metams SGD perkrovos paslaugos kainą – 1,11 Eur/MWh be PVM, t. y. 2,6 proc. mažesnę, palyginus su 2019 m. kaina (1,14 Eur/MWh be PVM).

Tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos

SGDT, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių nėra galimybės finansuoti iš kitų SGDT projektą įgyvendinančiai bendrovei prieinamų šaltinių, taip pat SGDT, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos, kurios nėra įtrauktos į kitas valstybės reguliuojamas kainas, bei SGD terminalo būtinojo kiekio tiekimo pagrįstos sąnaudos VERT nustatyta tvarka įtraukiamos į Saugumo dedamąją.

Saugumo dedamoji apskaičiuota kaip SGD pakartotinio dujinimo kainos pastoviosios dalies, SGDT būtinojo kiekio tiekimo pagrįstų sąnaudų ir SGDT lėšų administravimo sąnaudų, tenkančių vienam vartojimo pajėgumų vienetai, suma.

24 pav. *Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie perdavimo kainos*



Šaltinis – VERT.

Vartotojų prijungimo įkainiai

Prijungimo prie tinklo kainas gamtinių dujų buitiniams vartotojams nustato VERT. Skirstymo sistemos operatorius kasmet, ne vėliau kaip prieš du mėnesius iki naujų įkainių įsigaliojimo, pateikia VERT prašymą tvirtinti įkainius ir duomenis, reikalingus įkainiams apskaičiuoti. Prijungimo įmoką buitiniams vartotojams sudaro įkainis, kuris taikomas vartotojui nepriklausomai nuo prijungimo atstumo, ir įkainis, kuris taikomas už kiekvieną reikalingą nutiesti dujotiekio metrą. Nebuitiniams vartotojams prijungimo prie tinklo įkainis kiekvieną kartą skaičiuojamas individualiai pagal VERT nustatyta metodiką. Prijungimo įmoka yra lygi operatoriaus išlaidoms, viršijančioms patiriamas ekonomiškai pagrįstas išlaidas.

VERT AB „Energijos skirstymo operatorius“ pirmosios grupės buitiniams vartotojams, suvartojantiems iki 300 m³ dujų per metus, pratęsė iki šiol galiojusius prijungimo įkainius. Išanalizavusi AB „Energijos skirstymo operatorius“ pateiktus antrosios ir trečiosios grupių buitinių vartotojų, suvartojančių daugiau nei 300 m³ dujų per metus, sistemų prijungimo duomenis, VERT 2020 m. patvirtino **AB „Energijos skirstymo operatorius“ 586,99 Eur/vnt. įkainį, taikomą vartotojui nepriklausomai nuo prijungimo atstumo, ir 27,85 Eur/m įkainį, taikomą už kiekvieną reikalingą nutiesti dujotiekio metrą**, antrosios ir trečiosios grupių buitiniams vartotojams. Lyginant su 2019 m., AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainiai didėja atitinkamai 2,6 ir 2 kartus. Pagrindinės įkainių didėjimo priežastys yra mažėjantis vieno vartotojo gamtinių dujų suvartojimas, didėjančios vienam kilometrui tenkančios investicijos, didėjančios vienam vartotojui tenkančios investicijos ir didėjantis vienam vartotojui tenkantis dujotiekio ilgis.

11 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų, suvartojančių daugiau nei 300 m³ dujų per metus, sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainių kitimas 2009-2020 m.

Rodiklis	Įkainis, nepriklausantis nuo atstumo, Eur	Įkainis už nutiestą dujotiekio metrą, Eur/m
Prijungimo įkainis 2017 m. sausio 1 d. – 2020 m. gegužės 1 d.	228,12	13,67
Prijungimo įkainis nuo 2020 m. gegužės 1 d.	586,99	27,85

Šaltinis – VERT.

VERT 2020 m. patvirtino gamtinių dujų skirstymo sistemų operatorių AB „Energijos skirstymo operatorius“, AB agrofimos „Josvainiai“, UAB „Fortum Heat Lietuva“ ir UAB „SG dujos“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainius, kurių įsigaliojimas buvo numatytas nuo 2020 m. gegužės 1 d.

AB agrofimos „Josvainiai“ ir UAB „SG dujos“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainius VERT patvirtino pritaikydama didžiausią rinkos dalį užimančio gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus – AB „Energijos skirstymo operatorius“ – įkainius.

VERT UAB „Fortum Heat Lietuva“ pirmosios grupės buitiniams vartotojams pratęsė iki šiol galiojusius prijungimo įkainius. Išanalizavusi UAB „Fortum Heat Lietuva“ pateiktus gamtinių dujų antrosios ir trečiosios grupių buitinių vartotojų sistemų prijungimo duomenis, VERT patvirtino UAB „Fortum Heat Lietuva“ 597,50 Eur/vnt. įkainį, taikomą vartotojui nepriklausomai nuo prijungimo atstumo, ir 26,14 Eur/m įkainį, taikomą už kiekvieną reikalingą nutiesti dujotiekio metrą, antrosios ir trečiosios grupių buitiniams vartotojams. Lyginant su 2019 m., UAB „Fortum Heat Lietuva“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainiai didėja atitinkamai 2,08 ir 1,78 karto. Pagrindinės įkainių didėjimo priežastys yra sumažėjęs vidutinis metinis buitinių vartotojų suvartojimas ir padidėjęs dujotiekio, tenkančio vienam vartotojui, ilgis.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies s ir n punktai

Gamtinių dujų saugojimas

Šiuo metu Lietuvoje nėra asmenų vykdančių gamtinių dujų laikymo operatoriaus veiklą. Taip pat, operatoriai neteikia gamtinių dujų saugojimo laikymo vamzdyne ir kitų papildomų paslaugų.

Šiuo metu sistemos naudotojai naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas paskirsto Latvijos PSO ir saugyklos operatorius JSC „Conexus Baltic Grid“.

Vadovaujantis GDĮ 47 straipsnio 1 ir 2 dalimis, siekiant patikimo gamtinių dujų tiekimo Lietuvos Respublikoje, gamtinių dujų tiekėjai privalo, o nebuitiniai vartotojai turi teisę kaupti gamtinių dujų atsargas, kurios gali būti panaudojamos tik laikantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos tvarkos. Gamtinių dujų tiekimo įmonės ir nebuitiniai vartotojai gamtinių dujų atsargas kaupia sudarydami sutartis su gamtinių dujų laikymo įmonėmis, registruotomis, veikiančiomis ir turinčiomis saugyklas bet kurioje valstybėje narėje, gamtinių dujų perdavimo sistema sujungtoje su Lietuvos Respublika. Remiantis GDĮ 46 straipsnio 5 dalimi, buitinių vartotojų nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo saugumo išlaidos įtraukiamos apskaičiuojant gamtinių dujų tiekimo kainą, kaip atskira tiekimo kainos dalis. Nebuitiniai vartotojai pagal sutartis nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo saugumo išlaidas padengia savo lėšomis. VERT prižiūri tiekimo įmonių gamtinių dujų atsargų kaupimą ir laikymą, kurios kas metai su tuo susijusią informaciją VERT teikia veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitoje. UAB „Ignitis“ saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui pažeidžiamiesiems vartotojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei nebuitiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį. 2019 m. rugsėjo 1 dieną (pažeidžiamiesiems I ir II grupės vartotojams) buitiniams vartotojams buvo saugoma 396,2 GWh dujų. Nebuitiniams vartotojams pagal nenutrūkstamo dujų tiekimo sutartis 2019 m. buvo saugoma apie 21,3 GWh dujų.

- Balansavimas
 - Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies b punktas

Balansavimo režimas vykdomas vadovaujantis Europos Komisijos reglamento (ES) Nr. 312/2014, kuriuo nustatomas dujų perdavimo tinklų balansavimo kodeksas, nuostatomis. Atitinkamai dauguma nuostatų, kurios nėra tiesiogiai taikomos, yra įgyvendinamos pagal PSO¹¹, SSO¹² parengtus ir VERT patvirtintus teisės aktus. Šie teisės aktai nustato informacijos mainų taisykles, disbalanso mokesčio kainodarą, neutralumo mokesčio nustatymą ir kitus balansavimo režimo aspektus¹³. VERT nuolat atlieka pastarojo reglamento įgyvendinimo stebėseną. Taip pat, dėl balansavimo režimo harmonizavimo bendradarbiaujama ir regioniniu lygiu, siekiant kiek įmanoma harmonizuoti taisykles tarp Baltijos šalių ir Suomijos.

¹¹ Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės, suderintos VERT 2019 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-785 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/13e188d011d711ea9d279ea27696ab7b/asr>)

AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės, suderintos VKEKK 2018 m. rugpjūčio 24 d. Nr. O3E-263 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/435af730a79911e8acb39f2e6db7935b>).

¹² Naudojimosi AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklės, suderintos VERT 2019 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-792 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ec27e5e011d711ea9d279ea27696ab7b>)

¹³ Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika, patvirtinta VKEKK 2018 m. spalio 5 d. nutarimu Nr. O3E-314 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2fd91460c89811e8bf37fd1541d65f38>)

- Tarpvalstybiniai klausimai

Šiuo metu AB „Amber Grid“ perdavimo sistema sujungta su Latvijos Respublikos, Baltarusijos Respublikos ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srities gamtinių dujų perdavimo sistemomis, Klaipėdos SGDT ir Lietuvos SSO skirstymo sistemomis. Per Kotlovkos dujų apskaitos stotį (toliau – DAS) į Lietuvą patenka dujos iš Rusijos Federacijos, be to, šis taškas naudojamas ir dujų perdavimui per LR teritoriją į Kaliningrado sritį. Šakių DAS 100 proc. naudojama gamtinių dujų perdavimui į Kaliningrado sritį, o jungtis tarp Lietuvos ir Latvijos (Kiemėnų DAS) naudojama ne tik tiekimo saugumo tikslams, siekiant pasinaudoti ne tik Latvijoje esančia Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, bet ir komercinių dujų kiekių perdavimui į Latviją ar Estiją. AB „Amber Grid“ valdomuose perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose techniniai pajėgumai per 2018 ir 2019 m. nesikeitė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas perdavimo sistemos taškuose parodyti 12 lentelėje.

12 lentelė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose

Dujų apskaitos stotis	Techniniai pajėgumai, MWh/parą	Maksimalus pajėgumų panaudojimas 2019 m., MWh/parą	Maksimalus pajėgumų panaudojimas, proc.
Kotlovkos	325.433	246.891	75,87
Kiemėnų:			
į Latviją	67.600	59312	87,74
į Lietuvą	65.100	40.409	62,07
Šakių (į Kaliningradą)	114.200	111.132	97,31
Klaipėdos (į Lietuvą)	122.350	108.297	88,51

Šaltinis – AB „Amber Grid“.

PSO 2019 m. transportavo 55.521 GWh gamtinių dujų, iš šio kiekio 29.519 GWh (53,17 proc.) teko Lietuvos ir ES vartotojams, o 26.002 GWh (46,83 proc.) transportuota į Rusijos Kaliningrado sritį. Iš viso 2019 m. buvo transportuota 5,8 proc. daugiau gamtinių dujų negu 2018 m.

2019 m. į Lietuvą importuota 28,46 TWh gamtinių dujų, 65,35 proc. šio kiekio išdujinta Klaipėdos SGDT, likęs kiekis (beveik 34,65 proc.) importuotas per Kotlovkos ir Kiemėnų taškus.

VERT nuo 2015 m. dalyvauja tarptautinėje Baltijos regiono darbo grupėje RGMCG, kuriant trijų Baltijos šalių ir Suomijos gamtinių dujų rinką, kurios tikslas – sukurti vieningos gamtinių dujų rinkos veikimo taisykles, įskaitant bendros kainodaros principus.

VERT suderino UAB „GET Baltic“ prekybos gamtinių dujų biržoje reglamento pakeitimus, kurie nuo 2020 metų užtikrina **didesnį Baltijos šalių gamtinių dujų biržos likvidumą Lietuvos, Latvijos ir Estijos ir Suomijos prekybos aikštelėse**. Reglamento esminiai pakeitimai yra tai, kad reglamentuotas prekybos aikštelių veikimas Suomijoje ir bendroje Latvijos bei Estijos prekybos aikštelėje, ir keičiasi tvarka dėl susietųjų pajėgumų paskirstymo laikotarpio, taip pat ilgesnio einamosios paros produkto prekybos sesijos laikotarpio.

- Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros, įskaitant paskirstymą ir perkrovos valdymą: Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies c punktas, 41 straipsnio 9 ir 10 dalys

Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas

Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas vykdomas pagal Europos Komisijos reglamentą (ES) 2017/459, kuriuo nustatomas dujų perdavimo sistemų pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 984/2013 (CAM NC), ir Europos Komisijos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų I priedas (CMP NC), reikalavimus. Atitinkamai dauguma šių reglamentų nuostatų, kurios nėra tiesiogiai taikomos yra įgyvendinamos pagal PSO¹⁴, DSO¹⁵ ir SGGT operatoriaus¹⁶ parengtus ir VERT patvirtintus teisės aktus. Šios metodikos aprašo siūlomų produktų savybes, jų užsakymo ir paskirstymo tvarką.

VERT, siekdama harmonizuoti Lietuvoje taikomus pasinaudojimo gamtinių dujų perdavimo sistema principus su taikomais Latvijos ir Estijos dujų rinkos zonoje, **suderino Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės** – pakeitimai įsigaliojo 2020 m. sausį:

- numatyta galimybė einamosios paros pajėgumus susietuoju pajėgumų paskirstymo būdu (ICA) skirstyti iškart po kiekio paraiškų patvirtinimo termino pabaigos bei netaikant 30 GWh/parą apribojimo (tokia tvarka galioja ir Latvijos bei Estijos dujų rinkos zonoje);
- patikslinta, kaip teikiamos paraiškos dėl kiekio įleidimo iš SGGT sistemos taške;
- numatyta, kaip sistemos naudotojams priskiriamas gamtinių dujų kiekis tais atvejais, kai tarp gretimų perdavimo sistemų operatorių ir (ar) su sistemos naudotojais nėra sudaroma sutartis, kurioje yra numatyta techninio balansavimo sąskaita.

Pažymėtina, kad Lietuvoje nėra taikomų pajėgumų aukcionų, tačiau Lietuvos–Latvijos sujungimo taške taikomas susietųjų pajėgumų paskirstymo būdas (ICA).

Regioninė kainodara

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus GDĮ pakeitimus, VERT numatyta pareiga užtikrinti, jog gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainodaros modelis, perdavimo sistemų operatorių intersisteminiio kompensavimo tvarka, jeigu ji taikoma, ir dujų perdavimo paslaugų kainos taikomos regiono mastu teiktų ekonominę naudą šalies vartotojams. Sprendimą dėl Lietuvos prisijungimo prie regioninės rinkos zonos priims Vyriausybė, įvertinusi Energetikos ministerijos ir VERT pateiktas išvadas dėl tokio sprendimo ekonominės naudos šalies vartotojams.

Siekiant sukurti bendrą Baltijos šalių ir Suomijos regioninę gamtinių dujų rinką, 2018 m. VERT patvirtino naują Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodiką, kuri įtvirtina „pašto ženklų“ gamtinių dujų perdavimo kainų skaičiavimo principą. „Pašto ženklų“ metodologija numato pajamų lygio pasidalinimą tarp įleidimo–išleidimo taškų pagal nustatytą įleidimo–išleidimo santykį ir standartiniu atveju lemia vienodus gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo ir vienodus išleidimo taškų tarifus. Taip pat numatyta galimybė taikyti nuolaidą SGGT įleidimo taške, siekiant didinti gamtinių dujų importo šaltinių konkurenciją.

¹⁴ Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės, suderintos VERT 2019 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-785 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/13e188d011d711ea9d279ea27696ab7b/asr>)

¹⁵ Naudojimosi AB „Energetikos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklės, suderintos VERT 2019 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-792 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ec27e5e011d711ea9d279ea27696ab7b>)

¹⁶ AB „Klaipėdos nafta“ naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklės, suderintos VKEKK 2017 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-536 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5cced7b0a95311e9964cdd77475976b0>)

Sprendimas dėl „pašto ženklų“ metodologijos taikymo buvo priimtas atlikus išsamią analizę, siekiant nustatyti geriausią gamtinių dujų perdavimo paslaugų tarifų nustatymo metodiką, kuri būtų taikoma Baltijos ir Suomijos gamtinių dujų perdavimo įleidimo–išleidimo sistemoje.

Pažymėtina, kad 2019 m. rugsėjo 13 d. Vilniuje vyko Baltijos šalių ir Suomijos energetikos reguliavimo institucijų vadovų susitikimas, kuriame aptarta pažanga ir tolimesni veiksmai kuriant bendrą regioninę gamtinių dujų rinką. Diskusijose daugiausiai dėmesio buvo skirta Lietuvos prisijungimo prie regioninės dujų rinkos sąlygoms aptarti. Susitikimo metu aptarti scenarijai tiek dėl prisijungimo prie tris šalis (Suomijos, Estijos, Latvijos – FINESTLAT) apimančios gamtinių dujų rinkos trumpuoju laikotarpiu, t. y. nuo 2020 metų, tiek ilguoju laikotarpiu nuo 2022 metų.

Siekiant 4 šalių integracijos bendradarbiaujant su Europos Komisijos atstovais buvo papildomai parengtas bei suderintas tolimesnis darbo grupės veiksmų planas (angl. *Roadmap*). Vadovaujantis veiksmo planu, darbo grupės atstovai turi įvertinti – kokią naudą atneš rinkų sujungimas. Naudų vertinimas bus atliekamas nepriklausomų konsultantų pagalba. Pažymėtina, kad taip pat bus vertinamos bendros balansavimo zonos kūrimo galimybės, regiono infrastruktūros kaštų padengimo, statybos leidimų reikalavimų suvienodinimo bei biudžetų reguliavimo klausimai.

Atsižvelgiant į tai, kad sprendimas dėl bendros Lietuvos ir FINESTLAT (Suomijos, Estijos ir Latvijos) šalių perdavimo paslaugų kainų zonos sukūrimo nuo 2020 m. nėra priimtas, 2020 m. gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainos apskaičiuotos remiantis šiais principais: Lietuvos perdavimo sistema yra vertinama kaip atskira kainų zona, o įleidimo–išleidimo taškuose padalijimo proporcija (angl. *entry-exit split*) pagrindiniam perdavimo tinklui (kaip įvesties parametras) siekia 73,3 proc. / 26,7 proc.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis

Skundų ir ginčų nagrinėjimas

VERT ne teismo tvarka nagrinėja tarp energetikos įmonių kylančius ginčus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl teisės energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prisijungimo, energijos ir energijos išteklių tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo. Šie ginčai nagrinėjami pagal VERT patvirtintas energetikos įmonių ginčų nagrinėjimo taisykles. Be to, energetikos įmonės, vadovaudamosi GDĮ ir Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatomis, turi teisę kreiptis į VERT, prašydamos joms tarpininkauti ir (ar) jas taikinti, kad ginčas dėl šio ar kitų energetikos srities įstatymų reglamentuojamų santykių būtų išspręstas taikiai. VERT nustato savo taikinamojo tarpininkavimo taisykles.

VERT 2020 m. gegužės mėn. išnagrinėjo tarp AB „Ignitis gamyba“ (sistemos naudotojo) ir AB „Amber Grid“ (perdavimo sistemos operatoriaus) kilusį ginčą dėl apmokėjimo už gamtinių dujų perdavimo paslaugą remonto laikotarpiu. VERT atmetė AB „Ignitis gamyba“ prašymą dėl ginčo, kilusio tarp pareiškėjo ir AB „Amber Grid“ dėl gamtinių dujų perdavimo paslaugos teikimo bei apmokėjimo. AB „Ignitis gamyba“ nurodė, jog nors AB „Amber Grid“ magistralinio dujotiekio remonto laikotarpiu pareiškėjui neteikė gamtinių dujų perdavimo paslaugos, tačiau nesutiko sumažinti pareiškėjui išrašytų sąskaitų už remonto laikotarpiu nesuteiktą paslaugą, taip pat nesutiko grąžinti už remonto laikotarpį sumokėtas Saugumo dedamosios lėšas. VERT nutarė, jog AB „Ignitis gamyba“ prašymas nepagrįstas bei nurodė, jog Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklėse numatyta, kad tais atvejais, kai būtina atlikti remonto ir kitų dujų sistemų prijungimo darbus, perdavimo paslaugos gali būti ribojamos ar nutraukiamos.

Įvertinusi tarp pareiškėjo ir AB „Amber Grid“ sudarytos sutarties, Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklių ir kitų teisės aktų nuostatas, VERT konstatavo, kad pareiškėjas negali būti atleistas nuo nuolatinių metinių perdavimo pajėgumų ir vartojimo pajėgumų mokesčio mokėjimo net ir tais atvejais, kai egzistavo perdavimo pajėgumų ribojimai dėl vykdomo remonto. VERT taip pat nurodė, jog Saugumo dedamoji mokama nepriklausomai nuo to, ar buvo užtikrintas nepertraukiamas perdavimo paslaugų teikimas ir (ar) egzistavo pajėgumų ribojimas, atsižvelgiant į pareiškėjo deklaruotą metinį gamtinių dujų vartojimo pajėgumų dydį. Perdavimo pajėgumų ribojimas dėl perdavimo sistemos operatoriaus veiksmų nepakeičia maksimalių gamtinių dujų vartojimo pajėgumų poreikio, atitinkamai Pareiškėjas turi prisidėti prie SGGT finansavimo, kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatyme.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies c punktas

Tarpvalstybiniai susitarimai

Atsižvelgiant į tai, kad sprendimas dėl bendros Lietuvos ir FINESTLAT (Suomijos, Estijos ir Latvijos) šalių perdavimo paslaugų kainų zonos sukūrimo nuo 2020 m. nėra priimtas, 2020 m. Lietuvos perdavimo sistema yra vertinama kaip atskira kainų zona. Tačiau siekiant efektyviai vystyti regioninę Baltijos–Suomijos šalių dujų rinką, 2020 metams nustatytos įleidimo taškų kainos harmonizuotos su kitomis FINESTLAT (Estijos, Latvijos, Suomijos bendra kainų zona) kainų zonos šalimis, t. y. įleidimo kaina yra vienoda visuose Baltijos–Suomijos regiono įleidimo taškuose. FINESTLAT nuo 2020 m. sausio 1 d. veikia kaip bendra gamtinių dujų kainų zona. Pažymėtina, kad Baltijos–Suomijos gamtinių dujų regiono kūrimo darbo grupė deda visas pastangas, kad būtų susitarta dėl 4 šalių bendros gamtinių dujų rinkos. Šiam tikslui pasiekti prie bendro regiono kūrimo darbo grupės prisijungė Europos Komisijos atstovai, kurie koordinuos šį gamtinių dujų rinkos integracijos procesą bei pasidalins savo įžvalgomis, patirtimi bendros gamtinių dujų rinkos kūrimo metu.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies g punktas

Investicijų derinimas

VERT derina investicijų projektus, susijusius su naujų energetikos objektų statyba, esamų energetikos objektų atstatymu, modernizacija, rekonstrukcija ar veikiančių energetikos objektų plėtra ir kt. Energetikos įstatymas numato pareigą VERT vertinti investicijų pagrįstumą. Jeigu investicijos nėra suderintos su VERT, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir nėra įskaičiuojamos į reguliuojamų paslaugų kainas.

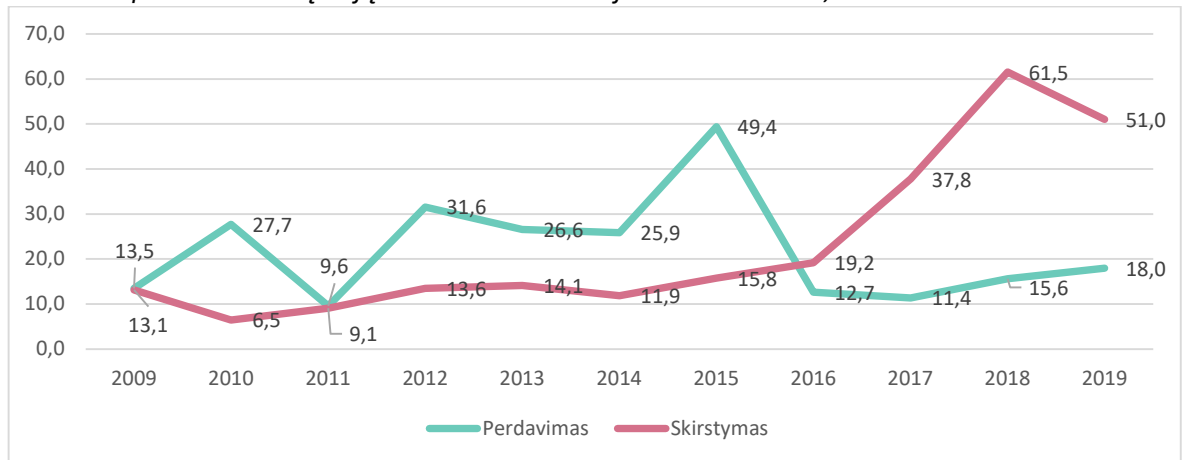
Gamtinių dujų sektoriuje veikiančys reguliuojami ūkio subjektai, kasmet bendru sąrašu teikia derinti VERT tas investicijas, kurių kiekvienos atskirai vertė neviršija 2 mln. Eur arba kurių vertė sudaro mažiau nei 5 proc. visų planuojamų metinių investicijų sumos ir mažiau nei 0,15 mln. Eur (didesnės vertės investicijos derinamos atskirai, įvertinant ekonominį naudingumą, atsiperkamumą ir įtaką reguliuojamų paslaugų kainoms). Kartu VERT užtikrina ir ankstesniais laikotarpiais atliktų investicijų kontrolę, įvertindama faktinę įgyvendinimo sumą ir kitus pasikeitimus.

Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai kas du metus iki kiekvienų metų liepos 1 d. parengia ir pateikia VERT dešimties metų plėtros planą, su konkrečiu investicijų projektų sąrašu ir kuris grindžiamas esama ir numatoma pasiūla ir paklausa bei reikalavimais tiekimo saugumui ir patikimumui užtikrinti. Planas teikiamas VERT prieš tai pasikonsultavus su

suinteresuotaisiais subjektais, jei teisės aktai numato būtinybę atlikti tokias privalomas konsultacijas. Vertindama planą VERT išnagrinėja, ar plane atsižvelgta į visus investavimo poreikius, ar atitinka teisės aktuose numatytus reikalavimus bei yra suderinamas su Europos Sąjungos dešimties metų tinklo plėtros planu. Jeigu iškyla abejonių dėl suderinamumo su Europos Sąjungos tinklo plėtros planu, VERT konsultuojasi su ACER.

VERT suderintų investicijų gamtinių dujų sektoriuje suma 2019 m. sudaro 20,375 mln. Eur. Faktiškai įvykdytų investicijų gamtinių dujų sektoriuje – perdavimo, skirstymo, pakartotinio SGD dujinimo – suma 2019 m. – 69 mln. Eur.

25 pav. *Gamtinių dujų sektoriaus investicijos 2009-2019 m., mln. Eur.*



Šaltinis – VERT.

- Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas
 - Pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas

VERT, siekdama harmonizuoti Lietuvoje taikomus pasinaudojimo gamtinių dujų perdavimo sistema principus su taikomais Latvijos ir Estijos dujų rinkos zonoje, suderino Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisykles – pakeitimai įsigaliojo 2020 m. sausį:

- numatyta galimybė einamosios paros pajėgumus susietuoju pajėgumų paskirstymo būdu skirstyti iškart po kiekio paraiškų patvirtinimo termino pabaigos bei netaikant 30 GWh/parą apribojimo (tokia tvarka galioja ir Latvijos bei Estijos dujų rinkos zonoje);

- įtvirtintas perdavimo paslaugų sutarties pasirašymas el. parašu, taip sudarant sąlygas lanksčiau naudotis Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos paslaugomis;

- patikslinta, kaip teikiamos paraiškos dėl kiekio įleidimo iš SGDT sistemos taške, t. y. sistemos naudotojai, pageidaujantys, kad sutartu laikotarpiu būtų vykdomas dujų perdavimas įleidimo iš SGDT sistemos taške, apie dujų srautą, kurį nori įleisti į sistemą, privalo iš anksto pranešti SGDT operatoriui;

- numatyta, kaip sistemos naudotojams priskiriamas gamtinių dujų kiekis tais atvejais, kai tarp gretimų perdavimo sistemų operatorių ir (ar) su sistemos naudotojais nėra sudaroma sutartis, kurioje yra numatyta techninio balansavimo sąskaita.

- Perdavimo tinklų balansavimo kodeksas

VERT 2019 m. nuosekliai bendradarbiavo su PSO, siekdama užtikrinti, kad būtų tinkamai įgyvendintos Europos Komisijos reglamento (ES) Nr. 312/2014, kuriuo nustatomas dujų perdavimo tinklų balansavimo kodeksas, nuostatos. Atitinkamai VERT PSO pateikė pastabas,

susijusias su rinkos veiksmų pasibaigus dujų parai atlikimu ir gamtinių dujų perdavimo iš trečiosios į trečiąją šalį problematika. VERT vertinimu, pastarojo reglamento nuostatos nustato, kad pradinis paros disbalanso kiekis gali būti tikslinamas tik iki balansavimo laikotarpio pabaigos ir kiekis priskirtas už praėjusį balansavimo laikotarpį (dujų parą) negali būti tikslinamas vykdant gamtinių dujų prekybą retrospektyviai (*ex post*). Tinklo naudotojai negali tikslinti jiems priskirtų gamtinių dujų kiekių po balansavimo laikotarpio vykdydami prekybą, įskaitant gamtinių dujų prekybą pagal dvišales prikimo–pardavimo sutartis, prekybą biržoje, naudojimąsi dvišalėmis ir biržoje teikiamomis gamtinių dujų rinkos išvestinėmis finansinėmis priemonėmis ir kt. Tokių veiksmų atlikimas mažina biržos likvidumą naudojant trumpalaikius standartizuotus produktus, kadangi dalis kiekio yra perkeliama į kitą rinką.

- Sistemų sąveikos ir duomenų mainų tinklų kodeksas

VERT, bendradarbiaudama su Latvijos nacionaline reguliavimo institucija, įvertino atitinkamų perdavimo sistemos operatorių sudarytą jungties susitarimą, kuriuo įgyvendinamos Europos Komisijos reglamento (ES) 2015/703, kuriuo nustatomas sistemų sąveikos ir duomenų mainų tinklo kodeksas, nuostatos ir pateikė savo pastebėjimus bendru raštu.

- Tarifų tinklo kodeksas

Tarifų tinklo kodeksas apibrėžia reikalavimus gamtinių dujų perdavimo referencinės kainos metodikai, informacijos skelbimui ir viešajai konsultacijai pagal Tarifų tinklo kodekso 26 ir 28 straipsnius.

Tarifų tinklo kodeksas numato šias pagrindines prievoles:

- kiekvienais metais skelbti informaciją, susijusią su gamtinių dujų perdavimo tarifų nustatymu;
- vykdyti viešąją konsultaciją dėl referencinės kainos metodikos kas 5 metus (kiekvienam reguliavimo periodui);
- kiekvienais metais vykdyti viešąją konsultaciją dėl gamtinių dujų perdavimo įleidimo-išleidimo sistemos taškuose taikomų nuolaidų, daugiklių bei sezoninių koeficientų.

VERT 2019 m. kovo 5 d. paskelbė viešajai konsultacijai dokumentą dėl Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ teikiamų paslaugų kainų nustatymo metodikos, laikydamosi Tarifų tinklo kodekso reikalavimų dėl referencinės kainos metodikos taikymo, skelbimo ir konsultavimosi. Atsižvelgiant į Tarifų tinklo kodekso 27 straipsnio 2 dalį, ACER paskelbė išvadą dėl VERT viešosios konsultacijos dokumento, apibrėžiančio Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ teikiamų paslaugų kainų nustatymo principų.

Atsižvelgdama į ACER išvadas bei patikrinsi, ar AB „Amber Grid“ pateiktos gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos 2020 metams – 36 073,93 tūkst. Eur, VERT patvirtino gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainas, kurios galioja nuo 2020 m. sausio 1 d.

Siekdama nustatyti gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainas 2021 m. bei atsižvelgdama į tai, kad esminiai gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainų nustatymo principai nepasikeitė, VERT 2020 metais teikė viešajai konsultacijai dokumento dėl Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ teikiamų paslaugų kainų struktūroje 2021 m. tarifų periodui taikytinų daugiklių, sezoninių koeficientų ir nuolaidų projektą, suinteresuotos šalys pastabas ir pasiūlymus galėjo teikti iki 2020 m. kovo 31 d. (imtinai).

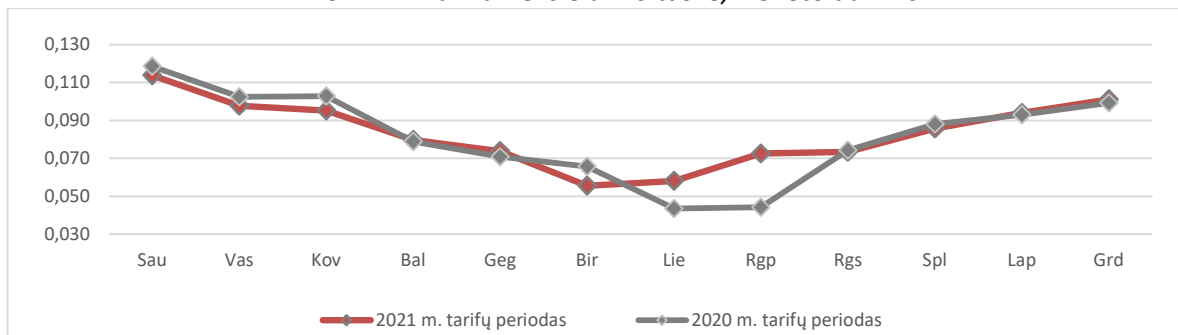
VERT teikti viešajai konsultacijai šį dokumentą įpareigoja Tarifų tinklo kodeksas. Nacionalinė reguliavimo institucija prieš kiekvieną tarifų periodą turi konsultuotis su visų

valstybių narių, kurių dujų perdavimo sistemos sujungtos tiesioginėmis jungtimis su tos šalies dujų perdavimo sistema, nacionalinėmis reguliavimo institucijomis ir susijusiomis suinteresuotosiomis šalimis dėl:

- daugiklių dydžio;
- sezoninių koeficientų dydžio (jei taikytina);
- kainų nuolaidų įleidimo iš suskystintų gamtinių dujų (SGD) saugyklų (įrenginių / terminalo) taškuose (jei taikytina);
- kainų nuolaidų įleidimo iš infrastruktūros, sukurtos siekiant pašalinti valstybių narių dujų perdavimo sistemų atskirtį, taškuose ir išleidimo į tokią infrastruktūrą taškuose (šiuo metu Lietuvos įleidimo-išleidimo sistemai tai neaktualu);
- kainų nuolaidų pertraukiamųjų pajėgumų produktams.

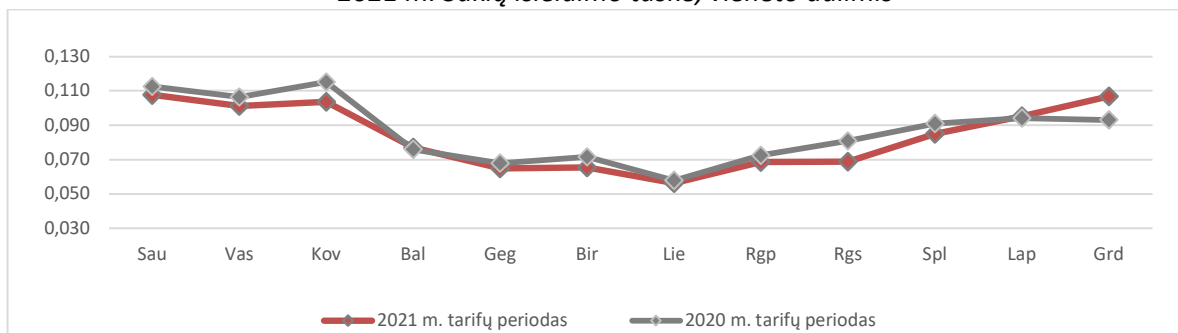
Esminis siūlymas projekte: 2021 m. nekeisti einamuoju (2020 m.) tarifų periodu taikomų aukščiau išvardintų kainodaros aspektų, išskyrus sezoninius koeficientus vidiniame ir Šakių išleidimo taškuose. Sezoninių koeficientų pokyčius lėmė besikeičiančios gamtinių dujų srautų prognozės (žr. žemiau pateikiamus pav.):

26 pav. Naudojimo rodikliai (santykių tarp mėnesinio ir metinio dujų srauto skirstinys) 2020-2021 m. vidiniame išleidimo taške, vieneto dalimis



Šaltinis – VERT.

27 pav. Naudojimo rodikliai (santykių tarp mėnesinio ir metinio dujų srauto skirstinys) 2020-2021 m. Šakių išleidimo taške, vieneto dalimis



Šaltinis – VERT.

VERT, įvertinusi 2020 metais vykusios viešosios konsultacijos metu, dėl 2021 metams taikomų daugiklių, sezoninių koeficientų bei nuolaidų, gautas pastabas bei patikrinusi, ar AB „Amber Grid“ pateiktos gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos 2021 metams – 42 377,44 tūkst. Eur, patvirtino gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainas, kurios galios nuo 2021 m. sausio 1 d.

2021 metais vidutinė perdavimo paslaugų kaina Lietuvos vartotojų poreikiams (vertinant ilgalaikes ir trumpalaikes paslaugas), palyginus su 2020 metais taikoma vidutine kaina, didės 14,8 proc. – iki 1,40 Eur/MWh.

Klaipėdos dujų apskaitos stotyje (DAS), t. y. SGGT įleidimo taške, 2021 m. nustatytas 35,69 Eur/(MWh/parą/metus) mokestis už pajėgumus. Skatinant gamtinių dujų rinkos konkurencingumą, 2021 m. Klaipėdos taške (SGGT) taikoma 75 proc. nuolaida.

Siekiant efektyviai vystyti regioninę Baltijos–Suomijos šalių dujų rinką, įleidimo taškų kainos harmonizuotos su kitomis FINESTLAT (Estijos, Latvijos, Suomijos bendra kainų zona) kainų zonos šalimis, t. y. įleidimo kaina yra vienoda visiems įleidimo taškams (2021 m taikoma įleidimo – išleidimo taškuose padalijimo proporcija pagrindiniam perdavimo tinklui siekia 62,95 proc. / 37,05 proc., 2020 m. – 73,3 proc. / 26,7 proc.).

13 lentelė. Ilgalaikių gamtinių dujų pajėgumų perdavimo paslaugų kainos (Eur be PVM)

	Kotlovkos DAS	Kiemėnų DAS	Klaipėdos DAS	Vidiniame išleidimo taške		Kiemėnų DAS	Šakių DAS
				Grupei iki 10,4 TWh	Grupei virš 10,4 TWh		
Kaina už metinius užsakomus pajėgumus (Eur/(MWh/parą/metus))	142,77 (35,96)*	142,77	35,69	92,00	92,00	162,32	44,12
<i>Kainos už metinius užsakomus pajėgumus pokytis, lyginant su 2020 m., (proc./kartais)</i>	0	0	0	60,7	60,7	82,9	12,0
Kaina už parduodamą dujų kiekį (Eur/MWh)	-	-	-	0,86	0,08	0,06	0,06
<i>Kainos už kiekį pokytis, lyginant su 2020 m., (proc.)</i>	-	-	-	16,2	0	0	0
Kaina už vartojimo pajėgumus (Eur/(MWh/parą/metus))	-	-	-	55,55	7,23	-	-
<i>Kainos už vartojimo pajėgumus pokytis, lyginant su 2020 m., (proc.)</i>	-	-	-	10,4	10	-	-

*taikoma gamtinių dujų perdavimo apribotiems pajėgumų produktams, transportuojant dujas į trečiąją šalį per Šakių DAS išleidimo tašką.

Šaltinis – VERT

Sistemos naudotojai gali užsakyti ne tik ilgalaikius pajėgumus (metams), bet ir trumpalaikius – ketvirčiui, mėnesiui ar netgi parai.

14 lentelė. Pagrindiniai gamtinių dujų tinklo techniniai rodikliai

Rodikliai	2016	2017	2018	2019
Šalies maksimalus vartojimas (TWh/parą)	0,355	0,355	0,405	0,405
Dujotiekių įleidimo taškų pajėgumai (TWh/metus)	187,2	187,2	187,2	187,2

Dujotiekių išleidimo taškų pajėgumai (TWh/metus)		64,53	64,53	66,35	66,36
Maksimalūs išdujinimo techniniai pajėgumai, m ³ /dieną		10.244.300	10.244.300	10.244.300	10.244.300
Bendras SGD talpų tūris, m ³		170000	170000	170000	170000
PSO skaičius		1	1	1	1
PSO tinklas (km)		2115	2115	2115	2115
SSO skaičius		5	5	5	4
SSO tinklas (km)		8772	8914	9106	9574

Šaltinis – VERT.

4.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas

4.2.1. Didmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra
 - Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies i, j, k, l ir u punktai

Vadovaudamasi GDJ nuostatomis VERT nuolat stebi ir kontroliuoja kaip gamtinių dujų sektoriuje veikiantys ūkio subjektai laikosi GDJ ir kituose teisės aktuose nustatytą skaidrumo, nediskriminavimo ir konkurencijos gamtinių dujų sektoriuje reikalavimų, kaip laikomasi licencijuojamos ar leidimais reguliuojamos veiklos sąlygų ir reikalavimų, kaip saugomos ir ginamos vartotojų teisės ir teisėti interesai, įskaitant vartotojams teikiamos informacijos patikimumą. Ūkio subjektai, veikiantys didmeninėje gamtinių dujų rinkoje, privalo skelbti atskiruose teisės aktuose numatytą informaciją viešai. VERT vadovaudamasi patvirtintu viešai skelbtinos informacijos aprašu VERT interneto svetainėje skelbia gamtinių dujų sektoriaus ūkio subjektų viešai skelbiamos informacijos sąrašą¹⁷ (toliau – Sąrašas). Taip pat VERT vadovaudamasi minėtu aprašu kiekvienais metais tikrina, kaip ūkio subjektai skelbia Sąraše nurodytą informaciją viešai. Nustatę viešai skelbiamos informacijos trūkumus VERT rengia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams. Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis šios rekomendacijos skelbiamos ne rečiau kaip kartą per 5 metus ir teikiamos Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai.

Siekdama atlikti rinkos stebėseną VERT vadovaudamasi patvirtintomis Energetikos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo įmonių informacijos teikimo taisyklėmis renka informaciją iš reguliuojamų ūkio subjektų. Ūkio subjektų pateiktos informacijos pagrindu, siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VERT reguliariai rengia pusmetines gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaitas, metines plėtros apžvalgas ir skelbia VERT interneto svetainėje¹⁸.

¹⁷<https://www.regula.lt/dujos/Puslapiai/gamtiniu-duju-sektoriaus-ukio-subjektu-viesai-skelbiamos-informacijos-sarasas-.aspx>

¹⁸ <http://www.vert.lt/dujos/Puslapiai/duju-rinkos-apzvalga/rinkos-stebesena.aspx>

Prekybos gamtinių dujų rinkoje priežiūra atliekama analizuojant rinkos dalyvių elgseną, tai yra sandorių, įskaitant nurodymų prekiauti pateikimą, sandorių sudarymo sąlygas, rinkos dalyvių paaiškinimus ir kitas aplinkybes, siekiant užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama didmeninėmis elektros energijos rinkomis. VERT kartu su ACER, įgyvendindama REMIT, **vykdė nuolatinę didmeninės elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų priežiūrą**, viešai neatskleistos informacijos atskleidimo platformose¹⁹ skelbiamos informacijos analizę Lietuvos prekybos zonoje (dujų ir elektros sektoriuje nustatyti 16 netinkamai / netiksliai paskelbtų skubių rinkos pranešimų (UMM)).

VERT 2019 m. taip pat **vykdė rinkos dalyvių registraciją** (užregistruoti 7 rinkos dalyviai), dvišalių sutarčių dėl didmeninių energetikos produktų vertinimą ir atitiktį REMIT reikalavimams, rinkos dalyvių biržose teiktų pavedimų ir sudarytų sandorių stebėseną.

VERT, atlikusi gamtinių dujų rinkos dalyvių – UAB „Geros dujos“ ir UAB „Arontera“ – patikrinimą, konstatavo, kad UAB „Geros dujos“, atlikdama pardavimo sandorius Lietuvos gamtinių dujų biržoje, pažeidė REMIT nuostatas dėl manipuliavimo rinka. VERT nustatė, kad UAB „Geros dujos“ 2017 m. I pusr. gamtinių dujų biržoje sudarydavo pardavimo sandorius tik paskutinėmis mėnesio paromis, dėl ko:

- užsitikrino biržos operatoriaus skelbiamą mažiausią atitinkamų parų biržos produktų kainą (dirbtinio dydžio kainą);
- mažiausiai 6 vartotojams buvo siunčiamas klaidingas signalas dėl biržos produktų kainos;
- dėl šių sandorių bendrovė gavo daugiau nei 5 tūkst. Eur papildomų pajamų.

Tai – pirmas tokio pobūdžio pažeidimas, nustatytas Lietuvos gamtinių dujų rinkoje.

VERT siekdama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka gamtinių dujų rinkose, vadovaudamasi Rinkų tyrimo taisyklėmis, atlieka rinkos tyrimus. Atitinkamai, VERT savo interneto svetainėje nuolat skelbia ir atnaujina rinkų tyrimų ataskaitas, išskyrus informaciją, kuri laikoma konfidencialia ir galutinius sprendimus dėl rinkos tyrimo rezultatų ar jų dalis be konfidencialios informacijos. Pažymėta, kad 2019 metais nebuvo atliktų rinkos tyrimų.

VERT gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimo srityje prižiūri pagrindines gamtinių dujų tiekimo sutarčių sąlygas dėl gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo tarp gamtinių dujų tiekimo įmonių ir vartotojų. Tuo tikslu tiekimo įmonės kasmet VERT teikia informaciją apie pagrindines sudarytų gamtinių dujų tiekimo sutarčių sąlygas ir turi teisę pareikalauti, kad gamtinių dujų įmonės patikslintų sutartis, kad šios atitiktų GDĮ ir kitų teisės aktų nustatytus reikalavimus. Jeigu gamtinių dujų įmonė neįvykdo šio reikalavimo, VERT, gindama viešąjį interesą, turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties pakeitimo. 2019 m. konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos nebuvo nustatyta.

Didmeninės rinkos dalyviai ir struktūra

2019 m. didmeninėje gamtinių dujų rinkoje²⁰ parduota ir (ar) suvartota 21.682 GWh gamtinių dujų, t. y. 16,90 proc. daugiau, nei 2018 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 18.548 GWh gamtinių dujų.

15 lentelė. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2014–2019 m., GWh

¹⁹ <https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages?publicationDate=lastweek&eventDate=nextyear>
<https://umm.getbaltic.com/public-umm>

²⁰ Įskaitant gamtinių dujų tiekimo sutartis galutiniams vartotojams, kurių gamtinių dujų vartojimo pajėgumas didesnis už REMIT 2 straipsnio 1 dalies 5 punkto antroje pastraipoje nustatytą ribą (600 GWh). Šiuo metu rinkoje veikia 16 tokių asmenų.

Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Pagal dvišales sutartis Lietuvoje	21.548	23.711	18.329	18.856	17.463	18.824
Biržoje* (pirkėjo)	1.134	652	299	376	943	2.711
Iš viso	22.682	24.363	18.628	19.232	18.406	21.535
Pokytis, palyginti su 2019 m., GWh	-1.147	-2.828	2.907	2.303	-3.129	-
Pokytis, palyginti su 2019 m., proc.	-5,06	-11,61	15,60	11,97	17,00	-

* Vertinami tie gamtinių dujų biržos sandoriai, kai pirkėjo prekybos aikštelė yra Lietuvoje.

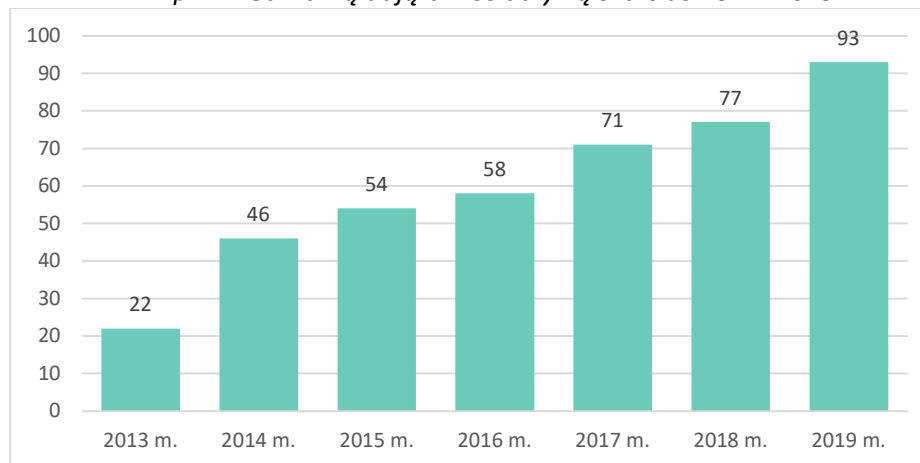
Šaltinis – VERT.

2019 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje pagal dvišales sutartis didžiausią rinkos dalį užėmė AB „Achema“, kuriai tenkanti rinkos dalis sudarė 89 proc. ir, palyginti su 2018 m., šios bendrovės užimama rinkos dalis padidėjo 14,5 procentinio punkto. UAB „Ignitis“ rinkos dalis 2019 metais, palyginti su 2018 metais, padidėjo 3,2 procentinio punkto.

Prekyba gamtinių dujų biržose

2019 m. Get Baltic gamtinių dujų biržoje buvo registruota 93 biržos dalyviai, o Lietuvos gamtinių dujų biržos aikštelėje – 70 dalyvių.

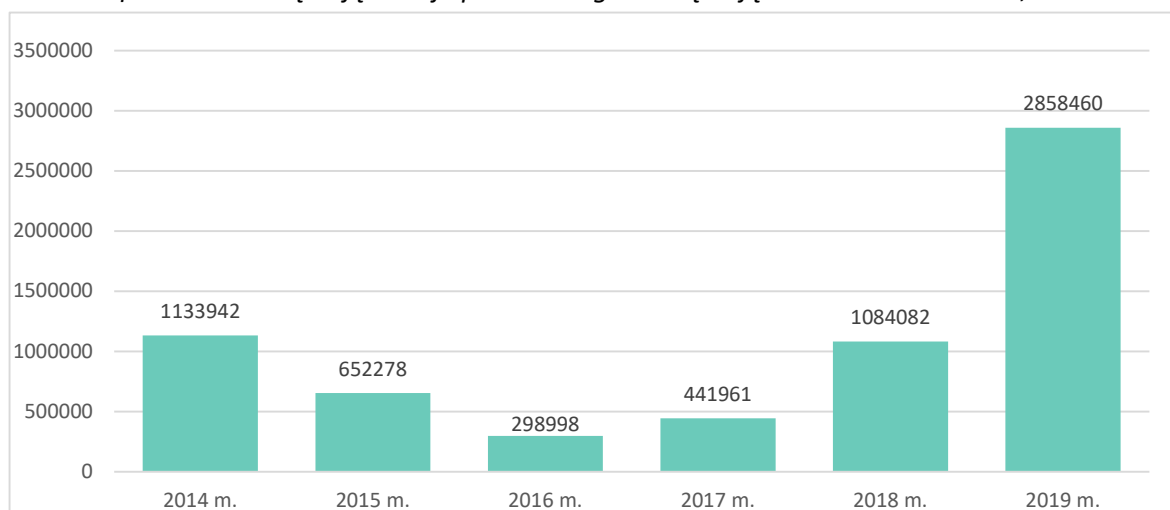
28 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2014–2019 m.



Šaltinis – VERT.

2020 m. sausio 1 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos rinkose veikianti regioninė dujų birža GET Baltic sėkmingai pradėjo veiklą Suomijoje, tapdama vieninga regionine prekybos platforma Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkoms. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2019 m. buvo suprekiauta 2 858 460 MWh gamtinių dujų. Palyginti su 2018 m. laikotarpiu, UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis buvo 163,68 proc. didesnis nei 2019 m.

29 pav. Gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 2014–2019 m., MWh



Šaltinis – VERT.

Vidutinė gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ biržoje 2019 m. buvo 19,03 Eur/MWh²¹, arba 11,67 proc. mažesnė nei 2018 m., tuo metu ji buvo 21,55 Eur/MWh. 2019 m. prekybos apyvarta biržoje sudarė 54,4 mln. Eur²², t. y. 132,9 proc. didesnė, nei 2018 m.

Išsami informacija apie didmeninę gamtinių dujų tiekimo rinką yra pateikiama VERT 2019 metų energetikos bei geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektorių apžvalgoje.

16 lentelė. Gamtinių dujų didmeninės rinkos rodikliai

	2016	2017	2018	2019
Gamtinių dujų gamyba	-	-	-	-
Aktyvių didmeninės rinkos dalyvių skaičius	9	8	11	9
Biojodujų dalis gamtinių dujų tinkle	-	-	-	-
Gamtinių dujų paklausa, GWh*	18.628	19.232	18.406	21.535
Energijos gamintojų dujų paklausa	NA	NA	NA	NA
Importas GWh	24.222	27.374	23.451	28.464
Eksportas, GWh	368	2.599	2.308	5.990
Pagrindinis importo šaltinis ir dalis %	Dujotie kis 60,32	SGDT 54,84	Dujotie kis 62,35	SGDT 65,35
Gamtinių dujų tiekimo šaltinių skaičius	2	2	2	2
Trijų didžiausių didmenininkų rinkos dalis proc.	97,8	98,8	95,1	98,2
Aktyvių didmeninės rinkos dalyvių skaičius	9	8	11	9
Suprekiatas gamtinių dujų kiekis momentinėje (<i>spot</i>) gamtinių dujų rinkoje, GWh	299	442	1084	2438
Suprekiatas gamtinių dujų kiekis ateities sandorių gamtinių dujų rinkoje, GWh	-	-	-	420
Iš viso suprekiauta gamtinių dujų biržoje, GWh	299	442	1084	2858
Vidutinė momentinė (<i>spot</i>) gamtinių dujų kaina EUR/MWh	18,07	17,47	22,87	18,18

²¹ Vertinama pardavimo kaina, neapimanti gamtinių dujų transportavimo kainos.

²² Vertinama pardavimo suma, neapimanti gamtinių dujų transportavimo kainos.

*pagal dvišales sutartis ir gamtinių dujų biržos sandoriai, kai pirkėjo prekybos aikštelė yra Lietuvoje

** apima šiuos produktus: praėjusios paros, einamosios paros, dienos prieš parą, artimiausių ateities parų produktus.

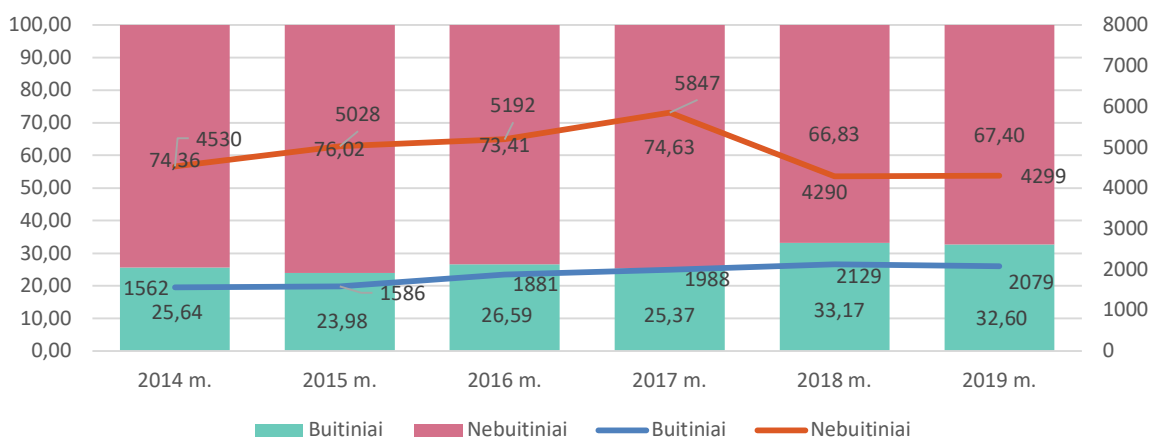
Šaltinis – VERT.

4.2.2. Mažmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra

Gamtinių dujų mažmeninės rinkos statistika pateikiama, vertinant gamtinių dujų tiekimo įmones, rinkos dalyvius (fizinius ar juridinius asmenis), kurie sudaro gamtinių dujų tiekimo sutartis su galutiniais vartotojais²³.

30 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius 2014–2019 m., GWh ir proc.



Šaltinis – VERT

2019 m. Lietuvoje buvo 603 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš kurių – 595,3 tūkst. – buitiniai ir 7,7 tūkst. – nebutiniai. 2018 m. buvo 587,6 tūkst. buitinių ir 7,4 tūkst. – nebutinių vartotojų.

Buitiniai vartotojai, kurie pagal vartotojų skaičių užima 98,72 proc. visos mažmeninės vartotojų rinkos, suvartojo tik 35,69 proc. gamtinių dujų, kurios buvo pateiktos mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje. Nebutiniai vartotojai nupirko 64,31 proc. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje pateikto gamtinių dujų kiekio, nors jų, kaip vartotojų, skaičius, palyginti su buitinių vartotojų skaičiumi, buvo labai mažas – tik 1,28 proc.

Buitinių vartotojų segmentas

2019 m. mažmeninėje rinkoje dujas buitiniams vartotojams tiekė 4 įmonės. 2019 m. buitiniai vartotojai suvartojo 2079 GWh gamtinių dujų, t. y. 2,33 proc. mažiau nei 2018 metais. Buitiniai vartotojai už gamtines dujas sumokėjo 85,2 mln. Eur, t. y. 11,50 proc. daugiau, nei 2018 m. Pajamų augimą lėmė padidėję gamtinių dujų tarifai, kurie 2019 m. buvo 12-18 proc. didesni, lyginant su 2018 m. UAB „Lietuvos energijos tiekimas“, nuo 2019 m. rugsėjo mėn. pervadinta į UAB „Ignitis“, ir toliau išlieka pagrindinis gamtinių dujų tiekėjas buitiniams vartotojams: 2019 m. šios įmonės užimama rinkos dalis sudarė 99,89 proc. visų pardavimų buitiniams vartotojams.

²³ išskyrus gamtinių dujų tiekimo sutartis galutiniais vartotojams, kurių gamtinių dujų vartojimo pajėgumas didesnis už REMIT 2 straipsnio 1 dalies 5 punkto antroje pastraipoje nustatytą ribą (600 GWh)

Tarifai buitiniams vartotojams

Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams perskaičiuojami du kartus per metus. Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri mokama kas mėnesį, nepriklausomai nuo suvartojamų gamtinių dujų kiekio, ir kintamosios dalies – mokama už suvartojamą gamtinių dujų kiekį. Metų viduryje perskaičiuojama tik kintamoji tarifo dalis.

Į gamtinių dujų tarifą **buitiniams vartotojams** įskaičiuojama:

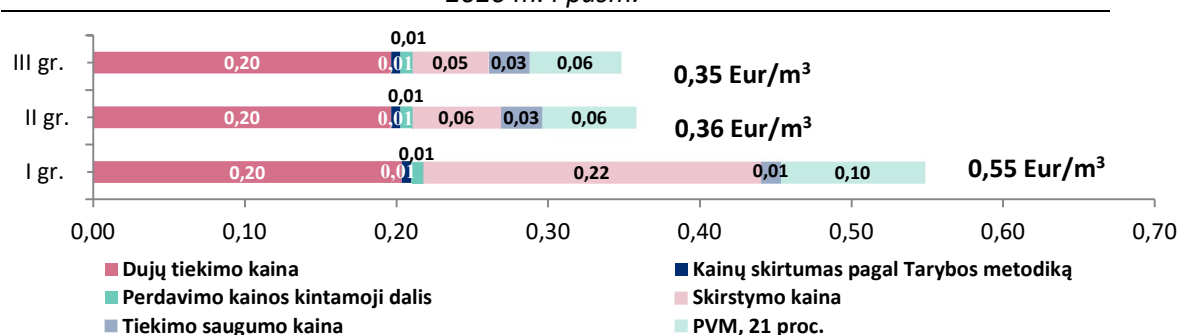
- prognozuojama gamtinių dujų kaina;
- tiekimo paslaugos kaina;
- tiekimo saugumo kaina;
- perdavimo kaina (įvertinus ir Saugumo dedamąją);
- skirstymo kaina;
- skirtumas tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų.

17 lentelė. Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (Eur su PVM/m³)

Įmonė	Grupė	2019 II pusm.		2020 m. I pusm.		Pokytis, Eur	
		Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis
UAB „Ignitis“	I gr.	0,56	0,66	0,56	0,55	0,00	-0,11
	II gr.	3,99	0,46	3,99	0,36	0,00	-0,10
	III gr.	3,99	0,45	3,99	0,35	0,00	-0,10
UAB „Fortum Heat Lietuva“	II gr.	4,31	0,56	3,94	0,43	-0,37	-0,13
AB „Agrofirma Josvainiai“	I gr.	0,63	0,51	0,63	0,30	0,00	-0,21
	II gr.	3,99	0,44	3,99	0,22	0,00	-0,22
UAB „Intergas“	I gr.	1,45	0,53	1,45	0,46	0,00	-0,07
	II gr.	1,45	0,47	1,45	0,40	0,00	-0,07

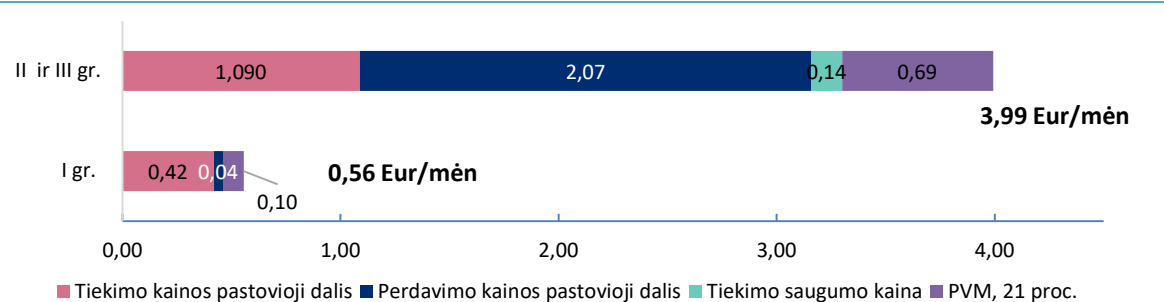
Šaltinis – VERT

31 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo kintamosios dalies struktūra 2020 m. I pusm.



Šaltinis – VERT

32 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo pastoviosios dalies struktūra 2020 m. I pusm.



Šaltinis – VERT.

Pastovus mokestis per mėnesį mokamas dujų sistemos funkcionalumui palaikyti bei galiai (pralaidumo užsitikrinimui) magistraliniuose dujotiekiuose rezervuoti, užtikrinant, kad kiekvienas vartotojas bet kuriuo momentu galėtų gauti kokybišką paslaugą. Taip pat į pastovų mokestį yra įskaičiuotos apskaitos, sutarčių sudarymo išlaidos (tiekimo kaina).

Konkurencija ir rinka: Mažmeninė rinka

18 lentelė. Mažmeninės rinkos rodikliai (buitiniai vartotojai)

Mažmeninės rinkos rodikliai (buitiniai)	2016	2017	2018	2019
Gamtinių dujų suvartojimas, GWh	1879	1986	2127	2079
Vartotojų skaičius	566200	575314	587570	595253
Registruotų tiekėjų skaičius	4	4	4	4
Aktyvių tiekėjų skaičius	4	4	4	4
Rinkos dalis trijų didžiausių tiekėjų pagal matavimo priemonių skaičių	99,96	100	100	99,98
Tiekėjų, užimančių daugiau kaip 5 proc. rinkos dalies, skaičius	1	1	1	1
Tiekėjų, turinčių daugiau kaip 5 proc. Rinkos vartotojų, skaičius	1	1	1	1
Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (paskirstytą dujų kiekį) %		0,09	0	0
Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (pagal matavimo priemonių skaičių) %		0,459	0	0
Teisės aktuose numatyta tiekėjo keitimo trukmė	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.
Vidutinė tiekėjo keitimo trukmė	NA	NA	NA	NA
Vartotojų atsiskaitančių pagal reguliuojamą tarifą skaičius	566200	575314	587570	595253
HHI pagal pardavimus	9972	9981	9979	9978
HHI pagal matavimo priemonių skaičių	9899	9992	9992	9991
Atjungimų skaičius dėl neapmokėtų sąskaitų	0	0	0	3
Vidutinė kaina vartotojo per metus suvartojančio 9000 kWh, Eur/metus	353	383	379	442

Šaltinis – VERT.

19 lentelė. Mažmeninės rinkos rodikliai (nebutiniai vartotojai)

Mažmeninės rinkos rodikliai (nebutiniai)	2016	2017	2018	2019
Gamtinių dujų suvartojimas, GWh	5192	5847	4290	4299
Vartotojų skaičius	6959	7168	7380	7732
Registruotų tiekėjų skaičius		40	33	23
Aktyvių tiekėjų skaičius		16	15	16
Rinkos dalis trijų didžiausių tiekėjų pagal matavimo priemonių skaičių	98,37	99,33	92,41	94,94
Tiekėjų, užimančių daugiau kaip 5 proc. rinkos dalies, skaičius	2	2	2	3
Tiekėjų, turinčių daugiau kaip 5 proc. Rinkos vartotojų, skaičius	1	1	1	1
<i>Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (paskirstytą dujų kiekį) %</i>		0,219	6,76	10,68
<i>Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (pagal matavimo priemonių skaičių) %</i>		0,434	1,96	1,96
Teisės aktuose numatyta tiekėjo keitimo trukmė	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.
Vidutinė tiekėjo keitimo trukmė	-	-	-	-
Vartotojų atsiskaitančių pagal reguliuojamą tarifą skaičius	0	0	0	0
HHI pagal pardavimus	7004	6958	6752	5897
HHI pagal matavimo priemonių skaičių	9634	9666	9480	9183

Šaltinis – VERT.

Mažmeninės gamtinių dujų rinkos priežiūra, Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies i, j, k, l ir u punktai

Žr. 4.2.1 skyrių

- Vartotojų apsauga ir ginčų sprendimas
 - Priedo I laikymasis (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies o punktas)

VERT, vadovaudamasi Energetikos įstatymo 4 straipsnio 3 dalimi, atlikdama energetikos veiklos reguliavimo, priežiūros ir kontrolės funkcijas, pagal kompetenciją užtikrina valstybės politikos vartotojų teisių apsaugos srityje įgyvendinimą energetikos sektoriuje.

Vartotojų apsaugos priemonės yra numatytos GDĮ 57 straipsnyje. Vartotojai turi teisę:

1) su laisvai pasirinkta gamtinių dujų tiekimo įmone sudaryti sutartį, kurioje nurodoma tiekėją nurodantys duomenys ir adresas, teikiamos paslaugos, siūlomų paslaugų kokybės lygis ir pradinio prijungimo terminas, siūlomų techninės priežiūros paslaugų rūšys, priemonės, kurias naudojant galima gauti naujausią informaciją apie visus taikomus tarifus ir mokėjimus už techninę priežiūrą, sutarties galiojimo laikotarpis, paslaugų teikimo atnaujinimo ir nutraukimo bei sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos, taip pat tai, ar numatyta teisė nutraukti sutartį netaikant sankcijų, kompensavimas ir pinigų grąžinimas tuo atveju, kai paslaugų kokybė neatitinka sutartyje nurodyto lygio, įskaitant netikslas ir vėluojančias sąskaitas, metodas, kuriuo pradedamos

neteisminės ginčų sprendimo procedūros, informacija apie vartotojų teises ir skundų nagrinėjimą. Visa šiame punkte nurodyta informacija skelbiama gamtinių dujų įmonės interneto svetainėje. Visos sąlygos turi būti sąžiningos ir pateiktos vartotojams susipažinti iš anksto prieš sudarant ar patvirtinant sutartį.

2) iš tiekėjo gauti aiškią informaciją apie taikomas kainas, tarifus ir apie standartines sąlygas, susijusias su galimybe naudotis gamtinių dujų įmonių teikiamomis paslaugomis ir naudojimusi jomis. Tiekėjai savo vartotojams apie kainų ir kitų mokėjimų padidinimą turi pranešti tiesiogiai, skaidriai, suprantamai ir ne vėliau kaip likus vienam įprastam sąskaitų pateikimo laikotarpiui iki didesnių kainų ir kitų mokėjimų įsigaliojimo. Taip pat tiesiogiai, skaidriai, suprantamai tiekėjai informuoja vartotojus apie ketinimą pakeisti sutarties sąlygas ir iš to atsirandančią vartotojų teisę nutraukti sutartį ir teisę nesutikti pakeisti galiojančios sutarties sąlygų. Buitiniai vartotojai bet kada turi teisę nutraukti sutartis vienašališkai ir neatlygintinai Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.390 straipsnio 1 dalyje nustatytais sąlygomis;

3) iš VERT ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos gauti visą reikiamą informaciją apie savo teises, ginčų sprendimo būdus ir galiojančius gamtinių dujų sektorių reglamentuojančius teisės aktus;

4) pasirinkti iš kelių apmokėjimo būdų, kuriuos taikant vartotojai nebūtų diskriminuojami. Bendrosios apmokėjimo sąlygos turi būti sąžiningos ir skaidrios, jos turi būti apibrėžtos aiškiai ir suprantamai, jose neturi būti kliūčių vartotojui naudotis savo teisėmis. Draudžiama taikyti nesąžiningus ar klaidinančius pardavimo metodus;

5) nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą gamtinių dujų įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo;

6) naudotis vartotojų skundų nagrinėjimo procedūromis. Visi vartotojai turi teisę reikalauti, kad gamtinių dujų įmonė teiktų geros kokybės paslaugas ir tinkamai, sąžiningai bei operatyviai nagrinėtų skundus pagal patvirtintą tokių skundų nagrinėjimo tvarką, o prireikus kreiptis į Vartotojų teisių apsaugos tarnybą ar VERT;

7) po prijungimo prie gamtinių dujų sistemos būti informuojami apie galiojančiuose nacionalinės teisės aktuose nustatytą jų teisę gauti nustatytos kokybės gamtines dujas pagrįstomis kainomis;

8) gauti savo suvartojimo duomenis, o sudarius aiškų susitarimą nemokamai leisti bet kokiai registruotai tiekimo įmonei naudotis savo skaitiklių rodmenimis. Už duomenų tvarkymą atsakinga šalis privalo įmonei pateikti tuos duomenis. VERT nustato duomenų formą ir tvarką, pagal kurią tiekėjams ir vartotojams suteikiama galimybė naudotis duomenimis. Už šią paslaugą papildomas mokestis vartotojui nenustatomas;

9) be papildomo mokesčio ir ne rečiau kaip du kartus per kalendorinius metus, o vartotojų prašymu – kas ketvirtį gauti sąskaitas ir tinkamą informaciją apie faktinį gamtinių dujų suvartojimą ir gamtinių dujų kainas, kuri sudaro vartotojui galimybę reguliuoti savo gamtinių dujų suvartojimą. Šis reikalavimas gali būti netaikomas vartotojams, kurie dujas naudoja tik maistui ruošti;

10) pakeitus gamtinių dujų tiekėją, ne vėliau kaip per šešias savaites nuo tiekėjo pakeitimo gauti paskutinę sąskaitą.

- Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies q punktas, Priedo I h punktas)

2019 metais vartotojų duomenų prieigos sąlygos iš esmės nesikeitė, palyginus su 2018 metais. Vadovaujantis teisiniu reglamentavimu, gamtinių dujų vartotojams privalo būti sudarytos tinkamos ir pakankamos sąlygos prieigai prie informacijos ir duomenų apie faktinį energijos suvartojimą, mokėjimus už jiems patiektą energijos kiekį ir (ar) su energijos tiekimu

susijusias paslaugas. Tinkamomis ir pakankamomis prieigos priemonėmis laikoma sąskaitos pateikimas vartotojui arba elektroninė prieiga prie vartotojo mokėjimo duomenų ar kitos pagrįstos priemonės. Elektros ir dujų vartotojai gauna paslaugas ir aptarnavimą vienoje vietoje bei toje pačioje savitarnos svetainėje www.manogile.lt.

- o Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis, 4 dalies e punktas

Vartotojas, manantis, kad energetikos įmonė, vykdydama energetikos veiklą, pažeidė jo teises ar teisėtus interesus, susijusius su vartojimo sutartimi, pirmiausia privalo raštu kreiptis į energetikos įmonę ir nurodyti savo reikalavimus. Energetikos įmonė privalo išnagrinėti vartotojo kreipimąsi ir jam motyvuotai atsakyti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo kreipimosi gavimo dienos. Jeigu energetikos įmonė netenkina vartotojo reikalavimų arba juos tenkina iš dalies, atsakyme vartotojui turi būti pateikta informacija apie vartojimo ginčų neteisminio sprendimo instituciją ar kitą subjektą, kompetentingą spręsti ginčą.

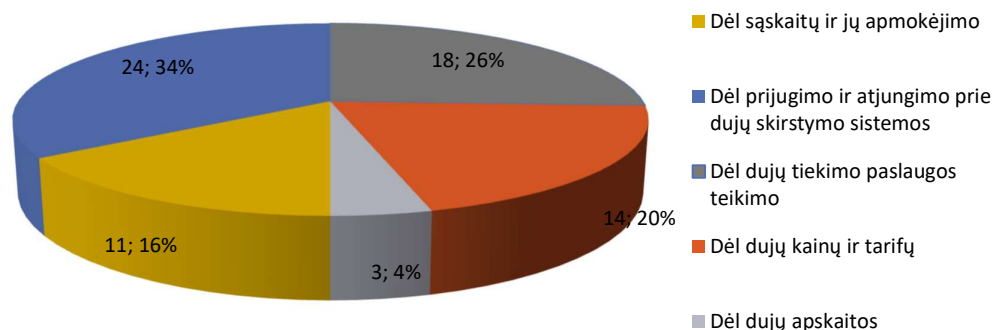
Vartotojų ir energetikos įmonių ginčus dėl energetikos objektų, įrenginių ir apskaitos priemonių naudojimo, energijos tiekimo nutraukimo, sustabdymo ar ribojimo, energijos taupymo paslaugų teikimo, dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl prisijungimo, mokėjimo už suvartotą energiją ar paslaugas, valstybės reguliuojamų kainų ir (ar) tarifų taikymo, dėl energijos ir energijos išteklių tiekimo srautų balansavimo, taip pat kitus vartotojų ir energetikos įmonių ginčus energetikos srityje ne teismo tvarka nagrinėja VERT.

VERT, išnagrinėjusi ginčą ne teismo tvarka ir priimdama sprendimą patenkinti vartotojo reikalavimus arba iš dalies patenkinti vartotojo reikalavimus, privalo spręsti dėl energetikos įmonės įpareigojimo grąžinti ar kompensuoti vartotojo patirtas išlaidas ir tokio grąžinimo ar kompensavimo sąlygų.

VERT sprendimai, priimti išnagrinėjus vartotojų ir energetikos įmonių ginčus, įsigalioja ir yra privalomi vykdyti, jeigu nė viena ginčo šalis per 30 dienų nuo VERT sprendimo dėl ginčo priėmimo nepareiškia ieškinio bendrosios kompetencijos teisme Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, prašydama nagrinėti ginčą iš esmės. Kreipimasis į bendrosios kompetencijos teismą po VERT sprendimo dėl ginčo priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu. Įsigaliojęs VERT sprendimas yra vykdomasis dokumentas. Jeigu šis sprendimas neįvykdomas, jis gali būti priverstinai vykdomas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

2019 m. VERT gavo ir išnagrinėjo 62 kreipimusis. Gautų kreipimųsi pasiskirstymas pagal kreipimosi pobūdį pateiktas paveiksle žemiau.

33 pav. 2019 m. gautų kreipimųsi dujų sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį



20 lentelė. Vartotojų apsaugos rodikliai

Vartotojų rodikliai	2016	2017	2018	2019
Buitinių vartotojų skaičius	566200	575314	587570	595253
Vartotojų, kuriems teikiamas garantinis tiekimas skaičius	2683	2683	17	15
Kalendorinių dienų skaičius tarp įspėjimo susimokėti sąskaitą ir atjungimo numatytas teisės aktuose	15	15	15	15
Atjungtų vartotojų dėl neapmokėtų sąskaitų skaičius	0	0	0	3
Vartotojų, patiriančių energijos nepriteklių, skaičius	N/A	N/A	N/A	N/A
Vartotojų atsiskaitančių pagal socialinį tarifą skaičius	N/A	N/A	N/A	N/A

Šaltinis – VERT

4.3. Tiekimo saugumas

- 41 straipsnio 1 dalies t punktas

VERT nėra atsakinga už būtinų laikinų apsaugos priemonių, reikalingų staiga įvykus energijos rinkos krizei ar iškilus grėsmei asmenų fizinei saugai ar saugumui, arba aparatūros ar įrenginių arba sistemos vientisumo saugumui, nustatymą ar jų įgyvendinimą.

Dujų tiekimas ir vartojimas

2015 m. pastačius SGGT Klaipėdoje gamtinių dujų tiekimas tapo diversifikuotas ir šalis jau nėra priklausoma nuo vienintelio dujų tiekėjo. Tokiu būdu yra įgyvendintas Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. spalio 25 d. reglamento (ES) Nr. 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 994/2010, 5 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas, kad, sutrikus vienos didžiausios dujų infrastruktūros veikimui, likusios infrastruktūros techninių pajėgumų, kaip nustatyta pagal N-1 formulę, užtektų patenkinti visam dujų poreikiui išskirtinai didelio dujų poreikio dieną, kuri pagal statistinę tikimybę pasitaiko kartą per 20 metų.

Taip pat, esant poreikiui, dujos gali būti į Lietuvą perduodamos iš Latvijos per Kiemėnų DAS, o nuo 2022 m. planuojamas tiekimas ir iš Lenkijos pastačius dujotiekio tarp Lenkijos ir Lietuvos jungtį (toliau – GIPL). 2019 m. pabaigoje pradėti GIPL rangos darbai. Tai gamtinių dujų infrastruktūra, sujungianti Lenkijos bei Lietuvos, o tuo pačiu ir Baltijos šalių bei Suomijos gamtinių dujų perdavimo sistemas su Europos Sąjungos (ES) sistema. Gamtinės dujos jungtims galės tekėti abiem kryptimis. Planuojama, kad jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos bus nutiesta iki 2021 m. pabaigos. Daugiau informacijos galima rasti Energetikos ministerijos puslapyje: <https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/gamtines-dujos/duju-tiekimo-saugumas>

GDĮ 47 straipsnyje numatyta, kad gamtinių dujų tiekėjai privalo kaupti gamtinių dujų atsargas, kurios gali būti panaudojamos tik laikantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos tvarkos. Įgyvendindama šią nuostatą UAB „Ignitis“ gamtinių dujų tiekimo saugumui užtikrinti požeminėje gamtinių dujų saugykloje Latvijoje saugo apie 393,84 GWh gamtinių dujų.

- 41 straipsnio 1 dalies h punktas

Paslaugų kokybė

GDJ numato pareigą VERT nustatyti gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką. Pagal VERT patvirtintą Gamtinių dujų teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą, minimalūs kokybės lygiai kiekvienai dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui.

Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai:

- vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (angl. *system average interruption duration index* – SAIDI);
- vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (angl. *system average interruption frequency index* – SAIFI) per ataskaitinį laikotarpį.

SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis.

Minimalūs paslaugų kokybės lygiai kiekvienai gamtinių dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui. VERT kasmet įvertina, kaip įmonė laikosi šių rodiklių.

VERT 2019 m. rugsėjo mėn. konstatavo, kad AB „Amber Grid“, UAB „Intergas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“ faktiniai veiklos kokybės rodikliai tenkina konkrečiai dujų įmonei nustatytus minimalius kokybės lygius. AB „Energijos skirstymo operatorius“ 3 faktiniai veiklos kokybės rodikliai, t. y. avarinės tarnybos atvykimų laiku procentinė dalis, laiku išsiųstų atsakymų naujam vartotojui į jo prašymą prijungti procentinė dalis ir laiku dėl operatoriaus atsakomybės neprijungtų naujų vartotojų procentinė dalis netenkina konkrečiai dujų įmonei nustatytų minimalių kokybės lygių. Kiti AB „Energijos skirstymo operatorius“ faktiniai veiklos kokybės rodikliai tenkina dujų įmonei nustatytus minimalius kokybės lygius. VERT 2019 m. rugsėjo mėn. UAB „Fortum Heat Lietuva“ ir UAB „Intergas“ nustatė minimalius kokybės lygius naujam 5 metų reguliavimo periodui.

- Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros priežiūra

Gamtinių dujų paklausa ir pasiūla

Perdavimo sistemos operatorius kas dvejus metus, pasikonsultavęs su suinteresuotais subjektais bei atsižvelgdamas į esamą ir numatomą pasiūlą bei paklausą, VERT nustatyta tvarka parengia ir pateikia VERT dešimties metų tinklo plėtros planą. Tinklo plėtros plane nurodomos veiksmingos priemonės, skirtos sistemos pajėgumų pakankamumui ir tiekimo saugumui užtikrinti. VERT atlieka dešimties metų tinklo plėtros plano įgyvendinimo stebėseną, jos vertinimą ir paskelbia gautus rezultatus. VERT 2018 m. pritarė gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2018–2027 m.) tinklo plėtros planui. Taip pat perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai VERT kasmet teikia įmonės metinės veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitas, kuriose pateikia per einamuosius ir ateinančius dvejus metus planuojamus sistemos naudotojams perduoti, skirstyti ir tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją transportuoti dujų kiekius. Perdavimo operatorius nurodo apibendrintą informaciją apie perdavimo sistemos aktualių taškų panaudojimą, nurodant ataskaitinio laikotarpio maksimalų pajėgumų panaudojimą procentais kiekvieną mėnesį, palyginus su aktualių taškų techniniais pajėgumais. 2019 m. perdavimo sistemos aktualių taškų maksimalus pajėgumų panaudojimas pateiktas 12 lentelėje.

Įvertinus vartotojų numatytų įrengti biokuro ir komunalinių atliekų deginimo kogeneracinių įrenginių projektų įtaką suvartojamų dujų kiekiui 2021 m. turėtų mažėti iki 20,8 TWh. Į Kaliningrado sritį ateityje numatoma perduoti apie 26 TWh dujų.

- Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

AB „Amber Grid“ skatina sistemos naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydama perdavimo kainą. Bendras visų taškų pajamų pasiskirstymas tarp mokesčių už pajėgumus ir mokesčių už kiekį sudaro atitinkamai 90 proc. ir 10 proc. Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir (ar) kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.

Esant įprastinėms perdavimo sistemos veikimo bei tiekimo į Lietuvą sąlygoms, pikiniai dujų suvartojimai yra visiškai tenkinami. Esant dujų transportavimo sutrikimams būtų naudojamos šios priemonės:

- sistemos naudotojai, pasirašę su tiekimo įmone nenutrūkstamo tiekimo sutartis, turi dujų atsargas Inčiukalnio požeminėje saugykloje;
 - gamtinių dujų perdavimo sutartyse su sistemos naudotojais, tiesiogiai prijungtais prie perdavimo sistemos, yra nustatyti gamtinių dujų tiekimo ir transportavimo prioritetai bei nurodytas dujų tiekimo ribojimo ir laipsniško nutraukimo eiliškumas ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju;
 - tiekimo įmonės privalo vykdyti PSO ir SSO nurodymus ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju, kaip tai nustatyta Nacionaliniame gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.
-